

Terve
Arengu
Instituut

Terve Arengu Instituudi aastaruanne 2024

Tallinn 2025

Tervise Arengu Instituut

Aastaruanne 2024

Tallinn 2025

✓ **Hindame tervisekäitumise mõju ühiskonnale**
Näitasime, et liigne kehakaal põhjustab aastas ligi 250 000 haigusjuhtu ja üle 640 enneaegse surma, kogukuluga riigile 125 miljonit eurot.

Kehalise inaktiivsusega seostub aastas üle 42 000 haigusjuhu ja üle 200 enneaegse surma, kogukulu riigile on 29 miljonit eurot.

✓ **Viime vähi sõeluuringud koju kätte**
Juurutasime HPV kodutestimise, mis aitab emakakaelavähi sõeluuringust osa saada naistel, kes seda tavapärasel moel teha ei saa. Kodutesti sai 14 000 naist.

Koostöös partneritega kasvasime sõeluuringu osalust kolme aastaga:

- Rinnavähi sõeluuring 59% → 65%.
- Soolevähi sõeluuring 49% → 60%.
- Emakakaelavähi sõeluuring 51% → 64%.

✓ **Pakume lahendusi alkoholi ja nikotiini tarvitamise vähendamiseks**

Esmakordselt näitasime, et alkoholi kaugmüügil ei ole seaduse täitmise tagatud - 80% testostude puhul anti alkohol ostjale üle vanust kontrollimata.

Selgitasime inimestele, et veipimine on keelatud samades kohtades, kus tavasigarettide suitsetamine. Pälvisime teavitustööga Eesti Keele Instituudi Selge sõnumi auhinna.

✓ **Toetame laste tervist ja arengut**
Hoiame laste vaimset tervist ning toetame nende eneseregulatsioonioskusi ennetustegevusega VEPA, millega on liitunud 64% üldhariduskoolidest. Metoodika väljaõpet on saanud üle 1000 õpetaja. VEPA-st on osa saanud 17 000 õpilast.

✓ **Loome lahendusi vaimse tervise heaks**
Tegime koostöös Tartu Ülikooliga Eestis esimese laste vaimse tervise uuringu, mille põhjal saab alustada regulaarset seiret ja teha soovitusi laste heaolu ja tervise toetamiseks.

Arendasime väheintensiivseid psühholoogilisi sekkumisi ärevuse ja depressiooni leevendamiseks koostöös Helsingi Ülikooliga. Digilahendustega suurendame vaimse tervise abi kättesaadavust tervishoiutöötajate nappuses.

✓ **Päästame elusid koostöös politsei- ja piirivalveametiga**

Meie eestvedamisel jõudis opiidide üledoosi puhul kasutatav elupäästev ravim naloksoon politsei- ja piirivalveameti patrullide varustusse. Aasta jooksul väljastati ligi 2000 naloksoonikomplekti, millest 434 kasutati elude päästmiseks.

✓ **Toetame positiivse mõjuga otsuste tegemist riigis**
Meie juhitud ennetuse teadusnõukogu on hinnanud 26 riikliku ennetustegevuse tõendatust ja mõju. Meie eesmärk on koostöös kuue ministeeriumiga tagada, et Eestis rahastataks ainult tõendatud tulemuslikkusega tegevusi.

✓ **Väärindame terviseandmeid**
Avaldasime rahvastiku tervise aastaraamatu, mis võtab kokku Eesti rahvastiku kümne aasta tervisenäitajad ja -mõjurid.

Tõlgendasime terviseandmeid enam kui 70 publikatsioonis, keskendudes rahvatervishoiu sõlmprobleemidele.

3 700 Terviseinfo igakuise e-uudiskirja lugejat
1,1 mln TAI veebilehtede külastust
2 753 meediakajastust
109 pressiteadet
37 teadusuudist
18 arvamislugu

148 000 korda osutati TAI kaudu uimastite, HIV-i ja tuberkuloosi valdkonna ennetus- ja raviteenuseid
200 000 inimest kutsuti vähi sõeluuringutele

153 töötajat, kellest on
30 akadeemilised töötajad
23 doktorikraadiga
86 magistriskraadiga

Terveise Arengu Instituut
**Atraktiivne
töötaja
2024**
Meditsiinitudengite arvestuses

57 kõrgetasemelist teaduspublikatsiooni
59 teadus- ja arendusprojekti
7 rahvastikupõhist registrit ja tervisestatistika andmebaasi
90 ettekannet Eestis ja mujal maailmas
43 riigisisese eksperttöörühma liige
31 rahvusvahelise töörühma või võrgustiku liige
19 juhendamisel doktoranti

22,4 mln € kogueelarve, millest on
4,5 mln € muu rahastus (sh teadusgrandid)
17,9 mln € riigieelarve (Sotsiaalministeerium)
sh 11,9 mln € HIV-i, TB, uimastite ennetuse ja ravi teenused

Eessõna

Tugev tervis algab teadmistest ja tervist kujundavatest valikutest.

Tervise Arengu Instituudi (TAI) missioon on kujundada tervist toetavaid valikuid. Soovime, et Eesti inimesed elaksid kauem ja tervemalt. Meie arengukava seab selleks pikaajalised eesmärgid, mis suunavad igapäevatööd ja aitavad tagada jätkusuutlikkust. Aastaruanne annab ülevaate meie tegevustest ja nende mõjust.

Meie eesmärk on pakkuda terviseandmeid, mis on mugavalt kättesaadavad, töödeldavad ning kooskõlas sihtrühmade vajadustega. Koostööpartnerite koormust andmekogumisel tuleb vähendada ja luua andmeanalüüsiga väärtust nii andmeesitajatele kui andmetarbijatele. 2024. aastal on olnud oluline edasimineku terviseandmete kättesaadavuse ja tõlgendamise lihtsustamises.

TAI uuringute, terviseregistrite ja -statistika andmetele tuginedes anname välja koond-ülevaate rahvastiku terviseseisundist – peamistest rahvastikunäitajatest, surmapõhjustest, oluliste haiguste haigestumusest, tervishoiusüsteemi toimivusest ning eri rahvastikurühmade tervise- ja riskikäitumisest. Seekordse aastaraamatu fookusteema oli toitumine, kus keskendusime toitumise mustritele ja mõjuritele ning toidukeskkonnale.

Teadmussiire on kriitilise tähtsusega – teaduspõhised soovitusel peavad jõudma otsustajateni, et rahvatervishoiu poliitika oleks mõjus ja tulevikku vaatav. Tervise- või sotsiaalpoliitikaga seotud otsuste ja sekkumiste mõju hindamisel keskendusime 2024. aastal alkoholipoliitikale ning kehalisele inaktiivsusele ja liigsele kehakaalule.

Me soovime pakkuda lahendusi, mis toetavad inimeste võimalusi, võimekust ning motivatsiooni teha igapäevaelus tervislikumaid valikuid. Sekkumisprogrammide inkubaatorina töötame välja ja katsetame uusi ideid ja edendame valdkonnaülest koostööd ka riigis laiemalt. Tähtis on toetada ainult neid tegevusi, millel on tõendatud positiivne mõju. Selles veendumiseks pakume teadustuge paljudele riigiasutustele.

Peame oluliseks, et tervisevalikud oleksid teaduspõhised ja ühiskonnas selgelt kommuniqueeritud. Reageerime tervise teemalisele infomürale, jagades avalikkusele, sh ajakirjanikele ja otsustajatele usaldusväärset teadmist. Just selged sõnumid loovad silla inimeste ja teabe vahel.

Kiired muutused ühiskonnas panevad meid üha enam mõtlema, kuhu suunata fookus, millele kasutada inim- ja ajaressurssi ning tuleb leida lahendusi töö tõhustamiseks. Seetõttu sõnastasime koostöös sotsiaalministeeriumi kolleegidega olulised tegevusraamid – uue põhimäärusega täpsustati TAI tegevusvaldkonnad ja ülesanded ning TAI teadusnõukogu pädevus ja ülesandeid.

Eesmärke aitab ellu viia tõhusalt toimiv organisatsioon. Me mitte ainult ei räägi tervisest, vaid väärtustame kolleegide tervist, pakume paindlikku töökorraldust ja võimalusi liikumiseks ning soovi korral vaimse tervise tuge. Me anname väikese panuse ka riigikaitse, jätkates õppekogunemiste ajal kolleegidele töötasu maksmist. Tunneme uhkust, et Eesti meditsiinieriala tudengid meid hindavad ja TAI taas kümne atraktiivsema tööandja hulka valisid.

Täname kõiki oma koostööpartnereid, teadlasi, tervishoiutöötajaid ja otsustajaid ühise missiooni eest – rohkem tervena elatud aastaid.

Täna kogu TAI tiimi tegusa tööaasta eest ning soovin jätkuvat indu ja pärituult!

Head lugemist ja kaasamõtlemit!

Annika Veimer
Tervise Arengu Instituudi direktor

Sisukord

Eessõna.....	3
Sisukord.....	4
Lühendid	6
1 TAI ühiskondlik mõju ja tegevuste lühikokkuvõte.....	7
2 Kvaliteetsed ja ajakohased terviseandmed	17
2.1 Uuringuandmete kogumine ja analüüs	18
2.2 Terviseregistrite pidamine, arendamine ja haldamine	18
2.3 Tervisestatistika andmeplatvormi tõhustamine	18
3 Kõrgetasemeline teadmusloome ning efektiivne teadmussiire poliitikasse ja ühiskonda	20
3.1 Rakenduslikud ja interdistsiplinaarsed teadusuuringud	20
3.2 Rahvastiku tervise, tervisekäitumise ja tervisemõjurite seire	22
3.3 Terviseökonomika mõjuanalüüside tegemine.....	23
4 Teaduspõhised rahvatervishoiu lahendused	24
4.1 Sihtrühmade vajadustele vastavate tulemuslike lahenduste arendamine	24
4.2 Tervisevõrgustike toetamine ja arendamine	27
4.3 Terviseteadlikkuse ja -suutlikkuse suurendamine ühiskonnas	28
TAI nähtavus meedias	28
Teavituskampaaniad ja teabematerjalid	29
Infokanalid, sh veebilehed	30
Ajakiri Sotsiaaltöö	31
Koolitused.....	31
5 Tõhus organisatsioon	32
5.1 Hoiame organisatsiooni ajakohase ja efektiivsena	32
5.2 Oleme õppiv ja digipädev organisatsioon	32
5.3 Struktuur, töötajad ja tunnustused.....	33
Struktuur, töötajad ja töökeskkond.....	33
Tunnustused	33
Kasutatud kirjandus.....	35
Lisa 1. TAI 2024. a publikatsioonid	39
TAI publikatsioonid ETIS-e klassifikatsiooni järgi	39
Muud väljaanded	44
Infomaterjalid, sh uuringute kokkuvõtted, juhendid, plakatid jm	44
Videomaterjalid, taskuhäälingud.....	45
Lisa 2. Teadus- ja arendusprojektid.....	46
Lisa 3. Esinemised konverentsidel	54
Lisa 4. Osalemine tööühikes	61
Riiklikud strateegiad, seadusloome, nõukogud ja tööühikes	61
Osalemine rahvusvahelistes tööühikes	62
Lisa 5. Sündmused ja koolitused.....	63

TAI korraldatud konverentsid, seminarid ja koolitused.....	63
Lisa 6. Teadustöö juhendamine ja õppetöö	66
TAI töötajate kaitstud lõputööd 2024. a.	66
Teadustöö juhendamine ja kaasjuhendamine 2024. a.....	67
Õppetöö diplomieelses- ja kraadiõppes 2024. a.	72
TAI töötajatest teaduskraadide taotlejad 2024. a.....	74
Lisa 7. Üldandmed ja eelarve.....	76
Üldandmed 2021–2024.....	76
TAI tegevuspõhised kulud aastatel 2023–2024.....	77
Lisa 8. TAI struktuur 2024. aastal.....	78

Lühendid

ESF	Euroopa sotsiaalfond
ETAg	Eesti teadusagentuur
ETIS	Eesti teadusinfosüsteem
EUDA	Euroopa Liidu uimastiamet (<i>European Union Drugs Agency</i>)
EUPC	Euroopa ennetusõppekava (<i>European Prevention Curriculum</i>)
Eurostat	Euroopa Liidu statistikaamet
HBSC	Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring (<i>Health Behaviour in School-aged Children</i>)
HPV	Inimese papilloomviirus (<i>human papillomavirus</i>)
HSPA	Tervisesüsteemi toimivuse hindamise raamistik (<i>Health System Performance Assessment</i>)
KOV	Kohalik omavalitsus
KuM	Kultuuriministeerium
OECD	Majanduskoostöö ja arengu organisatsioon (<i>Organization for Economic Cooperation and Development</i>)
ReM	Regionaal- ja põllumajandusministeerium
RFK	Rahvusvaheline funktsioneerimisvõime klassifikatsioon
RHK-11	Rahvusvaheline haiguste klassifikatsioon 11. versioon
SEP	Sotsiaal-emotsionaalne pädevus
SiM	Siseministeerium
SoM	Sotsiaalministeerium
STLI	Seksuaalsel teel levivad infektsioonid
TAI	Tervise Arengu Instituut
TEHIK	Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus
TKU	Rahvastiku tervisekäitumise uuring
VEPA	Ennetustegevus VEPA (VEel PAreml) meetoodika
WHO	Maailma Terviseorganisatsioon (<i>World Health Organization</i>)

1 TAI ühiskondlik mõju ja tegevuste lühikokkuvõte

Tervise Arengu Instituut (TAI) on sotsiaalministeeriumi haldusalas olev rahvatervishoiu teadus- ja arendusasutus, kelle eesmärk on kujundada teaduspõhist tervisepoliitikat, soodustada tervist ja heaolu toetavat elukeskkonda ning luua ja jagada rahvastiku tervist toetavat teadmust. Rahvusvaheliselt tunnustatud rahvatervishoiu kompetentsikeskusena osaleme aktiivselt teadustöös ja tervisedenduslike tegevuste välja töötamises ning ellu viimises. TAI haldab seitset rahvastikupõhist meditsiiniregistrit ja koondab Eesti tervisestatistikat, et anda sisendit nii andmepõhisteks tervisepoliitilisteks otsusteks kui ka seda toetavaks teadustööks. TAI aastaaruandes tehakse kokkuvõte TAI 2024. aasta tegevustest. Allpool on esitatud kokkuvõte olulisematest tegevustest ja nende tulemustest.

Toitumise valdkond

Valdkonna eesmärk on tasakaalustatud ja mitmekesise toitumise toetamine. Selleks aitame muuta tervist toetavate valikute tegemise lihtsamaks, võttes arvesse füüsilise ja sotsiaalse keskkonna kujundamist, toitumisteabe edastamist ning haridust, et soodustada tervislike tarbimisharjumusi. Täiskasvanute liigse kehakaaluga seonduvad haigused põhjustavad Eestis aastas ligikaudu 250 000 haigusjuhtu ja ligi 650 enneaegset surma ning sellega kaasnev arvestuslik kulu riigile on ligi 125 miljonit eurot aastas (1). 2022. aasta andmete järgi oli 52,8% 16–64-aastasest rahvastikust ülekaalus või rasvunud (2).

2024. aasta lõpus valmisid uued [Eesti riiklikud toitumise, liikumise ja une aja soovitusel](#), mis on juba rakendust leidnud lasteasutuste, kinnipidamisasutuste ning haiglate ja hoolekandetasutuste toitlustamist reguleerivate määruste uuendamisel. Uuendatud määruste rakendamise kaudu muudame tervisliku, tasakaalustatud ja mitmekesise toidu eri sihtrühmadele üha kättesaadavamaks.

Ülevaate saamiseks koolitoidu pakkumisest ja rahulolust sellega alustasime küsitlusuuringuga kooliõpilaste, koolijuhtide ning toitlustajate seas. Uurime lisaks ka õpilaste söömisharjumusi kooli- ja koduteel. Uuringu tulemused on oluliseks sisendiks koolitoidu ja selle pakkumise kvaliteedi parandamisel. Tulemused annavad võimaluse edaspidi paremini hinnata lasteasutuste uuendatud toitlustamise määruse mõju. Kokku osales uuringus 167 kooli üle Eesti.

Regionaal- ja põllumajandusministeeriumi tellimusel viisime ellu [rahvastiku toitumise uuringu](#) pilootuuringu, mille tulemuste alusel saab täiendada põhiuuringu metoodikat ning tagada, et meil on rahvastikupõhised ajakohased andmed Eesti inimeste toitumise kohta. See annab sisendi vajalike sekkumiste välja töötamiseks ja tarkadeks poliitilisteks otsusteks.

Alustasime projekti „Terviseriskide ennetamine ja vähendamine“ tegevustega, mille eesmärk on parandada toitumisharjumuste teenuse kättesaadavust ja kvaliteeti. Aastaks 2027 töötame välja lahenduse toitumisharjumuste teenuse pakkumiseks esmatasandi tervishoiusüsteemis, mis muudab toitumisharjumuste elanikkonnale kättesaadavamaks. Töötame välja ka koolitoidu spetsialistidele nende nõustamispädevuste edendamiseks.

Valmis [pakendipõhise toidu koostise uuringu raport](#) (3). Pea 6000 toiduaine pakendi analüüs annab olulise ja põhjaliku ülevaate kaupluste toidu keskkonnast ja toodete koostise muutustest kahe kaardistusaasta võrdluses. Keskmise peamiselt muudatustele toodete suhkru, soola ja küllastunud rasvhapete sisalduses. Uuringu andmed on sisendiks toodete koostise parandamisel, mis omakorda aitab oluliselt parandada tervist toetavate toodete kättesaadavust elanikkonna kõigile rühmadele.

Alustasime teavituskampaania „Mis on eestlaste lemmiktoit?“ esimese etapiga, et tutvustada elanikele [taldrikureeglit](#) kui lihtsat viisi toitumise tasakaalustamiseks ning mitmekesise toitumise põhimõtete kinnistamiseks. Kampaania inspireerib ja julgustab elanikke täiendama oma lemmiktoite nii, et need järgiksid taldrikureeglit maitse-eelistuses mõõndusi tegemata.

Liikumise valdkond

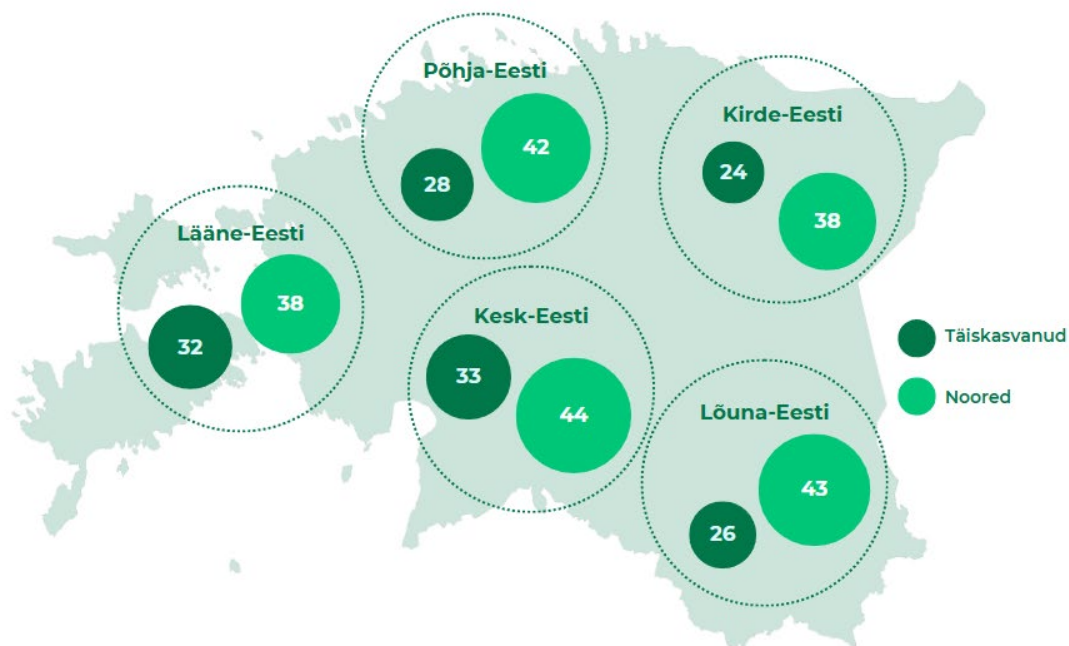
Valdkonna eesmärk on pakkuda teaduspõhist tuge liikumisharrastuse edendamisel ja tervisepoliitika kujundamisel, keskendudes muuhulgas liikumisharrastust toetavate ning takistavate asjaolude välja selgitamisele, tervisemõjude hindamisele ja trendide jälgimisele. Töötame välja ka erisuguseid sekkumisi kehalise aktiivsuse suurendamiseks. TAI panustab kultuuriministeeriumi algatatud liikumisaktiivsuse tegevuskava koostamisse ja ajakohastamisse. Kehaline aktiivsus on vähene nii täiskasvanute kui ka laste hulgas. 2022. a andmetel tegeles tervisespordiga neli või enam korda nädalas vaid 18,3% Eesti 16–64-aastastest (18,8% meestest ja 18% naistest) (2). Koostöös partneritega keskendusime liikumisharrastuse propageerimisele, et juhtida tähelepanu kehalise aktiivsuse olulisusele senisest enam.

Tegime analüüsi [Eesti täisealise rahvastiku kehalise inaktiivsuse ja liigse kehakaalu majanduslikust mõjust](#), mille tulemustest selgub, et aastas põhjustab kehaline inaktiivsus arvutuslikult üle 42 000 haigusjuhu ehk hinnanguliselt 4 haigusjuhtu iga 100 täiskasvanu kohta, tuues kaasa kokku 214 enneaegset surma. Kehalise inaktiivsusega seotud terviseseisundite aastane arvutuslik ravikulu on kokku 29 miljonit eurot. (1)

Analüüsisime kehalise aktiivsuse avaldumise eripära ja seda mõjutavaid tegureid Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu (HBSC) andmetel rohkem kui 10 eritasemel publikatsioonis. Soovituslikul määral liigub iga päev vaid 16% Eesti kooliõpilastest ja see näitaja ei ole eelmise uuringuga võrreldes oluliselt muutunud (4). Mõnes aktiivse tegevusega huvialaringis või trennis käib 62% kooliõpilastest (4). Oluliselt enam osaleb trennides neid noori, kes hindavad oma pere majanduslikku olukorda heaks (73%) võrreldes nendega, kes hindavad olukorda halvaks (47%) (4).

TAI ja tervisekassa koostöös rakendatav „Seikluste Laegas – sõpradega liikumise ja maitsete maailmas“ on lapsevanemaid kaasav teaduspõhine sekkumine lasteaia, mille eesmärk on 3–7-aastaste laste tervislike toitumis- ja liikumisharjumuste kujundamine ning seeläbi ülekaalulisuse ennetamine. Sekkumine keskendub neljale põhiteemale: tervislik söömine, istumisaja vähendamine, vee joomine janu korral ja piisav liikumine. 2024. a kevadel lõpetasime sekkumise piloteerimise ja sügisel alustati sekkumise pakkumist kõigis maakondades. Alustasime ka kahe sekkumise väljatöötamist: Eesti kaitseväes, et parandada ajateenijate kehalist aktiivsust; ja eelkooliealistele lastele ja nende vanematele laste uneharjumuse ja põhiliikumisoskuste arendamiseks.

Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring ja kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu tulemused on valdkonna jaoks oluline sisend nii teadustöös kui ka riiklikeks ja rahvusvaheliselt kogutavateks indikaatoriteks. Joonisel 1 on 2022. aasta andmete näitel näha, et Eestis liigub WHO soovitatud mahus kolmandik täiskasvanutest ja alla poolte kooliõpilastest.

Joonis 1. Noorte ja täiskasvanute osatähtsus (%), kes on olnud 5-7 päeval nädala jooksul WHO soovitude kohaselt* kehaliselt aktiivsed piirkondade järgi.

*Soovituslik kehalise aktiivsuse maht noortel vähemalt 60 min, täiskasvanutel vähemalt 30 min mõõdukat liikumist päevas.

Vähitõrje valdkond

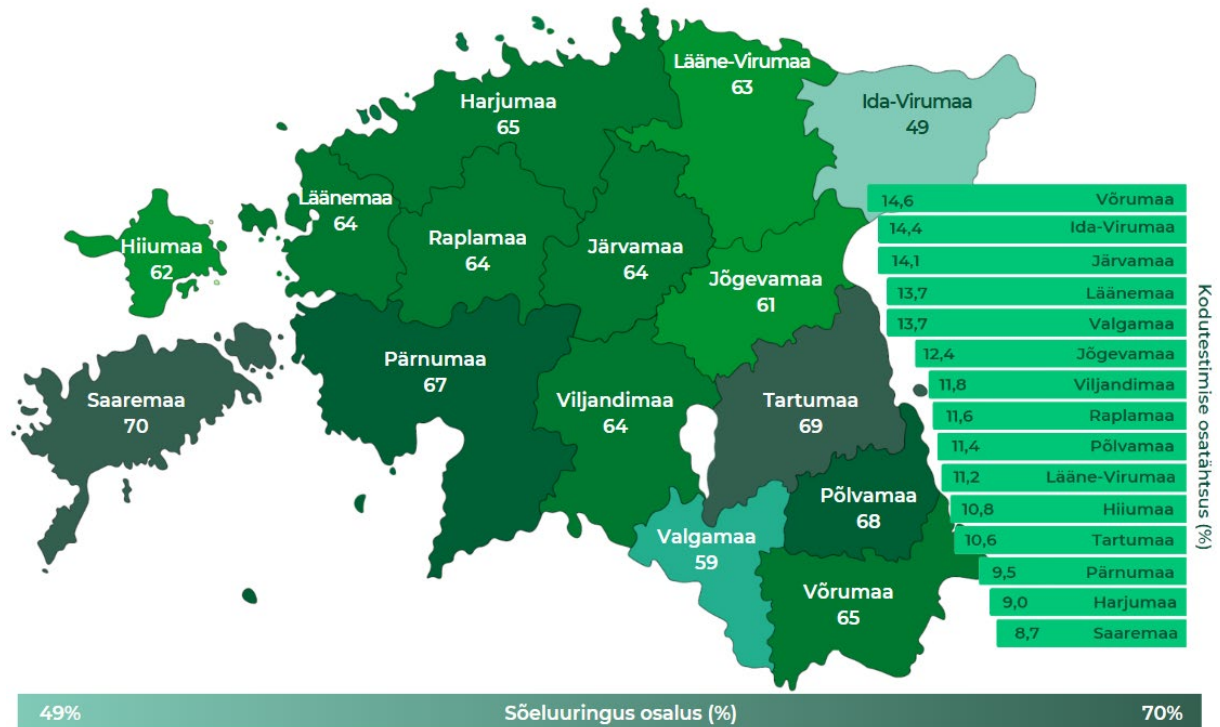
Eesti vähitõrje tegevuskava täitmine ja riigi vähitõrjepoliitika toetamine teadusuuringutega on TAI üks prioriteetidest.

Jätkasime Eesti inimeste teadlikkuse suurendamist [alkoholist kui vähi riskitegurist](#). Olulise sisendina alkoholipoliitikasse näitasime, et mida suurem on teadlikkus alkoholi ja vähi seostest, seda rohkem toetavad inimesed vastava tootemärgistuse kasutuselevõttu (5).

TAI tellimisel valminud [tervisetehnoloogia hindamise raportist](#) tulenevalt laiendati riiklikus immuniseerimiskavas HPV vastast vaktsineerimist poistele (6).

Koostöös partneritega on TAI-l õnnestunud suurendada sõeluuringute osalusmäära: viimase kolme aastaga on see suurenenud rinnavähi puhul 59%lt 65%ni, soolevähi puhul 49%lt 60%ni ja emakakaelavähi puhul 51%lt 64%ni (7).

TAI teadlaste juhtimisel jätkuv [HPV kodutestimise juurutamine](#) aitab emakakaelavähi sõeluuringust osa saada naistel, kes seda tavapärasel moel teha ei saa, sh haavatavatel rahvastikurühmadel. 2024. aastal oli kodutest kättesaadav kogu aasta vältel, lisaks sai kodutesti koos nõustamisega viie maakonna apteekidest (Ida-Viru, Võru, Viljandi, Valga ja Põlva). 2023. aasta andmed näitavad, et apteekides kodutesti pakkumine on mõjutanud kodutestimise osatähtsust (joonis 2). Võimalus valida kliiniku või koduse HPV uuringu vahel suurendas märgatavalt sõeluuringu osalust (8). Alates 2025. aastast on kodutest lisatud sõeluuringuprogrammi.

Joonis 2. Emakakaelavähi sõeluuringu osalus ja kodutestijate osatähtsus (%) maakonniti, 2023

Kaitstud [doktoritööst](#) selgus, et 2004. aastal alanud rinnavähi sõeluuring koos teadlikkuse suurenemise ja tõhusama diagnostika ning raviga on oluliselt vähendanud rinnavähisuremust Eestis, kusjuures enim alla 50-aastastel ja sõeluuringu vanuserühma naistel ning vähem vanematel naistel (9). See toetab hiljutist riiklikku otsust tõsta rinnavähi rahvastikupõhise sõeluuringu vanusepiiri 74. eluaastani, ent ei viita vajadusele langetada seda 50. eluaastast madalamale (10).

Vaimse tervise edendamise valdkond

Valdkonna eesmärk on anda regulaarne ülevaade rahvastiku vaimsest tervisest ja pakkuda tõhusaid ning kättesaadavaid psühholoogilisi sekkumisprogramme. 2024. aastal valmis TAI-s laste vaimse tervise uuring ning valmis [raport](#), millega loodi ka alus laste vaimse tervise korrapäraseks seireks, andes ülevaate laste vaimse tervise olukorrast. Selle põhjal saab teha soovitusi laste heaolu ja tervise paremaks toetamiseks.

2024. aastal alustati koostöös Helsingi Ülikooli Haiglaga väheintensiivsete psühholoogiliste sekkumiste väljatöötamist, kohandades kahte kognitiiv-käitumisteraapial põhinevat eneseabiprogrammi. Sekkumised on suunatud ärevuse- ja/või depressiooniga täiskasvanutele ning suurendavad vaimse tervise abi kättesaadavust digilahenduste näol.

Alustati ka WHO sekkumise *Problem Management Plus* (PM+) kohendamist ja ettevalmistusi sekkumise piloteerimiseks. PM+ sekkumise eesmärk on aidata täiskasvanutel toime tulla nii psühholoogiliste kui ka praktiliste probleemidega ning seda saavad juhendada vastava väljaõppe läbimisel inimesed, kes ei ole vaimse tervise spetsialistid.

2024. aastal sai TAI enesetunne.ee veebilehe omanikuks. Portaali eesmärk on pakkuda inimestele esmast vaimse tervise infot ja eneseabimaterjale ning saada tulevikus keskseks riiklikuks portaaliks vaimse tervise murega inimese toetamisel. Veebilehel alustati materjalide uuendamist ja loodi visioon lehe sisu, materjalide ja disaini täiustamiseks.

Koostöös sotsiaalministeeriumi ja asjaomaste asutustega lepiti kokku rahavastiku vaimse tervise seiresüsteemi esimesed 16 seireindikaatorit, mis peegeldavad vaimse tervise seisut ühiskonnas. Indikaatorite tulemused avaldatakse TAI kodulehel 2025. aasta esimese kvartali lõpus.

Nakkushaiguste ennetamise valdkond

Valdkonna eesmärk on vähendada HIV-i kahjusid ja toetada HIV-iga elavaid inimesi, et vähendada ebasoovitavaid tervisemõjusid ja riskikäitumist ning aidata kaasa inimeste tervisenäitajate parandamisele. TAI koordineerib ja rahastab HIV-nõustamist ja testimist ning seksuaalsel teel levivate infektsioonide (STLI) nõustamist ja testimist riskirühmadele (prostitutsioonikaasatutele, meestega seksivatele meestele ja transsoolistele). HIV-iga elavatele inimeste pakutakse nõustamist läbi juhtumikorralduse. Eesmärk on võimaldada riskikäitumisega inimestele testimist, et avastada nakkus võimalikult varakult, ennetada selle edasist levikut ja tagada kiire juurdepääs ravile neile, kes seda vajavad.

Eestis on HIV-testimise tase võrreldes COVID-19 pandeemia algusega vähenenud, 2024. aastal tehti Eesti kokku 177 027 HIV-testi, mis on 13% vähem kui 2023. aastal, jäädes alla isegi pandeemia aastate tasemele.

Kabinette külastati vähem kõigis piirkondades, v.a. Pärnu ja Rakvere. Testimisaktiivsuse suurendamiseks nende inimeste hulgas, kes tervishoiusüsteemi testimist ei satu, korraldati nii Tallinnas kui ka Ida-Virumaal HIV-i kodutestide kasutamise koolitus kahjude vähendamise teenuse töötajatele. Aasta jooksul jagati teenusepakkujatele 898 HIV-i kodutesti.

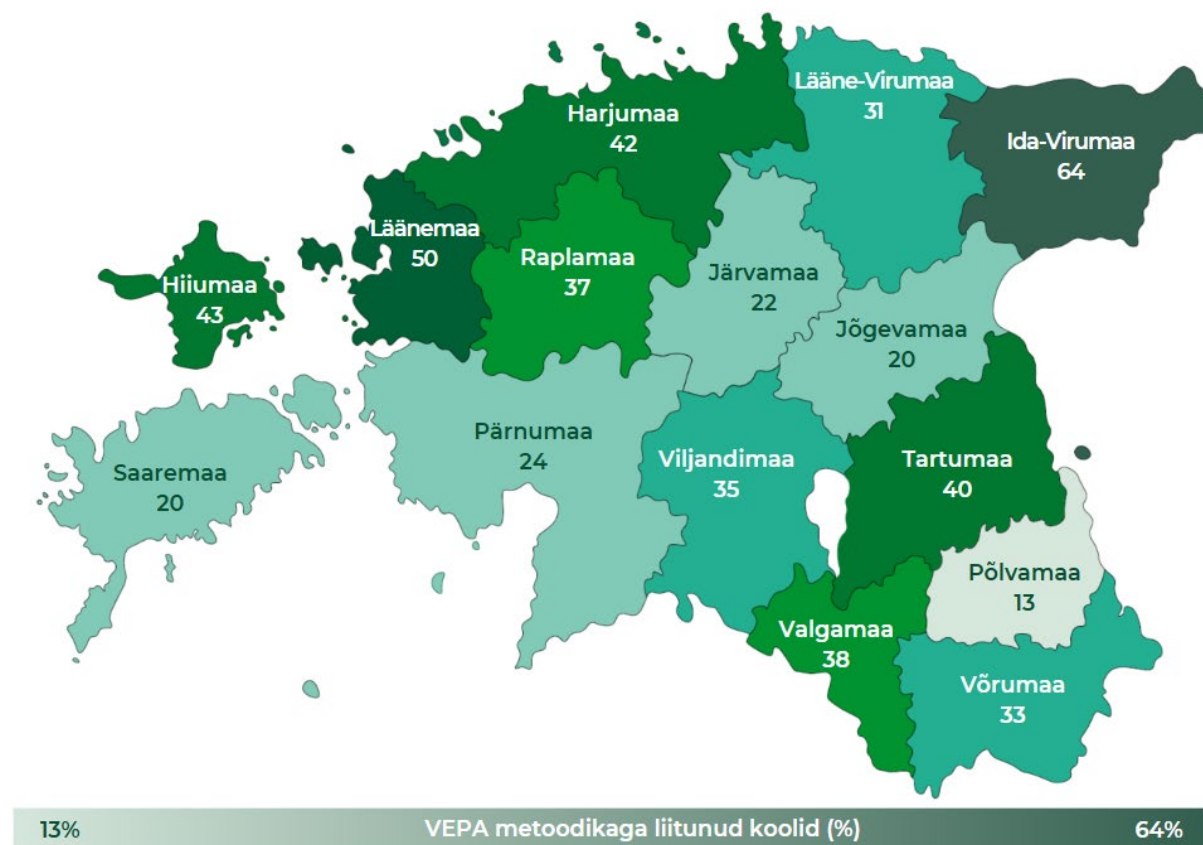
Jätkus STLI teenuste pakkumine prostitutsiooni kaasatud inimestele, transsoolistele inimestele ja meestega seksivatele meestele, jätkati ka juhtumikorralduse teenuse pakkumisega, mille raames jagati HIV-iga nakatunud emadele laste ühe-aastaseks saamiseni rinnapiima asendajat (2024. a 85 lapsele). Aastast 2016 on rinnapiima asendajat saavate laste arv stabiilselt vähenenud (2016. a oli arv 118 võrra suurem). Põhjusteks on sel perioodil uute HIV-iga nakatunute naiste keskmise vanuse kasv ja aastate lõikes on vähenenud nende osatähtsus, kellel on HIV avastatud raseduse ajal. Langustrendi mõjutab ka üleüldine sündimuse vähenemine Eestis.

TAI koordineerib tuberkuloosi ravijärevalve ekspertrühma ja konsiiliumi tööd ning haldab tuberkuloosiregistrit, mis kogub andmeid tuberkuloosi haigestumuse, riskifaktorite ravimresistentsete vormide kui ka ravitulemuste kohta. Tuberkuloosahaigestumus on jätkuvas langustrendis, samal ajal püsib kõrge ravimresistentsete vormide osatähtsus üle 20%, mis on kõrgeim näitaja Euroopa Liidus.

Laste ja noorte valdkond

Laste ja noorte valdkonna eesmärk on laste ja noorte tervist toetava keskkonna kujundamine ning lastega töötavate spetsialistide teadmiste ja oskuste suurendamine tervise ja heaolu valdkondades. Majanduslikult on kõige tasuvam investeerida lastesse võimalikult vara ja selleks on vaja varajast valdkonnaülest andmepõhisust. Laste ja noorte valdkonnas moodustavad HBSC uuringu andmed osa Eesti terviseandmete taristust. 2024. aastal avaldasime [õpetajate sotsiaal-emotsionaalse pädevuse arengut toetavate koolituste hindamise uuringu](#) (11) tulemused ning panustasime [valdkonnaülese laste heaolu indikaatorite väljatöötamisele Eestis](#) (12).

Jätkasime ennetustegevuse VEPA meetodika elluviimist, arendades välja kontaktõppele paralleelselt ise-õppija e-kursuse. VEPA-ga liitunud koolide osatähtsus maakonniti on toodud joonisel 3. Aastate jooksul liitunud koolidest (kokku 190 kooli) 48% on uusi õpetajaid VEPA väljaõppesse saatnud vähemalt kolmel õppeaastal (13). Meetodika väljaõppe on kümne aasta jooksul läbinud 935 klassiõpetajat, 137 aineõpetajat ja meetodikast on osa saanud umbes 17 000 peamiselt algklasside õpilast. VEPA meetodika kasutamise ja pideva arendamise tulemusena on saavutatud laialdane mõju Eesti haridussüsteemis, toetades tõhusalt laste eneseregulatsioonioskusi ja vaimset tervist.

Joonis 3. VEPA meetodikaga liitunud koolide osatähtsus kõigist üldhariduskoolidest (v.a. vaid gümnaasiumid ja täiskasvanute gümnaasiumid) maakonniti 2023/2024. õppeaasta lõpuks.

2024. aastal ilmusid eri artiklitenähtsena HBSC uuringu osas [ülevaated Eesti noorte tervisekäitumisest ja heaolust rahvusvahelises võrdluses](#).

2024. aastal alustasime koostööd haridus- ja teadusministeeriumiga kutsekoolide uimastiennetuse suunal, sest kutsekooli õpilaste hulgas on uimastite tarvitamisnäitajad oluliselt kõrgemad kui samavanuste gümnaasiuminoorte hulgas (14).

Ennetuse valdkond

Probleemide kujunemist mõjutavad mitmesugused tegurid, mistõttu tuleb püsivate muutuste saavutamiseks mõjutada ennetuse terviklikku korraldust, rahastust ja kvaliteeti. TAI fookuses on ennetustegevuste tõendatuse taseme hindamine, otsustajate ja ennetuse elluvijate pädevuse suurendamine, ennetustegevuste testimine, ennetussüsteemi ja mõõtevahendite arendamine ning ennetuse korralduse suunamine.

Ennetustegevuste tõendatuse taseme hindamisega tegeleb TAI juhitud [ennetuse teadusnõukogu](#). Koos TAI inimuuringute eetikakomiteega koostati [infomaterjal](#), mis juhib tähelepanu eetilistele aspektidele, mida tuleks arvesse võtta vaimse tervise andmete kogumisel koolides ja töökohtadel.

Otsustajate ja ennetuse elluviijate pädevuse suurendamiseks ennetuses ning seeläbi ennetuse kvaliteedi parandamiseks korraldatakse [Euroopa ennetusõppekava \(EUPC\)](#) koolitusi. 2024. a uuriti EUPC koolituskursuse tajutud kasu, praktilisust ja asjakohasust. Uuring näitas, et koolituse kasu hinnati pigem suureks ja seda nii koolitajate, tellijate/korraldajate kui ka osalejate endi hinnangul. Osalejate arusaamad ennetustööst on uuringule tuginedes muutunud oluliselt, sh tekkinud on ühesugune arusaam ja sõnavara, muudetud on asutuste tasandil lähenemist ennetuse kavandamisele ning elluviimisele ja see on teaduspõhisem (15).

Paikkondade tervisedenduse valdkond

Valdkonna eesmärk on paikkondade rahvatervishoiu võimekuse arendamise kaudu panustada tervist ja heaolu toetavate keskkondade loomisse. Piirkondliku tervise ebavõrdsuse vähendamisel on oluline roll võrgustikel, kes aitavad kujundada oma piirkonna organisatsioonide ja võtmeisikute tervist toetavaid hoiakuid, edendada tulemuslikku ennetust ja tervisedendust. Selle saavutamiseks viisime 2024. aastal ellu 10 koostööseminari tervisedendajatele koos tervisekassaga; piloteerisime koostöös tööinspeksiooniga „Tervist edendav töökoht“ märgise väljaandmist, mille said 29 tööandjat (hõlmates kokku ca 7840 töötajat) ja toimusid tööandjate maakondlikud kovisioonigrupid; nõustasime kohalikke omavalitsusi (KOV) vajaduspõhiselt, korraldasime 11 infopäeva tõendatuse tasemega ennetustegevuste tutvustamiseks; jätkasime maakondade tervisedenduse strateegilist planeerimist tegevustoetuse rahastusmudeli ja nõustamise abil. Kõik maakonnad suunasid vähemalt 30% maakonna tegevustoetusest ennetuse teadusnõukogu poolt retsenseeritud ja tõendatuse taseme saanud ennetustegevuste elluviimisesse.

Tervisekassa, TAI, maakondlike arenduskeskuste koostöö tulemusena on 2024. aastast haridusasutuste tervisedendaja igas maakonnas. Aasta jooksul toetasime edendajate pädevuste täiendamist ja uut süsteemi ühiste kohtumiste, koolituste ja igakuiste kovisioonide abil.

2024. aastal viisime lõpule projekti „Rahvatervise valdkonna võimekuse ja kompetentside suurendamine kohalikes omavalitsustes“ mille käigus tegime 2021–2024. aastal koostööd 21 omavalitsusega, toetasime omavalitsusi teadmiste ja oskuste kujundamisel koolituste ja koostööpäevadega ning nõustamisega. Projekti ühe tulemusena valmis uuringu raport [Rahvatervishoid ja turvalisus kohalikes omavalitsustes](#) (16). Uuringutulemustes selgus, et paranenud on nii kohalike omavalitsuse juhtide kui ka spetsialistide teadmised, milliseid tegevusi/teenuseid pakkuda ja kuidas neid hinnata, paranenud on nõuande saamise võimalused ning hinnangud koostöö tähtsusele ja täiendkoolituste vajadusele.

Vanemahariduse edendamine

Vanemahariduse valdkonna eesmärk on tagada tõenduspõhiste sekkumisprogrammide kättesaadavus lapsevanematele. Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ eesmärk on parandada lapsevanemate oskusi ning suhteid lapse ja vanema vahel, arendada lapse eneseregulatsiooni- ja sotsiaalseid oskusi ning ennetada ja vähendada käitumisprobleeme. Programm põhineb praktilistel tegevustel ja koduülesannetel kogu programmi vältel, et õpitud kinnistada. Vanemlusprogrammi 10 tegutsemisaasta jooksul on selles osalenud ligi 9000 lapsevanemat. 2024. aastal korraldatud koolituse-eelse ja järgse küsitluse tulemusel on 74% vanematest kindlad, et saavad programmis õpitu abil ise oma lapsel ilmnevate käitumisprobleemidega hakkama. 95% lapsevanematest soovitaks vanemlusprogrammis osalemist ka oma sõpradele või sugulastele.

Valmis ka lapseootel ja väikelaste vanematele suunatud ennetustegevuste võrdlev analüüs. Raporti tulemuste, tööühma sisendi ja vanemluse tiimi arutelude tulemusena otsustati Eestis piloteerida *Triple P* programmi mooduleid *Triple P for Baby* ja *Triple P Online for Baby*, mis on suunatud 0–12 kuu vanuste laste vanemate toetamiseks. Telliti võrdlusuuring 8–12-aastaste käitumishäiretega laste vanematele mõeldud sekkumise maale toomiseks.

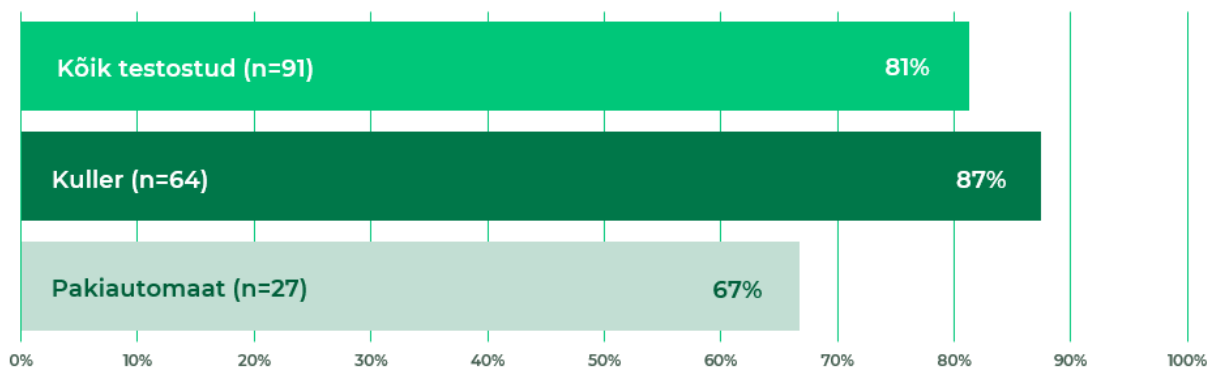
1. jaanuarist 2025 tegeleb vanemluse valdkonnaga (sh vanemlusprogrammiga „Imelised aastad“ ja välisvahenditest tehtavate arendustega) sotsiaalkindlustusamet.

Alkoholi ja tubaka valdkond

Valdkonna eesmärk on toetada keskkonda, mis ei soodusta alkoholi- ja nikotiinitarvitamist, pakkudes nõu poliitikakujundamisel ning töötades välja ja rakendades teaduspõhiseid sekkumisi. Viime ellu valdkonna seireuuringuid.

Noored alustavad alkoholi tarvitamist varakult. Alkoholi tarvitanud 14–18-aastased noored proovisid alkoholi esimest korda 12-aastaselt ja jõid end purju keskmiselt 14-aastaselt (14). Iga teine 15–16-aastane hindab, et alkohoolseid jooke on kerge kätte saada (17).

2024. aastal töötasime välja koolitusmooduli teenindava personali kompetentsuse suurendamiseks, et vähendada alaealistele alkoholi kättesaadavust ja alkoholi üleserveerimist märgatavate joobetunnustega inimestele. Teeme ka poliitikate analüüse, et teha teadusuuringute tulemuste põhjal soovitusi edasiste poliitikate arengusuundade väljatöötamiseks. Näiteks hindasime esimest korda kaugmüügi potentsiaalset mõju alaealiste alkoholi kättesaadavusele ja andsime soovitusi nii regulatiivsete kui ka tehniliste meetmete kasutuselevõtuks. Esimese kaugmüügi testostlemisuuringu tulemused annavad alust arvata, et alkoholiseaduse täitmine ei ole selle tarneviisi puhul tagatud (18). Kokku toimetati Tallinnas ja Harjumaal kohale 91 testostu, millest 59 (65%) Tallinnas ja 32 (35%) Harjumaal. Alkoholi üleandmine vanust tuvastamata toimus kokku 74 testostu puhul (81%) (joonis 4). Vanust tuvastamata ei olnud võimalik tellimust kätte saada 17 testostu puhul (19%). Kuller andis dokumendi puudumisest hoolimata tellimuse üle 87%-l testostudest, keelduti 13%-l juhtudest. Pakiautomaati tehtud testostudest saadi tellimus kätte vanust välja selgitamata 67%-l testostudest.

Joonis 4. Alkoholi kättesaamine vanust tuvastamata (%).

2024. aastal avaldatud Eesti alkoholipoliitika (alates 2013) [hindamise](#) tulemustest selgus, et senised meetmed ei ole olnud piisavad seatud eesmärkide saavutamiseks (19). Kuigi alkoholi kogutarbimine on vähenenud, on 2021. a seisuga alkoholist põhjustatud haigustesse suurem teistest Euroopa riikidest oluliselt suurem (20).

Koostöös Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametiga koostasime juhised avalike ürituste turvalisemaks korraldamiseks ja uimastikahjude vähendamiseks ([Alkohol, tubakas ja narkootikumid avalikel üritustel](#)) ning parandasime inimeste teadlikkust e-sigarettide suitsetamise ehk veipimise keelust samades kohtades, kus on keelatud ka tavasigarettide tarvitamine.

Narkootikumide valdkond

Narkootikumide tarvitamisest põhjustatud kahjude vähendamise teenuse, nõustamise ning ravi teenuste kättesaadavuse tagamise kaudu aitame kaasa narkootikumide tarvitajate tervisliku seisundi ja toimetuleku parandamisele ning tarvitamise ja riskikäitumise vähendamisele. Kokku sai kahjude vähendamise teenuste kaudu 2024. a abi ligi 3764 inimest, erisugustel raviteenustel viibis aasta jooksul ligi 1500 klienti, kellest narkomaaniaraviregistri andmetel alustas ravi 387. Suurenes ka väljastatud süstalde arv (2 mln vs. 1,8 mln 2023. a), mis võib viidata abivajajate arvu kasvule. Tugiisikuteenusel (programm SÜTIK) viibis 2024. a üle 600 klienti, kellest ligi 70 on teenusele suunatud prokuratuurist. Suunamiste arv näitab kasvutrendi ja nõudlus teenuste järele suureneb.

Narkootikumidest põhjustatud mürgitussurmade arv püsis endiselt kõrgel tasemel. Üledoosi surmadest ligi pooled on seotud ülikangete sünteetiliste opioidide, nitaseenide, tarvitamisega, mistõttu oli jätkuvalt prioriteet koju kaasa antava ravimi naloksoon kättesaadavus opioide tarvitavatele inimestele, nende lähedastele ja esmareageerijatele. 2024. a jõudis naloksoon koostöös Politsei ja Piirivalveametiga ka patrullide varustusse, mis parandas esmareageerijate võimekust päästa elusid. Väljastati ligi 2000 naloksoonikomplekti, millest 434 kasutati elu päästmise eesmärgil.

Varajase märkamise ja õigeaegse abi ja toe pakkumise parandamiseks töötasime välja koolituse noorukite uimastite tarvitamise sõeltestimise, lühisekkumise ja ravile suunamise (SBIRT) materjali põhjal, mida hakkame piloteerima 2025. aastal.

Uuringute ja andmekogumise valdkonnas täideti ka Euroopa liidu Uimastiameti (EUDA) teabekeskuse funktsioone, viidi ellu narkootikumide tarvitajate veebiuuring (Eestis n=2782), avalikustati 2023. a [täiskasvanud rahvastiku uimastite tarvitamise uuringu tulemused](#) (21), ja jätkuvalt uuriti narkootikumide jääke reovees ning kasutatud süstaldes.

Meditsiiniterminoloogia

Meditsiiniterminoloogia kompetentsikeskuse ülesanne on korraldada RHK-11 tõlkimist ja toimetamist, tervishoiu, rahvatervishoiu, meditsiini ja sotsiaalvaldkonna terminoloogia arendamist ja juurutamist ning tervise infosüsteemi teenustes kasutatavate klassifikaatorite ja koodiloendite terminoloogilise ühtsuse tagamist. 2024. aastaga on RHK-11 kogumahust tõlgitud veidi üle poole ja toimetatud kolmandik. Töö jätkub 2025. aastal.

2024. aastal võeti kasutusele riiklik patsiendiohutusjuhtumite andmekogu, mille jaoks korrastasime nii koodiloendid kui ka juhtumite klassifikatsiooni ja leppisime tööühmas kokku patsiendiohutuse alusterminoloogias (terminoloogiatöö jätkub 2025. aastal). Lisaks alustas terminitööd sotsiaalvaldkonna terminoloogia tööühm, kes korrastas ja defineeris aasta jooksul sadakond olulisemat sotsiaalvaldkonna terminit, mis avalikustatakse nii TAI tervisesõnastikus kui ka EKI Sõnaveebis.

Rahvusvaheline funktsioneerimisvõime klassifikatsioon (RFK)

Rahvusvaheline funktsioneerimisvõime klassifikatsioon (ingl k ICF, *International Classification of Functioning, Disability and Health*) on WHO klassifikatsioon tervise ja tervisega seotud seisundite kirjeldamiseks. TAI on 2023. aastast tegelenud RFK arendustegevuste juhtimisega, sh täienduskoolituste korraldamine, mentorlus-süsteemi loomine RFK-d kasutavatele spetsialistidele, tervise- ja sotsiaalvaldkonnas töötavate spetsialistide erialaste hindamisvahendite seostamine RFK-ga ja klassifikatsiooni ajakohasena hoidmine ning kasutajatele kättesaadavaks tegemine. Valdkonna eestvedajatena on meie oluline ülesanne ka klassifikatsiooni kasutamise laiendamine ja juurutamine ning eri kasutajate ja osaliste kaasamine (sotsiaal-, tervishoiu ja haridusvaldkond). Seetõttu tegime 11 RFK valdkonna koolitust 180 spetsialistile.

Meil on riigis teenuseid, nt tööalane rehabilitatsiooniteenus, kus RFK kui teenustesse integreeritud andmevahetuskeele kasutamise oskus on möödapääsmatu vajadus. Samuti on ka sotsiaalse rehabilitatsiooniteenuse ja taastusravi valdkonna spetsialistidel vaja oma töö dokumenteerimist struktureerida ning inimesega tehtud töö tulemuslikkust süsteemselt hinnata. RFK kasutamine spetsialistidele seda võimalust pakubki.

RFK koolitajate võrgustik täienes 8 uue KOV-suunalise koolitaja võrra. Vajadus selliste koolitajate järele tõstatus seoses täisealise abivajaduse hindamise üleminekuga RFK-le ja sellega seoses vajavad teadmisi ja oskusi RFK kasutamisest ka KOV-i sotsiaalvaldkonna spetsialistid, kes hindamisi ellu viivad.

2 Kvaliteetsed ja ajakohased terviseandmed

Riik vajab rahvatervishoiu otsuste tegemisel kvaliteetset ja ajakohast tervisestatistikat. Terviseregistrite teaduspõhine arendamine võimaldab teha usaldusväärsetel andmetel põhinevat teadustööd rahvastiku tervise trendide ja mõjurite hindamiseks, olles oluline sisend teaduspõhiste otsuste tegemiseks tervisepoliitikas ja tervisesüsteemi arendamisel. Meie eesmärk on pakkuda terviseandmeid, mis on mugavalt kättesaadavad, töödeldavad ja seostatavad teiste oluliste riiklike andmekogudega ning kooskõlas sihtrühmade vajadustega. Register ei ole ainult andmekogu, vaid institutsioon kindlaksmääratud reeglite ja mõistetega, mille alusel haigus- või surmajuhte ja teisi sündmusi registreeritakse, et hinnata haigestumist, suremust, ravitulemusi ja elulemust ning mis annab meile võimaluse hinnata tervisepoliitiliste otsuste ja tegevuste tulemuslikkust, näiteks vähi- ja tuberkuloositõrjes. Andmekvaliteeti ja andmete ajakohast avaldamist toetavad tihe koostöö andmeandjatega, tõhusad andmeedastuskanalid ja andmete ulatuslik kasutamine teadusuuringutes.

Andmete kasutajateks on poliitikakujundajad, teadlased, tervisesekumiste arendajad, omavalitsusjuhid ja paljud teised. Peame oluliseks, et andmeandjate, nagu tervishoiuteenuse osutajad ja uuringutes osalejad, panus andmekogumisse leiaks teaduses ja otsuste tegemisel parima võimaliku rakenduse. Terviseandmete ja riikliku tervisestatistika kättesaadavust laiendaks ja toetaks TAI-le riikliku tervisestatistika tegija staatuse andmine, mis vähendaks tervishoiuteenuse osutajate halduskoormust andmete esitamisel ning võimaldaks andmete senisest kiiremat avaldamist tervishoiupoliitiliste otsuste tegemiseks.

Haldame Eesti suurimat tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasi, kus avaldame enda kogutud andmetele lisaks ka teiste partnerite, nt terviseameti ja raviameti andmeid. 2019. aastal oli andmebaasis tööpäevas keskmiselt 90, 2023. aastal 144 ja 2024. aastal 136 kasutust ehk tööseansi. Andmebaasi kodulehel on 2025. aasta avaldamiskalender leitav alates 2024. oktoobrist.

Andmepõhiste otsuste tegemise eelduseks on kvaliteetsete andmete kättesaadavus, sh on oluline minimaalne koormus andmekogumisel ja maksimaalne väärtus nii andmeesitajatele kui ka andmetarbijatele. Meie olulisemad tegevussuunad on terviseandmete kogumine, haldamine, analüüs ja kättesaadavaks tegemine, sh uuringute tegemine, registrite pidamine ja arendamine ning tervisestatistika andmeplatvormi tõhustamine.

TAI panustab tervishoiu süsteemide arendamisse ning üheks selliseks tegevuseks on tervisesüsteemi toimivuse hindamine, mille eesmärk on hinnata tervisesüsteemi terviklikult mõõdetavate näitajate kaudu ja see on abivahendiks tervisepoliitika kujundajatele reformide tõenduspõhiseks ja sihipäraseks suunamiseks. Tervisesüsteemi toimivuse hindamise tegevusi juhib haldusala asutuste esindajatest koosnev rakkerühm, mille eestvedaja on TAI. Tervisesüsteemi toimivuse hindamise raamistik (HSPA) on eraldi mainitud [Tallinna hartas](#), mis kohustab WHO Euroopa piirkonna liikmesriike tugevdama oma tervisesüsteeme rahva tervise parandamiseks. Uus loodud HSPA raamistik koosneb 2024. aastal kirjeldatud ligi 200 indikaatorist, mille tulemuste analüüs annab põhjaliku ülevaate tervisesüsteemi eri komponentidest ja nende toimimisest. HSPA hindamine võimaldab saada täpse ülevaate kõigist olulistest tervisesüsteemi näitajatest, sh rahvastikutervise üldnäitajad, teenuste integreeritus, tervishoiuteenuste kvaliteet, keskkond, tervisekäitumine, innovatsioon, tervishoiukulud, töajajad, jne.

2.1 Uuringuandmete kogumine ja analüüs

Teeme korrakindlalt (2- kuni 10-aastase intervalliga) mitmesuguseid rahvastikupõhiseid seire- ja küsitlusuuringuid (kokku 12). Mitme uuringu tervisenäitajate aegread on olemas 1990. aastatest ja mitmed on seotud rahvusvaheliste võrdlusnäitajate kogumisega. Tervisestatistikale sisendit loovatele seireuuringutele lisaks viime ellu uuringuid sekkumiste arendamiseks ja mõju hindamiseks.

Andmekasutajate päringute vastamiskiiruse ja täielikkuse tagamiseks seire- ja küsitlusuuringute andmekogudest oleme 2024. aastal välja arendanud uuringute metaandmete ja küsitlusandmete andmekoosseisu mudeli, mis hõlmab ka uuringute küsimuste koosseisu. Terviklik andmekoosseisude infosüsteem toetab andmete taaskasutust, uuringute disaini ja andmete nõuetekohast haldamist. Keskendume terviseandmete kiiremale, mugavamale ja visualiseeritud avaldamisele ning alustasime registriandmete täielikkuse kontrolli ja tulemuste aruannete automatiseerimist.

2.2 Terviseregistrite pidamine, arendamine ja haldamine

Haldame seitset rahvastikupõhist meditsiiniregistrit, sh: surma põhjuste register, meditsiiniline sünniregister ja meditsiiniline raseduse katkemise ja katkestamise register, vähiregister, vähi sõeluuringute register, tuberkuloosiregister ja narkomaaniaraviregister.

Registrid töötavad kindlate rahvusvaheliste reeglite alusel ja saadud andmed avaldasime tervisestatistika andmebaasis vastavalt avaldamiskalendrile. Edastame andmeid nii Eesti koostööpartneritele (statistikaamet, terviseamet jt) kui ka mitmetesse rahvusvahelistesse projektidesse ja andmebaasidesse (nt Eurostat, WHO, Haiguste ennetamise- ja tõrje Euroopa Keskus ECDC, Euroopa Liidu Uimastiamet jt). Registriandmed toetavad teadusuuringuid ja tervisepoliitika kujundamist ning võimaldavad hinnata sekkumiste mõju.

Koostöös Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskusega (TEHIK) arendasime digitaalse andmeedastuse võimekust vähi sõeluuringute ja raseduse infosüsteemi vahel. Lisaks töötasime automatiseeritud aruandluslahenduste loomisega, et parandada registriandmete kvaliteeti ja aruannete esitamist visuaalsel kujul. Näiteks alustasime vähiregistri ja raseduse infosüsteemi andmete vastuvõtmise digitaalse protsessi loomist, mis võimaldab edaspidi vähendada käsitsi sisestatavate andmete hulka ja suurendab seeläbi andmete täpsust. Andmevahetuse automatiseerimine aitab vähendada andmeandjate halduskoormust ja vabastab ressursi põhitöök.

Täiustasime metaandmete kirjeldamist riigi infosüsteemi haldussüsteemis RIHAKE ja jätkasime andmeandjate tagasiside protsesside arendamist. 2024. aastal tehtud arenduste tulemusel saame tervisestatistika avaldamiskalendrisse pakkuda senisest varasemaid avaldamiskuupäevi.

2.3 Tervisestatistika andmeplatvormi tõhustamine

TAI kogub ja analüüsib mitmesuguseid nii riigisisest kui ka rahvusvaheliselt olulisi terviseandmeid ja -näitajaid kavakindlalt. Näiteks haigestumuse (diabeet, psüühika ja käitumishäired, vigastused), tervishoiuteenuste kasutamise (ambulatoorsed vastuvõttud ja koduvisiidid, haigla- ja päevaravi põhjused, diagnostika ja ravimenetlused, kirurgilised

protseduurid) ning tervishoiu ressursside ja nende kasutamise (riigi tervishoiukulude arvestus, tervishoiuteenuse osutajate majandustegevus, tervishoiutöötajad, tervishoiutöötajate töötasu, ravivoodid ja hospitaliseerimine jne) kohta.

Kasutame projekti „Reaalajamajanduse visioon 2020–2027“ ressursse asutuste ülese andmepõhise aruandluse (APA) arendamisel, et vähendada ja vältida riigis andmete topelt kogumist ja liikuda andmeandjatele väiksema halduskoormusega masin-masin andmekogumise juurde. Tegime 6 eelanalüüsi, mis osundasid vajadusele kitsendada arenduste fookus tervisestatistika valdkonnale, kus terviseandmete dubleeriva andmekogumise lõpetamisel on suurim mõju tervishoiuteenuste osutajate halduskoormuse vähendamisel haiglaravi statistika kogumisele. Loodud on arendusplaani tervisestatistiliste andmete järkjärguliseks üleminekuks terve infosüsteemi andmetele. Tegelesime teistegi teemavaldkondade arendusplaani ettevalmistamise ja ärianalüüside koostamisega.

Kõik nimetatud tegevused on seotud ka valdkondlike digipöörde eesmärkidega – viia riiklikult tekkivad/kogutavad terviseandmed ja nendega seotud tegevused Eesti e-riigi kuvandile kohaseks. Koostöös sotsiaalministeeriumi ja haldusala asutuste spetsialistidega viisime ellu ka riiklike terviseandmekogude analüüsi, mis näitas, et paljudel andmetel puuduvad seadusejärgsed sisulised omanikud, mis takistab andekogude nii kvalitatiivset kui ka tehnoloogilist arendust. Samuti vajab terviseandmeid puudutav õigusruum täiendust, et olla kooskõlas ühiskonna muutunud vajadustega.

Koostöös sotsiaalministeeriumi, statistikaameti ja teiste asjaomaste asutustega koostasime riikliku statistika seaduse muutmise seaduseelnõu väljatöötamise kavatsuse, mis saadetakse 2025. aastal asjaosalistele kooskõlastamiseks. See oli esimene samm tervisestatistika ja terviseandmete vallas õigusselguse loomiseks ning kindlate andmeomanike määramiseks.

3 Kõrgetasemeline teadmusloome ning efektiivne teadmussiire poliitikasse ja ühiskonda

TAI on arsti- ja terviseteaduste valdkonnas evalveeritud teadus- ja arendusasutus, mille teadustöö peaesmärk on pakkuda tuge rahvastiku tervise parandamisele suunatud poliitikate kujundamisele ja elluviimisele ning toimivate rahvatervishoiu lahenduste väljatöötamisele. Meie peamine uurimisvaldkond on rahvatervishoid. Vähi- ja sotsiaalepidemioloogias ning tervisekäitumisest põhjustatud terviseriskide hindamisel oleme juhtiv teadusasutus Eestis. TAI tehtud uuringute alusel ja koostöös teiste riikide teadlastega avaldati 2024. aastal 59 teadusartiklit, millest 95% avaldati tugevates eelretsenseeritud rahvusvahelistes teadusajakirjades (ETIS-e klassifikatsiooni 1.1. kategooria). Avaldatud teadusartiklite täisviited on lisa 1. Teeme koostööd paljude Eesti ja Euroopa teadusasutuste ja ülikoolidega ning viime ellu riigisiseseid ja rahvusvahelisi teadus- ja arendusprojekte (vt ptk 3.1 ja lisa 2). TAI töötajad olid 2024. aastal aktiivsed rahvusvahelise rahastuse taotlemisel, et suurendada TAI teadusvõimekust. Algasime kolm Euroopa Komisjoni rahastatud teadusprojekti ja esitasime kuus rahastustaotlust, neist neli said rahastuse. Osalesime 2024. aastal teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelise evalveerimise protsessis, mille tulemused selguvad 2025. aasta alguses. TAI töötajad kaitsesid 2024. aastal kaks doktoritööd, doktorioppes jätkavad 12 kolleegi (vt lisa 6).

Osaleme arvukates rahvusvahelistes ja Eesti-sisestes töörühmades ja otsustuskogudes (vt lisa 4). Teadmussiirde üheks osaks on ka teavitustegevused, kus tutvustasime TAI teadus- ja arendusprojektide tulemusi arvukates konverentsiettekannetes nii Eestis kui ka välismaal (vt lisa 3). TAI eestvedamisel toimus mitu konverentsi, seminari ja infopäeva, mille raames TAI teadlased ja eksperdid oma teadmused sihtrühmade ja avalikkusega jagasid (vt lisa 5). Olulisim TAI korraldatud sündmus oli novembris toimunud „Tervisedenduse konverents 2024: ebavõrdsus tervises – kas paratamatus?“. Teadmused jagati sihtrühmade ja avalikkusega TAI infokanalites, avaldades teadusuudiseid ja postitusi, esinedes avalikus meedias, taskuhäälingutes ning kohtumistel poliitikakujundajate ja otsustajatega (vt ka ptk. 4.3).

TAI juhib inimuuringute eetikakomitee (TAIEK) tööd. TAIEK hindab inimesel tehtavate biomeditsiiniliste ning käitumis- ja sotsiaalteaduste uurimisprojektide eetilisi ja andmekaitse aspekte. 2024. aastal esitati TAIEK-ile menetlemiseks 100 esmataotlust uuringuprojektide kooskõlastamiseks, aasta jooksul väljastati kooskõlastusotsus kokku 126 taotlusele (sh esmataotlused ja muudatustaotlused).

3.1 Rakenduslikud ja interdistsiplinaarsed teadusuuringud

Uuringuteemade valikul lähtume riigi pikaajalistest arenguvajadustest ja rahvatervishoiu sõlmprobleemidest, sh mittenakkushaiguste ennetamine, vähitõrje ja vaimse tervise edendamine.

Tervisekäitumisest põhjustatud terviseriskide uuringud hõlmasid muuhulgas ülekaalulisusele viivaid käitumuslikke riskitegureid (22, 23), psühhosotsiaalse heaolu või emotsionaalse staatuse mõju toiduvalikutele (24, 25), toitumise ajastuse mõju metaboolsetele markeritele (26), perestruktuuride mõju kehalisele aktiivsusele (27), lasteaiakeskkonna mõju laste kehalisele võimekusele (28), hariduslikku ebavõrdsust suhkruurikaste jookide tarbimises (29), aga ka hinnatõusu mõju toidurühmade tarbimisele

(30) ja suhkruga magustatud jookide tarbimist kogu maailmas (31). Ühtlasi uurisime narkootikumide süstivate inimeste liigsuremust mõjutavaid tegureid (32) ning geenide ja keskkonna seoseid impulsiivse ja antisotsiaalse käitumisega (33).

Vähiepidemioloogia valdkonnas viisime edukalt lõpule Eesti teadusagentuuri (ETAg) rühmagrandi uuringu „Vähiravi ja -tulemite parandamine: reaalandmetele tuginev rahvastikupõhine uuring“, (PRG722, 2020–2024, vastutav täitja Kaire Innos). Viieaastase projekti tulemusena avaldasime 31 rahvusvahelist teadusartiklit, projekti raames kaitsti kaks doktoritööd (9, 34); 2024. aastal avaldatud tulemused käsitlevad muuhulgas rinnavähi pikaajalisi haigestumuse, suremuse ja elulemuse trende ning söeluuringu tulemuslikkust (9, 10) ja HPV kodutestimise mõju emakakaelavähi söeluuringu osalusmäärale (8). Rahvusvahelises koostöös hindasime laste ja noorte täiskasvanute vähielulemust (35, 36), kopsuvähi ravikasutust ja -tulemusi eri Euroopa riikides (37), retsidiivide esinemist käär- ja pärasoolevähi korral (38) ning lümfoidkasvajate pikaajalist elulemust seoses tervishoiu kogukuludega (39).

Vaimse tervisega seonduvatel teemadel käsitlesime eri vaimse tervise probleemide geneetilisi markereid (40, 41), emotsionaalse dünaamika näitajate seoseid depressiooni ja ärevushäire riskiga (42), ekraaniaja mõju kõne arengule (43), samuti rahustite ja uinutite väärtarvitamist kooliõpilastel (44).

Nakkushaiguste alal uuriti C-hepatiidi esinemist Eestis ja Euroopas (45, 46), vaksineerimisteadlikkust riskirühmades (47) ning raseduse ajal saadud positiivse SARS-CoV-2 vastuse mõju rasedustulemitele (48).

2024. aastal alustasime Eesti juhtpartnerina vähi ja teiste mittenakkushaiguste ennetamisele suunatud Euroopa Liidu ühisprojekti (JA PreventNCD) elluviimisega. Nelja-aastasest projekti (eelarve > 3 milj eurot) on kaasatud kõik TAI keskused. Alustati mitme pilootuuringuga nagu näiteks hooliva kogukonna (ingl k *Communities that Care*, CTC) meetodika kohandamine Eesti oludele, tervisepsühholoogiliste sekkumiste väljatöötamine laste liigutusliku arengu ja une toetamiseks, sekkumine tubaka- ja nikotiinivaba töökoha arendamiseks, nikotiinitoodete kasutamise andmete registreerimine tervise infosüsteemis ja sekkumine ajateenijate kehalise aktiivsuse parandamiseks. Alustati ettevalmistusi tervise kirjaoskuse seireuuringuks ja panustati mitme süstemaatilise ülevaate elluviimisesse.

2024. aastal algatati TAI-s veel kaks Euroopa Komisjoni rahastusega ühistegevust. JA EUCanScreen on suunatud vähi varase avastamise ja söeluuringute tõhustamisele, uute lahenduste väljatöötamisele ja ebavõrdsuse vähendamisele Euroopas. TAI on nelja-aastase projekti Eesti juhtpartner ja projekti eelarve on ligi 800 000 eurot. Eesti vähikeskuse juhitud projektis JA EUNetCCC osaleme kaasatud asutusena. Projekti eesmärk on luua üleeuroopaline kõikehõlmavate vähikeskuste konsortsium, mis tagab kõigile Euroopa vähipatsientidele ligipääsu kõrge kvaliteediga vähidiagnostikale ja -ravile.

TAI töötajad olid 2024. aastal aktiivsed rahvusvahelise rahastuse otsimisel, et suurendada TAI teadusvõimekust. Eespool mainitutele lisaks osaleti veel kolmes Euroopa Komisjonile esitatud rahastustaotluses, millest kaks osutusid edukaks ja algavad 2025. aastal. Kaks rahvastiku tervisega seotud elukvaliteedi temaatikale keskenduvat projektitaotlust esitati EuroQol'ile, millest projekt „Eestis elavate Ukraina sõjapõgenike elukvaliteet“ sai positiivse rahastusotsuse. Lõppenud ETAg rühmagrandi jätkutegevusteks esitati ETAg-ile uus rahastustaotlus projektile „Registripõhised uuringud vähi ebavõrdsuse tekkemehhanismide mõistmiseks ja lahenduste väljatöötamiseks“, mis sai rahastuse ja algab 2025. aastal.

TAI töötajad kaitsesid 2024. aastal kaks doktoritööd (Sakala, 2024 (49); Baburin, 2024 (9)). Aasta lõpu seisuga jätkab Tartu Ülikooli või Tallinna Ülikooli doktoriõppes 12 TAI töötajat, neist kahe doktorantuuri toetab haridus- ja teadusministeeriumi teadmussiirde meede. 2024. aasta alguses sõlmisime teadmussiirde doktorantuuri lepingu Tartu Ülikooliga, et laiendada TAI töötajate doktoriõppe võimalusi.

TAI töötajatel on kaalukas osa doktori- ja magistritööde juhendamisel (lisa 6). 2024. aastal kaitsti juhendamisel üks doktoritöö ja üheksa magistritööd. Aasta lõpu seisuga on juhendamisel 18 doktoranti ja 5 magistranti. Samuti teevad TAI töötajad õppetööd üli- ja kõrgkoolides.

3.2 Rahvastiku tervise, tervisekäitumise ja tervisemõjurite seire

Rahvastikupõhine suremuse ja haigestumuse seire tugineb peamiselt TAI hallatavate riiklike registrite ja TAI kogutavate tervisestatistika andmetel. Teeme ka regulaarseid rahvastikupõhiseid seire- ja küsitlusuuringuid, mis võimaldavad jälgida järjepidevalt rahvastikurühmade tervist, tervisekäitumist ja neid mõjutavaid tegureid. Nii registrite kui ka seireuuringute andmed avaldatakse [tervisestatistika ja -uuringute andmebaasis](#). Registrite andmeid esitati mitmesse rahvusvahelisse andmebaasi ja projekti (nt CONCORD, NOPHOCARE).

Teist korda koostati ja avaldati 2024. aastal [rahvastiku tervise aastaraamat](#) (50), mis keskendus Eesti rahvastiku tervise ja selle mõjurite muutustele viimase kümne aasta jooksul. Tuginedes peamiselt TAI hallatavate registrite, TAI-s tehtud uuringute ja tervisestatistika andmetele annab aastaraamat ülevaate peamistest rahvastikunäitajatest, surmapõhjustest, oluliste haiguste haigestumusest, tervishoiusüsteemi toimivusest ning eri rahvastikurühmade tervise- ja riskikäitumisest. 2024. aastaraamatu fookusteema oli toitumine, keskenduti toitumise mustritele ja mõjuritele, samuti toidukeskkonnale.

[Vähiregistri](#) igal aastal ilmuv väljaanne annab üksikasjaliku ülevaate registreeritud vähijuhtudest ja registreeritud andmete kvaliteedist ning kajastab viimaseid haigestumus-, levimus- ja elulemusandmeid. Raportis anname ka hinnangu Eesti vähitõrje tegevuskava haigestumuse ja elulemusega seotud tulemusindikaatoritele. [2024. aasta vähiraportis](#) pühendati eraldi peatükk söeluuringul avastatud vähijuhtudele, kus näidati selgelt, et söeluuringul avastatakse kasvajakasvaja märkimisväärselt varasemas staadiumis kui väljaspool söeluuringut (51). Analüüs tugines vähiregistri ja [vähi söeluuringute registri](#) andmetel.

[Surma põhjuste registri](#) andmetel jälgiti hooajaliste viirustega seotud liigsuremust Euroopas (52) ja COVID-19 pandeemia mõjusid (53, 54). 2024. aastal kaitsti TAI töötajate juhendamisel kaks magistritööd, milles vaadeldi surma põhjuse registreerimise kvaliteeti eesnäärmevähi ja emakavähi puhul (55, 56).

[Raseduse infosüsteemi](#) andmetele tuginenud teadusartiklis uuriti vaginaalsete sünnituste ja keisrilõigete ajatrende (57).

[Tuberkuloosiregistri](#) andmetel analüüsiti tuberkuloosihaigete elulemust ja surmapõhjuseid (58) ning eriti ravimresistentsete patsientide ravitulemusi (59).

Avaldati kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu (HBSC) rahvusvaheline raport (60) ja [Eesti täiskasvanud rahvastiku uimastite tarvitamise uuringu](#) tulemused (21). Jätkasime [reovee seiret uimastite jääkide suhtes](#) (61) ning [nakkushaiguste levimuse ja riskikäitumise seiret narkootikumide süstivate inimeste seas Narvas](#) (62). Avaldasime andmed [HIV-nakkuse ja kaasuvate infektsioonide epidemioloogilise olukorra kohta Eestis](#) aastatel 2014–2023 (63).

Koostöös Tartu Ülikooliga viidi lõpule laste vaimse tervise uuring, mille tulemuste põhjal avaldatud raport annab ülevaate Eesti kooliõpilaste vaimse tervise olukorrast ning peamistest riski- ja kaitseteguritest (64).

Regulaarsetest seireuuringutest toimus 2024. aasta kevadel Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuringu (TKU) andmekogumine. TKU toimus juba 18. korda. Sellega paralleelselt viidi ellu uuring, mille eesmärk oli koguda andmeid ajutise kaitse elamislooga Ukraina sõjapõgenike tervise, tervisekäitumise ja heaolu kohta Eestis.

2024. aastal toimus Eestis kaheksandat korda rahvusvaheline koolinoorte uimastite tarvitamise uuring (*European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*), mille eesmärk oli saada ülevaade Eesti kooliõpilaste tubaka- ja nikotiinitoodete, alkoholi ja psühhotroopsete ainete tarvitamisest ning muust riskikäitumisest. Rahvusvahelises uuringus osales ligikaudu 100 000 õpilast rohkem kui 35 riigist. Nii uuringu Eesti andmed kui ka rahvusvahelised tulemused avaldatakse 2025. aastal.

3.3 Terviseökonomika mõjuanalüüside tegemine

Tervise- või sotsiaalpoliitikaga seotud otsuste, sekkumiste jm meetmete mõju hindamisel keskendusime 2024. aastal alkoholipoliitikale ning kehalisele inaktiivsusele ja liigsele kehakaalule. Alkoholipoliitika käsitus tugines 2021. aastal alanud rahvusvahelisel teadusprojektil, mille fookuses oli Balti riikide ja Poola alkoholipoliitika viimasel 20 aasta vältel. Projektiga seotult 2024. aastal ilmunud teadusartiklitest olulisemad olid ülevaateartikkel Eesti alkoholipoliitika nelja võtmevaldkonna (kättesaadavus, reklaam, maksustamine, jooles juhtimine) seadusandluse kujunemist perioodil 2000–2020 (65), COVID-19 pandeemia mõju uuring Balti riikide alkoholisuremusele (20) ning poliitikamuudatuste ja alkoholiaktsiisi laekumise käsitus (66). Projektiga seonduvalt oli TAI esindaja kaasautoriks [WHO raportina](#) ilmunud Eesti alkoholipoliitika rohelise raamatu tulemuslikkuse hindamisel (19).

2024. aastal tegime sotsiaalministeeriumi ja kultuuriministeeriumi tellimusel kehalise inaktiivsuse ja liigse kehakaalu majandusliku mõju analüüsi Eestis. Haiguskulu analüüsis käsitletud käitumuslikud riskitegurid on paljude krooniliste haiguste eelduseks, kuid neist tuleneva tervisekaotusega seonduva kulu hindamist ei olnud Eestis viimasel ajal tehtud. Analüüsis leiti, et Eesti täiskasvanute kehalise inaktiivsusega ja liigse kehakaaluga kaasnevad aastased kogukulud riigile on vastavalt 28,7 miljonit ja 124,7 miljonit eurot. Uuringu tulemused avaldati [raportina](#) ja nende esitlemiseks toimus huvitatud osalistele ning avalikkusele mitu teavitusüritust. (1)

4 Teaduspõhised rahvatervishoiu lahendused

TAI eesmärk on pakkuda lahendusi, mis toetavad inimeste võimalusi, võimekust ning motivatsiooni teha tervislikumaid valikuid. Töötame välja ja katsetame uusi ideid, panustame tugeva rahvatervishoiu võrgustiku kujunemisse ning edendame valdkonnaülest koostööd. Koostöös asutuste (sh tööandjate ja haridusasutuste) ning kohalike omavalitsustega loome tervist toetavat keskkonda ja tagame, et meie sõnumid jõuavad otsustajateni, kelle tegevus mõjutab inimeste tervist.

Teaduspõhiste lahenduste loomine rahvatervise valdkonnas on väga oluline. Teadusuuringutele tuginedes saame olla kindlad, et tervishoiumeetmed on tõhusad ja aitavad parandada inimeste tervist. Tõenduspõhine lähenemine soodustab pidevat õppimist ja arengut. Rahvatervishoiu lahenduste arendamise osaks on rakendatavuse- ja hindamisuuringud, samuti spetsialistide teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamine koolitus- ja teavitustegevuse kaudu ning mitmesugused teised tegevused, mida on kirjeldatud eelnevates peatükkides.

4.1 Sihtrühmade vajadustele vastavate tulemuslike lahenduste arendamine

TAI üks põhitegevus on ennetusteaduse rakendamise edendamine. Riik peab toetama ainult neid tegevusi, millel on tõendatud positiivne mõju. Kui mõne tegevuse mõju kohta ei ole andmeid, tuleb seda kõigepealt uurida ja kujundada tulemuste põhjal edaspidised sammud ennetustegevuse arendamisel. Seda eesmärki aitab täita TAI koordineeritud ennetuse teadusnõukogu, kus 2024. aastal otsustati 11 ennetustegevuse tõendatuse tase ja nõustati tegevuste elluviijaid, sh läbis retsenseerimise kolm TAI rakendatavat sekkumist – [„Seikluste Laegas – sõpradega liikumise ja maitsete maailmas“](#) (tase 3 ehk kasutusvalmidus hea), alkoholtarvitamise vähendamisele suunatud eneseabi [programm „Selge“](#) (tase 4, väga hea) ja kannabinoidide tarvitamise vähendamisele suunatud [lühisekkumine VALIK](#) (tase 3). Kõigil ennetustegevuste eestvedajatel on võimalik esitada taotlus tegevuse retsenseerimiseks. Juhised selleks on leitavad TAI ennetuse teadusnõukogu [veebilehel](#), kus saab tutvuda ka [tõendatuse tasemet](#) kriteeriumitega. Retsenseerimise läbimise soovi on lisaks juba retsenseeritud sekkumistele avaldanud veel 45 ennetustegevuse eestvedajat.

2024. aastal jätkus mitme rahvatervishoiu sekkumise arendamine ja rakendamine, sh vanemahariduse programmide, mille koordineerimise võttis alates 01.01.2025 üle Sotsiaalkindlustusamet. „Imelised aastad“ programmi tegevustele lisaks valmistati ämmaemandate koduvisiitide projekti raames ette sünnitusjärgse koduvisiidi teenuse programmiteooria ja loogikamudeli koostamise riigihange „Sünnijärgse toe eri aspekte puudutava ülevaateuuringu läbiviimine ning sünnitusjärgsete koduvisiitide programmiteooria koostamine“, mis on vajalikuks sisendiks koduvisiitide mõju-uuringu jaoks. Aktiivsus- ja tähelepanuhäire diagnoosi või käitumisraskustega 8–12-aastaste laste vanematele suunatud sekkumise arendamise üheks etapiks oli 8–12-aastaste käitumishäiretega laste vanematele mõeldud sekkumiste võrdlusuuring, et leida Eesti vajadustele sobivaim lahendus. Lapseootel ja väikelaste vanematele mõeldud vanemlusprogrammi arendamise käigus analüüsiti erisuguseid ennetustegevusi ning tööühm jõudis otsusele katsetada Eestis *Triple P* programmi mooduleid *Triple P for Baby* ja *Triple P Online for Baby*. Need on mõeldud 0–12 kuu vanuste laste vanemate toetamiseks. Valmis *Triple P* terminoloogia eestikeelne tõlge.

Tõenduspõhist VEPA metoodikat kasutatakse koolis tavapärase õppetöö käigus. VEPA aitab lihtsate ja mänguliste klassijuhtimistehnikate abil luua toetavat õpikeskkonda. VEPA toetab laste eneseregulatsiooni- ja sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengut, koolipere vaimset tervist ning ennetab laste riskikäitumist. 2024. aastal arendasime välja VEPA iseõppija veebikursuse, mille testimisse kaasasime 59 õpetajat. Lisaks e-kursusele töötasime välja samm-sammulise juhendi VEPA-õpetaja toetamiseks nii e-kursuse kui ka kontaktõppe raames. VEPA metoodika elektroonilised materjalid on tehtud kättesaadavaks kõigile VEPA-õpetajatele VEPA veebis. 2023/24 õppeaasta kohta väljastati VEPA metoodika omandamise tunnistus 168 õpetajale ja 2024/25 õppeaastal alustas VEPA metoodika väljaõpet 128 klassiõpetajat 58 koolist. Alustasime ka mõju-uuringuga „VEPA metoodika e-kursuse efektiivsuse hindamine Eestis“.

Eesmärgiga toetada laste ja noorte vaimset tervist ja hariduslike eesmärkide saavutamist, eraldas sotsiaalministeerium aastatel 2023–2024 TAI-le lisavahendid õpetajate sotsiaal-emotsionaalse pädevuse (SEP) arendamiseks. Koostasime ülevaate rahvusvaheliselt ja Eestis kasutusel olevatest õpetajate SEP-i arendavatest koolitustest, mille tulemusel valisime kaks, mis vastasid vajadustele kõige enam. Seejärel hindasime, milliseid sotsiaal-emotsionaalseid pädevusi kaks koolitust arendavad, milline on nende mõju õpetajatööga seotud aspektidele ja suhetele õpilaste ja kolleegidega. Mõju mõõtmiseks kohandati ja kasutati uuringus õpetajate SEP-i hindamisvahendit. [Hindamisuuring](#) kinnitas, et valitud programmid – Gordoni õpetajate kool ja Vaikuseminutite koolitusprogramm õpetajale – on tõhusad vahendid õpetajate professionaalseks ja isiklikuks arenguks, kuid nende rakendamise edu sõltub järjepidevast praktikast ja töökollektiivi toetusest (11).

Kohaliku taseme toetamiseks ennetustegevuste kavandamisel kohandame ja testime aastatel 2024–2027 [Hooliva Kogukonna](#) ennetusmudelit (*Communities that Care*) Eestis. Tegu on rahvusvaheliselt tunnustatud ja kõrge tõendatuse tasemega ennetussüsteemiga, mille kasutamine vähendab mõõdetavalt uimastite tarvitamist, õigusrikkumisi ja vägivaldset käitumist kohalikul tasandil. 2024. aastal alustasime katseprojekti ettevalmistamisega, sh kohalike omavalitsuste värbamisega. Katseprojekti kaasame kuni 3 kohalikku omavalitsust Eesti eri piirkondadest. Sekkumise oodatav tulemus on toimiv ennetusmudel ja selle rakendamist toetavad tööriistad, mis on Eesti oludes testitud ja vajaduse alusel kohandatud; arendatud mõõtevahendite abil on kirjeldatud sekkumise ulatusliku rakendamise võimalused ja keerukused Eesti kohalike omavalitsuste kontekstis.

TAI arendab ja rahastab tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid sihtrühmadele nagu narkootikume tarvitavad inimesed ning nende lähedased, HIV-i riskirühmad, sh prostitutsiooni kaasatud inimesed, meestega seksivad mehed, transsoolised inimesed, HIV-iga elavad inimesed ja nende lähedased. Teenuste arendamisse ja disainimisse kaasatakse partnereid teistest asutustest ja lõppkasusaajaid ehk sihtrühmade esindajaid. Arendustegevuste raames teeme koostööd teadusasutuste ja eraettevõtetega. Teenuste arendamisel on oluliseks märksõnaks paindlikkus, sest epidemioloogiline olukord ja haavatavate sihtrühmade profiil on pidevas muutuses ning teenuseid tuleb abisaajate vajadustele kohandada sagedamini. Kui „traditsioonilisemate“ tervishoiuteenuste puhul piisab (nt iga 3–5 aasta tagant) ravijuhendi korrakindlast uuendamisest, peab haavatavatele sihtrühmadele teenuseid osutades seirama käitumuslikke muutusi pidevalt, aga ka näiteks muutusi illegaalsel narkootikumide turul, ja reageerima nendele jooksvalt, muutes vajaduse korral teenuse osutamise tingimusi, pakkudes spetsialistidele täiendkoolitusi ning uusi töövahendeid. Narkootikumide turu seiramiseks viime ellu piirkondlikke kommunaalreoveeuuringuid ja kasutatud süstaldes leitavate narkootiliste ainete jääkide uuringuid ehk nn süstlajääkide uuringuid, et saada narkootikumide tarvitamise levimuse suundumustest objektiivsemat teavet. Uuringud viime ellu koostöös Eesti kohtuekspertiisi instituudiga. Süstlajäägi uuringud on näidanud, et sellise metoodikaga on võimalik tuvastada erisusi narkootikumide tarvitamises nii eri piirkondades kui ka erisuguste kahjude vähendamise teenuse osutamise kohtade vahel, mis omakorda võimaldab paremini kohandada

abiteenuseid eri piirkondade vajadustele. Narkootikumide ja nakkushaiguste valdkondade teenusest ja nende mõjust loe rohkem lk 11 ja 15.

Üheks paljudest meie arendatavatest teenustest on narkootikumide tarvitamisest põhjustatud kahjude vähendamisele suunatud teenus, sh apteekides ja mobiilse teenusena, ehk kasutades asjakohase varustusega eriotstarbelisi busse. 2024. aasta andmed näitavad, et nõudlus abiteenuste järgi kasvab. Toimus 91 369 kliendikontakti ja võrreldes eelmise aastaga on kasvanud kogemusnõustaja, tervisenõustaja ja psühholoogi nõustamiste arv ning jagatud tarvikute arv. Kogemusnõustamiste arv on kasvanud 15,8% (2023 – 11 484, 2024 – 13 634); tervisenõustamise arv 6,6% (2023 – 5 252, 2024 – 5 626); psühholoogi nõustamiste arv 17,9% (2023 – 2 922, 2024 – 3 558).

Narkootikumide ja alkoholi valdkondade ühine algatus „Ööhaldjad“, mille eesmärk on vähendada uimastitega seotud riskide avaldumist meelelahutuskeskkonnas, pälvis 2024. aastal mitu tunnustust ja see nomineeriti ka Disainiauhinnad 2024 konkursil kategoorias „Parim teenusedisaini projekt avalikus sektoris“. Algatuse raames pakuvad TAI koolitatud ja toetatud kahjude vähendajad usalduslikku ja diskreetset abi ööelus osalejatele, võimaldades teha valikuid, mis toetavad nende endi ja kogukonna turvalisust ning head tervist. Aastal jooksul osales „Ööhaldjate“ meeskond 23 meelelahutusüritusel Tallinnas ja Tartus ning 6 festivalil Eesti eri piirkondades, sh ühel Eesti suurimal festivalil *BeachGrind*. 2024. aastal kaasati muusikafestivalidel ja klubiüritustel osalemiseks esimest korda erasektori rahastust. Rahastust kaasati ka muu avaliku sektori, annetuste, auhindade, fondide jmt kaudu, otsides aktiivselt uusi rahastusmudeleid.

Selleks, et avastada uimastite tarvitamine noorte seas võimalikult vara ja pakkuda vajaduse korral lühisekkumist, töötasime välja juhendi „Noorukite sõeltestimine, lühisekkumine ja ravile suunamine uimastite tarvitamise korral“ (67), mille põhjal oleme töötamas välja ka koolitusmoodulit noortega töötavatele spetsialistidele (nt kooliõed, koolipsühholoogid). Lühisekkumine keskendub individuaalsele nõustamisele alkoholi, nikotiini- ja tubakatoodete ning narkootikumide proovimise ja tarvitamise korral. Sekkumise rõhk on varajasel avastamisel.

TAI rahastamisel on Tartu Ülikooli Kliinikum viimas ellu projekti „Sõltuvushäirete psühhomeetriliste mõõdikute valideerimine (valideerimise uuringu läbiviimine)“, mille käigus valideeritakse 14 eri hindamisvahendit, sh AUDIT-test alkoholi tarvitamise hindamiseks, esmatasandi tervishoiu kasutatav alkoholi, nikotiinitoodete ja narkootikumide tarvitamise hindamisvahend ASSIST ning mitmed teised. Hetkeseisuga ei ole ükski Eestis uimastite tarvitamise hindamisel kasutatav hindamisinstrument valideeritud. Hindamisvahendid on olulised tööriistad, mis aitavad spetsialistidel probleeme paremini välja selgitada ja tagada, et abivajajad saavad neile vajalikku ravi õigel ajal. 2024. aastal lõppes projekti kliinilise töö etapp, lõplikud hindamisinstrumendid valmivad 2025. aasta kevadel.

Vaimse tervise astmelise abi mudeli rakendamisel on üks eesmärk laiendada spetsialistide ringi, kellel on kognitiiv-käitumisteraapia baasoskused, et pakkuda tulemuslikult tuge inimestele vaimse tervise probleemide korral. Sellega vähendame survet kõrgema intensiivsusega sekkumistele ja suurendame inimeste hulka, kes saavad abi õigel ajal, pakkudes neile abi lihtsamate, lühemate, vähempiiravamate ja odavamate sekkumistega. 2024. aastal algas ärevushäire ja või depressiooniga täiskasvanutele suunatud kognitiiv-käitumisteraapia eneseabiprogrammide arendamine. TAI juurde loodud kliinilise tööühma juhendamisel oleme koostanud koolituse sisulise kava ja õpiteekonna. Üheskoos koostööpartneritega oleme leidnud parimad tehnilised võimalused sekkumise väljatöötamiseks ja suuremaks automatiseerimiseks. Alustasime ka WHO *Problem Management+* lühisekkumise adapteerimisega. Sekkumiste katsetamine toimub 2025. aastal ja aasta lõpuks peavad need olema rakendusvalmis.

Vähitõrje valdkonnas jätkus TAI teadlaste juhtimisel [HPV kodutesti juurutamine emakakaelavähi sõeluuringus](#). 2024. aasta algusest said kõik sihtrühma naised tellida kodutesti veebipõhiselt ja ühtlasi oli naistel võimalus saada kodutesti komplekt viie maakonna apteekidest (Ida-Viru, Põlva, Valga, Võru, Viljandi). Aasta jooksul on naiste jagatud ligi 14 000 kodutesti komplekti, neist üle 1200 apteekidest. Apteegiteenust on kõige aktiivsemalt kasutatud Ida-Virumaal. Alates 2025. aastast võtab HPV kodutesti veebipõhise tellimisvõimaluse korralduse üle tervisekassa. TAI jätkab tervisekassa tellimisel kodutestide pakkumist apteekides, laienedes kõigi maakondade apteekidesse üle Eesti. TAI uuringute andmed on aidanud kaasa otsustele laiendada vähi sõeluuringute sihtrühmi. Alates 2025. aastast kutsutakse rinnavähi sõeluuringule naised vanuses 50–74 eluaastat ja soolevähi sõeluuringu alumine vanusepiir on langetatud 58. eluaastani. Vähiseire ja -uuringute kohta loe lisaks peatükist 1 ja 3.

4.2 Tervisevõrgustike toetamine ja arendamine

Tervisevõrgustike arendamisel on meie eesmärk tugevdada tõendatud tulemuslikkusega tegevuste rakendamist ning tagada rahvatervishoiu valdkonna oskuste ja teadmiste arendamine. Tegevuste tulemusel suureneb paikkonna organisatsioonide (maakondlikud arenduskeskused, omavalitsused, haridusasutused, tööandjad) rahvatervishoiuvõimekus ja väheneb piirkondlik tervisealane ebavõrdsus. Tutvustasime omavalitsuste spetsialistidele ennetuse teadusnõukogu hinnatud sekkumisi ja võimalusi tõenduspõhiste tegevuste juurutamiseks ja nõustame kohalike omavalitsuste esindajaid nende rakendamisel. Aastal 2024 suunasid kõik maakonnad vähemalt 30% neile TAI eraldatud tegevustoetusest tõenduspõhiste ennetustegevuste elluviimiseks, mis tagab teadusliku aluse tulemuslikuks ennetustegevuseks kogukondades.

Arendasime välja [maakonna tervise- ja heaoluprofiili raamistiku](#), mis sisaldab riski- ja kaitsetegurite indikaatoreid, ning koostatud on küsimustikud, et hinnata tegevuste vajadusi ja ootusi. Uuendasime ka kohalikele omavalitsustele suunatud tervise- ja heaoluprofiili e-keskkonna juhendit. Edukalt on piloteeritud erisugused koolitused, mis on kohandatud kohalike vajadustega. 2024. aastal valmisid mitmed paikkonna profiilid (nt Lääne-Harju, Tartu) ja tegevuskavad, millel on oluline mõju kohaliku tasandi arengukavadele.

Tervisekassa, TAI, maakondlikud arenduskeskused ja omavalitsusliidud alustasid koostööprojekti, mille raames värvati igasse maakonda haridusasutuste tervisedendajad. Alates 2024. aasta märtsist töötab igas maakonnas tervisedendaja, Tallinna linnas kaks ja Tartu linnas üks (alates augustist). Aasta jooksul toetasime edendajate pädevuste täiendamist ja uue süsteemi sisse töötamist ühiste kohtumiste, koolituste ja igakuiste kvisioonide abil. Kõigis maakondades, kus toimus tervisedendaja vahetus, oli tagatud mentori tugi sujuvaks sisseelamiseks ja tegevuste järjepidevuse tagamiseks.

Projekti „Pikaajalise hoolduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine“ raames korraldasime dementsuse valdkonna arenguprogrammi. Programmi eesmärk on koondada üle-eestiline dementsuse valdkonna võrgustik, et muuta asutuste organisatsioonikultuuri dementsussõbralikumaks. Töötasime välja dementsusteemalise sisekoolitajate koolitusprogrammi, milles osalenute hinnangul suurenes eriti nende oskus dementsusega inimestega paremat kontakti saavutada, mõisteti paremini dementsussündroomi olemust, neid oskusi ja teadmisi rakendati igapäevatoos ja muutusid hoiakud ja suhtumine. Koostöös dementsuse kompetentsikeskusega lõime mentorlusprogrammi, mille eesmärk on toetada koolitusprogrammis osalevaid asutusi õpitu elluviimiseks. Lisaks korraldasime programmis osalenud asutustele võrgustikukohtumine ja suvekooli.

4.3 Terviseteadlikkuse ja -suutlikkuse suurendamine ühiskonnas

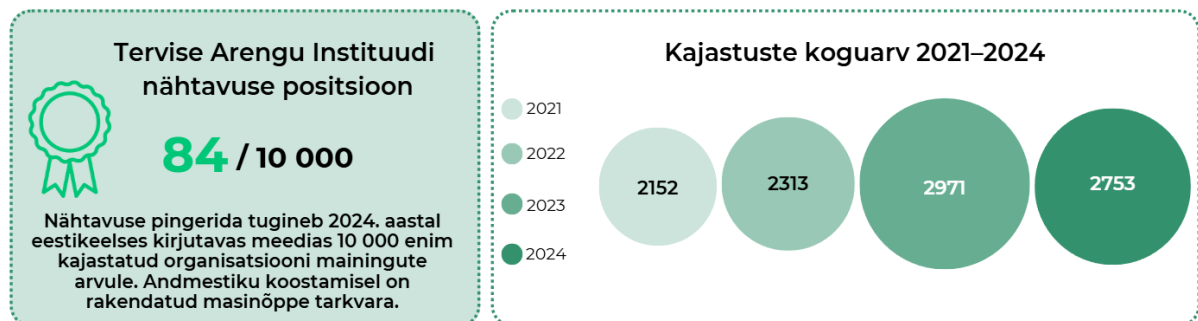
TAI soodustab teaduspõhist vaadet tervisele ja reageerime ühiskonnas toimuvale, väljendades nii avalikus kui ka valdkondlikus kommunikatsioonis selgeid, teadusele ja andmetele tuginevaid seisukohti. Jagame rahvastiku tervist mõjutavatele osalistele, sh ajakirjanikele, teavet rahvatervishoiu valdkonna küsimustest, arengust ja vajadustest. Tagame sihtrühmadele kvaliteetse ja ajakohase terviseinfo veebilahenduste, kommunikatsiooni- ning teavitustegevuste kaudu, eesmärgiga toetada elanike terviseteadlikkust, motivatsiooni ja oskusi tervisele kasulike otsuste tegemiseks ja tervise eest hoolitsemiseks, aga ka teadusel tuginevate tervisepoliitiliste otsuste tegemiseks.

Vt ka ptk 3, kus kirjeldame teadmussiirde tegevusi ja lisasid 3 ja 5, kust saab ülevaate TAI töötajate kaalukamatest esinemistest konverentsidel ja TAI korraldatud konverentsidest, seminaridest/infopäevadest ja koolitustest. Koostati ja levitati ka infomaterjale (lisa 1).

2024. aasta tähtsaim ja kõige rohkem osalejaid kogunud sündmus oli tervisedenduse konverents „Ebavõrdsus tervises – kas paratamatus?“. Palju osalejaid ja tähelepanu pälvis ka kevadel toimunud teadusseminar, mis keskendus toitumisele ja liikumisele.

TAI nähtavus meedias

Station.ee koostatud TAI 2024. aasta meediaanalüüsi tulemustest selgus, et TAI nähtavuse positsioon on eestikeelses meedias 10 000 enim kajastatud organisatsiooni mainimiste arvestuses 84 (võrdluseks: 2023. aastal eestikeelses meedias kajastatud organisatsiooni mainimiste edetabelis olime 77. kohal).

Joonis 5. TAI nähtavus meedias 2024 ja kajastuste koguarv 2021–2024

Mõjusate kajastuste kategoorias (kus TAI-d on mainitud kajastuse pealkirjas või TAI domineeris artikli esilõikudes, raadios ja teles uudislõikude peategelasena või sõna sai TAI kõneisik, TAI või TAI kõneisikute autorlusega lood) oli 44,93% (aasta varem 51,45%) ning kõige enam esines selliseid just raadio- ja telekajastustes (63%).

Kõige enam mainiti TAI-d terviseandmete eluviiside kujundajana (1790 kajastust), teadustöö tegijana (1083 kajastust) ja terviseandmete pakkujana (679 kajastust).

Tabel 1. Proaktiivselt avaldatud avalikkusele suunatud materjalid 2022–2024

	2022	2023	2024
Pressiteated	86	84	109
Arvamuslood	33	21	18
Teadusuudised	1	21	37

Teavituskampaniad ja teabematerjalid

Korraldame rahvastiku tervisekäitumise edendamiseks mitmesuguseid teavituskampaniaid nii kogurahvastikule kui ka kitsamatele sihtrühmadele, kasutades nii massimeedia kui ka täpselt sihtrühmale mõeldud kanaleid. 2024. aastal toimus 7 teavituskampaniat. Andsime välja rahvastikule või spetsialistile mõeldud teabe- ja infomaterjale (lisa 1). Avalikud materjalid on leitavad ka TAI veebilehe [väljaannete andmebaasist](#).

„[Septembris ei joo](#)“ kampania eesmärk oli julgustada inimesi alkoholist puhkama ja veenduma, et pausi pidamine teeb head nii füüsilisele kui ka vaimsele tervisele ning alkohol ei pea olema igapäevaelu osa. Kampania järeluuringu põhjal on alkoholi tarbivatest inimestest 34% viimase 12 kuu jooksul teinud (või ütles end küsitluse ajal tegevat) alkoholitarbimises vähemalt kuu pikkuse pausi ning 15% on pausi pidanud vähem kui kuu aega.

Algatusest „Septembris ei joo!“ on kuulnud 85% (±2%) 18–74-aastastest elanikest. Sel aastal osales algatuses hinnanguliselt 59 000 inimest, osalenutest 56% märkas seoses alkoholist loobumisega positiivseid muutusi enda suhetes ja/või enesetundes (2023. aastal 29%). Kampaniat märkas 66% 18–74-aastastest elanikest, mis on hinnanguliselt 645 000 inimest.

„[Alkohol ja vähk](#)“ teavituskampania eesmärk oli suurendada inimeste teadlikkust alkoholiga seotud vähiriskist ja suunata inimesi terviseteadliku käitumise poole. Sihtrühmani jõudmiseks kasutati kombineeritud meediaplaani, kus peamine rõhk oli digimeedial, mida toetasid raadioreklaamid ja välimeedia digiekraanid. Kampania raames kasutati ka taskuhäälingu (lisa 1) sisuturundust, mis lisas kampaniale inimliku ja vahetu kontakti, pakkudes kuulajatele teavet ning tekitades emotsionaalset sidet.

Tubakast ja nikotiinist loobumise kampania „[Mulle aitab!](#)“ toimus kahe lainena, üks mais ja teine detsembris. Loobumiskampania eesmärk on julgustada inimesi nikotiinist loobuma ja toetada loobujaid kasulike nõuannetega loobumisprotsessi edukaks läbimiseks. Sihtrühmaks on kõik täiskasvanud nikotiinitorude tarvitajad, kes soovivad või on vähemalt mõelnud nikotiinist loobumisele. Kampania juhtmõte „Mulle aitab!“ peegeldab nikotiinitarvitamise negatiivseid mõjusid, millest loobumise abil võitu saada soovitakse. Kampania bännerid juhatavad tubakainfo.ee veebilehele, kust leiab mitmesuguseid abivahendeid tubakast ja nikotiinist loobumise toetamiseks, loobumisplaani soovitusetega toimetulemiseks esimestel päevadel ning tubakast ja nikotiinist loobumise nõustamiskabinettide info koos kontaktidega.

Passiivse suitsetamise ja veipimise vähendamise keelumärgikampania „[Hoiä õhk puhas](#)“ tuletas meelde, et e-sigarettide suitsetamine ehk veipimine on keelatud samades kohtades, kus on keelatud ka tavasigarettide tarvitamine. Kampania sihtrühmaks on nii suitsetajad, veipijad kui ka nikotiinitorude mittetarvitajad. Oluline on ka mittetarvitajate suhtumine passiivsesse veipimisse, sest e-sigarette kasutab tegelikult ainult väike osa meie ühiskonnast. Teavituskampania julgustab ka mittesuitsetajaid suitsetajatele ja veipijatele julgelt ja sõbralikult märku andma, et nad läheksid eemale ja austaksid teiste inimeste õigust puhtale õhule.

Viisime ellu lapsevanamatele suunatud teavituskampania e-sigareti tervisemõjudest, mis keskendus laste kaitsmisele tubakatööstuse surve eest. Avaldasime artiklid „Lapsevanemale: kuidas rääkida teismelisega e-sigaretidest?“ ning „Mõttele, keda usud ehk tubakatööstuse tahmane pool“ ning neid täiendasid TAI spetsialistid intervjuudega teles ja raadios (lisa 1).

Tasakaalustatud ja mitmekesisest toitumist tutvustav taldrikureegli kampania „Mis on eestlase lemmiktoit“ veebiküsitlus algas detsembris ning jätkub 2025. aastal. Kampania käigus selgitame välja eestlaste lemmiktoidud, mis saavad järgmiste tegevuste raames aluseks mitmekesise ja tasakaalustatud toitumise põhimõtete selgitamisel. Näitame ette,

kuidas paigutada oma lemmikroad taldrükule nii, et need oleksid ka maksimaalselt tervist toetavad, samal ajal maitstes mõõndusi tegemata. Kampania eesmärk on tutvustada taldrükureeglit kui tasakaalustatud ja mitmekesise toitumise juhust ning selgitada selle põhimõtteid.

Mais ja novembris toimusid HIV-testimise nädalad. Teavituskampania eesmärk oli suurendada teadlikkust HIV-i ja teiste seksuaalsel teel levivate infektsioonide testimise olulisusest ning rõhutada, et testimine on loomulik ja tavapärane osa tervislikust eluviisist kõigile seksuaalselt aktiivsetele inimestele.

Infokanalid, sh veebilehed

TAI haldab ja arendab Eesti elanikele ja spetsialistidele suunatud veebilehti. Veebileht tai.ee annab ülevaate instituudi tegevustest, teadustööst ja väljaannetest ning muud üldinfot. Tervise valdkonna spetsialistidele mõeldud veebilehelt terviseinfo.ee saab teavet ja materjale tervise edendamiseks. TAI haldab [tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasi](http://tervisestatistika.tai.ee) (statistika.tai.ee), mis on Eesti suurim tervisega seotud avalik andmekogu. Toitumise infosüsteem [Nutridata](http://nutridata.ee) võimaldab analüüsida menüüde energia- ja toitainete sisalduse vastavust Eesti riiklikele ea- ja soopõhiste toitumissoovitustele. Haldame ja arendame kaheksat rahvastikule mõeldud vastastikmõjuliste kasutusvõimalustega temaatilist veebi: alkoinfo.ee, hiv.ee, narko.ee, tarkvanem.ee, toitumine.ee, tubakainfo.ee, vepa.ee ja enesetunne.ee. TAI temaatilised veebilehed toetavad TAI teavitustegevusi ja aitavad võimendada olulisi sõnumeid ja jagatakse infot teenustele (nt uimastite tarvitamise ennetamise ja vähendamise teenused, sh narko.ee tugiliin) ning programmidele (nt alkoholarvitamise vähendamist toetav veebipõhine [programm „Selge“](http://programm_selge.ee)).

Tabel 2. Eesti territooriumilt tehtud veebilehete külastuste arv 2024. aastal.

Veebileht	Külastuste arv
Alkoinfo.ee	121 600
Hiv.ee	21 211
Narko.ee	98 270
Nutridata.ee	126 097
Statistika.tai.ee	16 347
Tai.ee	182 599
Tarkvanem.ee	133 722
Terviseinfo.ee	58 465
Toitumine.ee	267 401
Tubakainfo.ee	71 581
Vepa.ee	8 214

TAI-l on mitu sotsiaalmeedia (Facebook-i) kanalit, mille kaudu levitame terviseinfot ja TAI-ga seotud uudiseid: [TAI](https://www.facebook.com/tai.ee) (18 519 jälgijat); [TarkVanem](https://www.facebook.com/tarkvanem) (20 600 jälgijat); [Ajakiri Sotsiaaltöö](https://www.facebook.com/ajakiri_sotsiaaltoo) (1700 jälgijat); [VEPA](https://www.facebook.com/vepa.ee) (2900 jälgijat).

Saatsime igal kuul välja terviseinfo e-uudiskirja, mis võtab kokku viimase kuu olulisemad tervisevaldkonna teadmised nii teaduses kui ka praktikas. Edastasime uudiskirja 3700 TAI valdkondadest huvitatud ja neis töötavatele tellijatele ja poliitikakujundajatele ning uudiskirja keskmine avamisprotsent oli 45%.

Ajakiri Sotsiaaltöö

Koostöös sotsiaalministeeriumiga ja valdkonna asjatundjatest koosneva toimetuse kolleegiumiga väljaantava erialajakirja [Sotsiaaltöö](#) visioon on olla professionaalse sotsiaaltöö eestkõneleja ja valdkondade koostöö edendaja. Ajakiri toetab sotsiaal- ja rahvatervishoiu valdkondade integratsiooni ja võimestab sotsiaaltöötajaid, kes on ühed võtmespetsialistid elanikkonna tervise ja heaolu edendamisel. Ajakirja ülesanne on toetada professionaalset arengut ja poliitikakujundamist, lõimida teadust ja praktikat, arendada sotsiaaltöö professiooni, kujundada valdkondadeülest koostööd ja erialakogukonda. Ajakirjast saavad kasu sotsiaal- ja sidusvaldkondade töötajad, juhid ja korraldajad, poliitikakujundajad, üliõpilased ja kutseõppurid, teadlased ja valdkonna arendajad, huvikaitseorganisatsioonide esindajad jt huvilised.

Aastal 2024 ilmus Sotsiaaltöö ajakiri viimast aastat paberil (4 väljaannet) ja lisaks veebis koos 11 elektroonilise uudiskirjaga. Ajakirja kaudu teavitati hoolekande ja lastekaitse arengusuundadest, käsitleti valdkondade integratsiooni, kriisivalmidust jt päevakajalisi küsimusi. Euroopa sotsiaalfondi toel väljaantud number pakkus toetavat lugemist dementsusega inimeste abistajatele. Avaldati ka artikleid, mis toetasid valdkonna töötajate tööheaolu, aitasid kaasa eetikaküsimuste käsitlemisele ning sotsiaaltöö maine kujundamisele. Edaspidiseks plaanime luua kasutajasõbraliku ja lugejate vajadusi arvesse võtva veebikeskkonna.

Koolitused

TAI pakub igal aastal koolitusi, mis jagunevad eesmärkide järgi: a) teadus- ja tõenduspõhised sekkumisprogrammid, b) teenuste kvaliteedi parandamisele suunatud koolitused, c) rahvatervishoiuga seotud pädevusi tugevdavad koolitused ning d) terviseteadlikkuse ja -oskuste suurendamisele suunatud koolitused. Koolituste sihtrühmaks on spetsialistid – haridusasutuste töötajad, tööandjad, KOV-i meeskonnad, rahvatervishoiu ja ennetustegevusega tegelevad spetsialistid, hoolekandeesutuste juhid ja hooldustöötajad, kahjude vähendamise ja sõltuvuste valdkonnaga tegelevad spetsialistid ning tervishoiutöötajad.

Teenuste kvaliteedi parandamisele suunatud koolitused aitavad Eesti riigil arendada erioskusi nõudvaid teenuseid. Näiteks pakub TAI põhjalikke koolitusi kahjude vähendamise valdkonna asutustele ja hoolekandeesutustele dementsuse valdkonnas. Koolituskavade ettevalmistamisel on analüüsitud nii hetkeolukorda kui ka rahvusvaheliselt ja riigisiselt asjakohaseid pädevusraamistikke ja kutsestandardeid, et võimalikult täpselt adresseerida puudusi teenuste kvaliteedis.

Koolitusi täiendavaks komponendiks on võrgustike loomine ja parima praktika jagamine organisatsioonide vahel. Rahvatervishoiu pädevuste koolitused pakuvad tuge rahvatervishoiu valdkonnas tegutsevatele spetsialistidele. Sealjuures võetakse arvesse, et oma töös viivad rahvatervishoiu eesmärgi ellu mitte ainult tervisedendajad, vaid paljude erialade spetsialistid, sest inimese tervis kujuneb seal, kus ta kasvab, õpib, töötab ja tegutseb. Nt pakub TAI paikkondade meeskondadele suunatud üldpädevusi tugevdavaid ja tervise fookusega koolitusi (huvikaitse tervises, muudatuste juhtimine, kogukonna kaasamine jms), et kutsuda ellu positiivseid muudatusi paikkondade tervises. Terviseteadlikkuse ja -oskuste suurendamisele suunatud koolitused tegelevad konkreetsete rahvatervishoiu teemadega nagu toitumine, liikumine, vaimne tervis, seksuaalervis vms. Needki koolitused on suunatud ennekõike spetsialistidele (nt lasteaedade ja koolide töötajad, tööandjad jms), kes viivad teadmised ja oskused lõpliku sihtrühmani (nt lastevanemad ja lapsed, töötajad) ning kujundavad tervist toetavat keskkonda.

Ülevaade 2024. aasta koolitustest on esitatud lisa 5.

5 Tõhus organisatsioon

5.1 Hoiame organisatsiooni ajakohase ja efektiivsena

2024. aasta alguses kinnitati TAI uus põhimäärus. Uue põhimäärusega täpsustati TAI tegevusvaldkonda ja ülesandeid ning TAI teadusnõukogu pädevust ja ülesandeid. Põhimääruse teksti ajakohastamisel võeti arvesse Rahvusvahelise rahvatervishoiu instituutide assotsiatsiooni (*International Association of National Public Health Institutes, IANPHI*) raporti soovitusi TAI tegevusvaldkondade ja teadusnõukogu ülesannete määratlemisel.

Igapäevategevuste tõhusamaks korraldamiseks alustati TAI protsesside kaardistamisega, mis 2025. aastal jõuab olemasolevate protsesside ajakohastamise etappi. Tõhusamad protsessid ja asutusesisese dubleerimise vähendamine aitab TAI-l hakkama saada ka vähenevate rahaliste ressursside oludes.

5.2 Oleme õppiv ja digipädev organisatsioon

Õppiva ja digipädeva organisatsioonina keskendume pidevale õppimisele ja tehnoloogia tõhusale kasutamisele. TAI soodustab ja väärtustab töötajate professionaalset arengut ning uute teadmiste ja oskuste rakendamist töös. Koolitus- ja arendustegevuse eesmärk on tagada iga töötaja teadmiste, oskuste ja väärtushinnangute püsiv vastavus ametikohale kehtestatud nõuetele. Töötajate koolituste korraldamisel võetakse arvesse TAI struktuuriüksuste ja töötajate tööplaane ning individuaalseid vajadusi, TAI visiooni, strateegiat ja väärtusi ning riigisiseseid ja rahvusvahelisi nõudeid, et tagada TAI põhimäärusest tulenevate tegevuste asjatundlik elluviimine. Koolitus- ja arendusvajaduse väljaselgitamine on seotud sisseelamiskava, katseaja lõpu vestluse ja iga-aastase koostöövestluse tulemuste ja nende analüüsiga.

Tulemuslik koolitus- ja arendustegevus toetab TAI konkurentsivõimet, aitab kaasa ekspertteadmiste kasvule, parandab tööga rahulolu ning loob töötajatele võimalusi asutusesiseseks karjääriks. Erialakoolitustele lisaks pakume ka üldoskusi ja digipädevust (sh AI-tehnoloogia) tugevdavaid kursusi ja seminare vaimse tervise teemal.

2024. aastal osalesid 141 töötajat koolitustel kokku 3796 tundi, mis teeb keskmiseks mahuks 27 tundi töötaja kohta. Koolitustele antud tagasiside põhjal on pakutud koolitused täiendanud tööks vajalikke oskusi 55% töötajatel, 14% koolitustest on aidanud parandada töösooritust ning 20% töötajatest hindab, et pakutud koolitused on aidanud täita neil vähemalt ühe enda seatud arengueesmärkidest.

5.3 Struktuur, töötajad ja tunnustused

Struktuur, töötajad ja töökeskkond

2024. aastal toimusid mõned struktuurimuudatused. 01.01.2024 seisuga oli TAI-s 156 töölepingulist töötajat ja 31.12.2024 seisuga 153 (v.a pikaajalised puudujad) ning keskusi struktuuris kuus. 01.02.2024 muudeti uimastite ja sõltuvuste keskus osakonnaks, mis viidi tervise ja heaolu edendamise keskuse koosseisu. Alates 01.07.2024 korraldati ümber kommunikatsioonikeskuse töö ja kaotati koosseisust terviseturunduse osakond. Samal ajal loodi infoturbejuhi ametikoht tugikeskuse koosseisu. 2024. aasta teises pooles alustati seoses lastekaitseeaduse muudatusega vanemluse valdkonna teenuste üle viimist sotsiaalkindlustusametisse. Alates 01.01.2025 jätkasid oma tööd sotsiaalkindlustusametis 5 TAI vaimse tervise edendamise osakonna töötajat.

Töötajatest 91% oli kõrgharidusega, sh doktorikraadiga 17% ja magistrikraadiga 59%. Tasemeõppe õpinguid jätkas 26 töötajat, neist 12 doktorantuuris. Töötajatest 14% olid mehed ja 86% naised, keskmiseks vanuseks 45 aastat ning ühel ametikohal töötamise staaž püsis võrreldaval tasemel varasemate aastatega (keskmine staaž oli üle üheksa ja keskmine samal ametikohal töötamise staaž alla seitsme aasta).

Aasta jooksul tuli TAI-sse 20 uut töötajat ja lahkus 31. Vabatahtlik voolavus oli 10%.

TAI väärtustab iga töötajat, märgates ja tunnustades töösaavutusi ning luues sellega toetava ja positiivse tööõhkkonna. Tunnustame aasta tegusid ja tegijaid ning anname välja aasta- ja elutööpreemiad. Töötajatele võimaldatakse töö- ja pereelu ühildamiseks kaugtööd ning paindliku tööajaga töötamist. Väärtustame töötajate tervist ja panustame tervisedendusse. Peame oluliseks oma töötajate panust riigikaitse ja seetõttu jätkame töötasu maksmist õppekogunemise ajal.

Meie personalipoliitika oluline osa on läbimõeldud personaliplaneerimine, mis põhineb TAI vajadustel ja eelarvelistel võimalustel, et tagada eesmärkide saavutamiseks vajalikud kvalifitseeritud töötajad. Uutele töötajatele võimaldab TAI abi kogu sisseelamisperioodi jooksul, pakkudes soovi korral abiks mentorit.

Järelkasvu tagamiseks teeme koostööd ülikoolide ja teiste teadusasutustega, pakkudes praktikavõimalusi eelkõige rahvatervise ja tervisedenduse eriala üliõpilastele. Igal aastal korraldame TAI tutvustamiseks tudengite teabepäeva. Praktikabaasi võimaldamisega loome eeldused erialaspetsialistide arenguks ja järelkasvuks olulistel ametikohtadel. 2024. aastal oli TAI-s 27 praktikanti.

Alates 1. jaanuarist 2024 asub TAI kontor aadressil Paldiski maantee 80. Uus asukoht pakub tänapäevaseid töötingimusi ja on eelmisest energiasäästlikum. Töötajatest 90% töötas Tallinnas, 9% Tartus ning 1% püsivalt kaugtööl.

Tunnustused

TAI elutööpreemia

2024. aasta TAI elutööpreemia laureaat oli TAI epidemioloogia ja biostatistika osakonna assistent Tiiu Vahtramäe. Ta on TAI-s ja selle eelkäijas Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituudis teadlaste ja arstide tööd toetanud juba 50 aastat. Tiiu Vahtramäe on kuulunud vähiepidemioloogia tööühma, toetanud rinnavähiringute andmete haldamist, aidanud ellu viia täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuringut ning andnud panuse Tšernobõli veteranide kohortuuringu korraldusse ja andmekogumisse.

TAI aastapremia

TAI aastapremia laureaat 2024. aastal oli epidemioloogia ja biostatistika osakonna vanemteadur Piret Veerus, kes on andnud olulise panuse sõeluuringute teaduspõhise meetodika väljatöötamisse ja sõeluuringute tõhususe suurendamisse Eestis ning Eesti tervishoiupoliitika kujundamisse. Piret Veeruse teadustöö põhisuund on vähi sõeluuringud, mille alal on ta üks Eesti paremaid asjatundjaid. Sellele lisanduvad uuringud naiste tervise valdkonnas. Rühmagrandiprojektis „Vähiravi ja -tulemite parandamine: reaalandmete tuginev rahvastikupõhine uuring (2020–2024)“ juhib Piret Veerus põhitäitjana vähi sõeluuringutega seotud teemat. Teema raames on ellu viidud mitu uuringut, sh HPV kodutestimise sekkumisuuringud ning koostöös tervisekassaga on käsil HPV kodutestimise juurutamine (2021–2025). Lisaks on ta koos Tartu Ülikooli teadlastega uurinud (2022–2023) võimalusi markeripõhiseks preeklampsia riski hindamiseks kliinilises praktikas.

Piret Veeruse teadustöö lahutamatuks osaks on rahvusvaheline teaduskoostöö, mis tugineb laialdasele koostöövõrgustikule. Ta on olnud mitme rahvusvahelise projekti vastutav täitja Eestis, sh viimastel aastatel Euroopa Komisjoni rahastatav projekt PERCH – Partnerlus HPV seljatamiseks (2022–2025) eesmärgiga suurendada HPV vaksineerimise hõlmatust Euroopas läbi teadmiste ja teadlikkuse parandamise nii noorte kui ka vaksineerimisega tegelevate täiskasvanute seas ning mis aitab kaasa HPV vaksineerimise hõlmatuse seire tõhustamisele. Samuti osales ta rahvusvahelise vähiuurimise keskuse (IARC) ja WHO ühisprojektis CanScreen-ECIS (2023–2024), et arendada vähi sõeluuringute andme- ja seiresüsteeme ning on jätkuks varasemale Horizon 2020 projektile EU-TOPIA (2015–2020). Perioodil 2021–2023 avaldas Piret Veerus 23 teaduspublikatsiooni.

Atraktiivne tööandja

2024. aasta atraktiivsete tööandjate uuringu põhjal hindasid Eesti meditsiinieriala tudengid TAI kümne atraktiivsema tööandja hulka ja TAI oli selles edetabelis 9. kohal. Uuring põhineb ligi 6000 Eesti inimese hinnangul. Uuringus osalesid nii töötajad kui ka tudengid 45 Eesti kõrg ja kutsekoolist, hinnates 124 organisatsiooni tuntust ja atraktiivsust tööandjana.

Asutusevälised tunnustused

Kolmandat aastat järjest otsisid ERGO kindlustus ja Postimees silmapaistvat ennetustegu ehk tublisid tegijaid, üksikisikuid ja organisatsioone, kes on teinud midagi tuumakat selle nimel, et meil kõigil oleks turvalisem elada. Rahvahääletusel selgus, et kõige rohkem läks inimestele südamesse TAI „Turvalisema ööelu“ projekt.

Turundusreklaami konkursil Kuldmuna pälvis raadioreklaami kuldmuna TAI ja reklaamiagentuuri Age Creative koostöös valminud reklaam, milles kutsuti inimesi HIV-testimiskampanias osalema. Kampania sõnum oli julge ja haarav: „Kas usaldad oma partneri eksi, eksi, eksi, eksi /-/-/ sekspartnerit? HIV-test annab kindlustunde! Leia testimiskoht hiv.ee“.

TAI pälvis Eesti Keele Instituudi „Selge sõnum“ konkursil tunnustuse – teavituskampania „Hoia õhk puhas“ märgiti ära kategoorias „Tarbetekst koos tarbepildiga“. Tänuõnad saame öelda Anneli Sammelile, Tiina Kuusikule, Jaanika Liinarile ja turundusagentuurile Trickster Studios, kellega koos selge sõnum veipimisele kehtiva suitsetamiskeelu kohta sündis.

Selge sõnumi auhinna eesmärk on teadvustada Eestis selge ühiskondliku suhtluse väärtust ning tunnustada neid, kes pingutavad selle nimel, et jagada avalikkusele selgeid eestikeelseid sõnumeid.

Kasutatud kirjandus

1. Reile R, Saavaste J, Baburin A, et al. Kehalise inaktiivsuse ja liigse kehakaalu kulu Eestis. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.
2. Reile R, Veideman T. Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2022. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2023.
3. Alajõe H, Põlajev A, Taimur T, et al. Pakendipõhine toidu koostise uuring. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.
4. Oja L, Pikksööt J, Haav A, et al. Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. 2021/2022. õppeaasta uuringu raport. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2023.
5. Reile R, Innos K. Alcohol-related cancer risk awareness and support for cancer warning labelling among adults in Estonia. *Public health*. 2024;236:247-9.
6. Orumaa M, Lutsar K, Alloja J, et al. Sooneutraalse HPV-vastase vaksineerimise kulutõhusus Eestis, TTH58. Tartu Ülikool; 2022.
7. Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas [Internet]. 2024. Available from: <https://statistika.tai.ee/>.
8. Hallik R, Innos K, Jänes J, et al. HPV self-sampling in organized cervical cancer screening program: A randomized pilot study in Estonia in 2021. *J Med Screen*. Ahead of print:9691413241268819.
9. Baburin A. Breast cancer incidence, mortality and survival in Estonia in the context of health care system changes and screening: Tartu Ülikool; 2024.
10. Baburin A, Veerus P, Lang K, et al. Incidence-Based Breast Cancer Mortality Trends in Estonia Before and After the Introduction of Organized Mammography Screening: A Register-Based Study. *Cancer Control*. 2024;31:10732748241266491.
11. Kivistik K, Pesti M, Juuse L, et al. Õpetajate sotsiaal-emotsionaalse pädevuse arengut toetavate koolituste hindamise uuring. Balti Uuringute Instituut; 2024.
12. Nahkur O. Ettepanekud valdkondade ülese laste heaolu näidikulaua väljatöötamiseks Eestis Islandi kogemuse näitel. 2024.
13. Tamminen S. VEPA metoodika tulemused. Õppeaasta 2023/2024. Tallinn; 2024.
14. Lõhmus L, Tamson M, Pertel T, et al. Eesti noorte seksuaalervis: teadmised, hoiakud ja käitumine. 2021. aasta uuringu aruanne. Tallinn; 2023.
15. Schultz A, Konov V, Kõks K-L, et al. EUPC koolituskursuse vahehindamine. 2024.
16. Kookla M, Purru T. Rahvatervishoid ja turvalisus kohalikes omavalitsustes. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.
17. Vorobjov S, Tamson M. Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: tubakatoodete, alkoholi ja narkootiliste ainete tarvitamine Eesti 15-16 aastaste õpilaste seas. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2020.
18. Kuusik T, Mäll T, Sammel A, et al. Alkohoolsete jookide kaugmüügi testostelmise metoodika ja tulemused. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.
19. World Health Organization, Regional Office for Europe. Evaluation of the Estonian Green Paper on Alcohol Policy. 2024.
20. Rehm J, Tran A, Hassan AS, et al. Trends of fully alcohol-attributable mortality rates before and during COVID-19 in the Baltic and other European countries. *Scand J Public Health*. 2024:14034948241280772.

21. Vorobjov S, Kaste A-L, Veskimäe L. Eesti täiskasvanud rahvastiku uimastite tarvitamise uuring 2023. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.
22. Schreuder A, Börnhorst C, Wolters M, et al. Population trajectories and age-dependent associations of obesity risk factors with body mass index from childhood to adolescence across European regions: A two-cohort study. *Pediatr Obes.* 2024;19(2):e13088.
23. Foraita R, Witte J, Börnhorst C, et al. A longitudinal causal graph analysis investigating modifiable risk factors and obesity in a European cohort of children and adolescents. *Sci Rep.* 2024;14(1):6822.
24. Do S, Didelez V, Börnhorst C, et al. The role of psychosocial well-being and emotion-driven impulsiveness in food choices of European adolescents. *Int J Behav Nutr Phys Act.* 2024;21(1):1.
25. Flieh SM, Hebestreit A, Pohlabein H, et al. Longitudinal associations between psychosomatic and emotional status and selected food portion sizes in European children and adolescents: IDEFICS/I.Family study. *Nutr Res.* 2024;127:84-96.
26. Intemann T, Bogl LH, Hunsberger M, et al. A Late Meal Timing Pattern Is Associated with Insulin Resistance in European Children and Adolescents. *Pediatr Diabetes.* 2024;2024:1-12.
27. Haug E, Smith ORF, Ng K, et al. Family structure and the association with physical activity-Findings from 40 countries participating in the Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study. *PloS one.* 2024;19(4):e0300188.
28. Haav A, Oja L, Piksööt J. The Influence of Kindergarten Environment on the Development of Preschool Children's Physical Fitness. *Int J Environ Res Public Health.* 2024;21(6).
29. Reile R, Oja R. Temporal changes and educational disparities in the frequent consumption of sugar-sweetened beverages among Estonian adults during 2006-2022. *Public Health Pract (Oxf).* 2024;8:100536.
30. Ahles A, Muhammad A, Yenerall JN, et al. How prices and income influence global patterns in saturated fat intake by age, sex and world region: a cross-sectional analysis of 160 countries. *BMJ Open.* 2024;14(1):e074562.
31. Lara-Castor L, Micha R, Cudhea F, et al. Intake of sugar sweetened beverages among children and adolescents in 185 countries between 1990 and 2018: population based study. *BMJ (Clinical research ed).* 2024;386:e079234.
32. Salekešin M, Vorobjov S, Des Jarlais D, et al. Mortality among people who inject drugs - the interwoven roles of fentanyl and HIV: a community-based cohort study. *Eur J Public Health.* 2024;34(2):329-34.
33. Kanarik M, Sakala K, Matrov D, et al. MAOA methylation is associated with impulsive and antisocial behaviour: dependence on allelic variation, family environment and diet. *J Neural Transm (Vienna).* 2024;131(1):59-71.
34. Reima H. Colorectal cancer care and outcomes - evaluation and possibilities for improvement in Estonia: Tartu Ülikool; 2022.
35. Virgili G, Capocaccia R, Botta L, et al. Survival and Health Care Burden of Children With Retinoblastoma in Europe. *JAMA Ophthalmol.* 2024;142(11):1062-70.
36. Trama A, Botta L, Stiller C, et al. Survival of European adolescents and young adults diagnosed with cancer in 2010-2014. *Eur J Cancer.* 2024;202:113558.
37. Baum P, Cardoso R, Lenzi J, et al. An International Registry Study of Early-Stage NSCLC treatment variations (LUCAEUROPE) in Europe and the USA highlighting variations. *Eur J Cancer.* 2024;209:114233.

38. Bouvier AM, Jooste V, Lillini R, et al. Differences in survival and recurrence of colorectal cancer by stage across population-based European registries. *Int J Cancer*. 2024;155(5):807-15.
39. Sant M, Vener C, Lillini R, et al. Long-term survival for lymphoid neoplasms and national health expenditure (EUROCARE-6): a retrospective, population-based study. *Lancet Oncol*. 2024;25(6):731-43.
40. Kiive E, Kanarik M, Veidebaum T, et al. Neuropeptide Y gene variants and Agreeableness: interaction effect with the birth cohort and the serotonin transporter promoter polymorphism. *Acta Neuropsychiatr*. 2024;36(1):1-8.
41. Kiive E, Kurrikoff T, Veidebaum T, et al. To Each His Own Fear: Gender-Related Association of Anxiety, Substance Use, and Eating Disorders in a Representative Birth Cohort Sample of Young Adults with Either COMT Val158Met allele. *Neuropsychobiology*. 2024;83(1):41-8.
42. Sultson H, Murd C, Havik M, et al. Negative affect instability predicts elevated depressive and generalized anxiety disorder symptoms even when negative affect intensity is controlled for: an ecological momentary assessment study. *Front Psychol*. 2024;15:1371115.
43. Tulviste T, Tulviste J. Weekend screen use of parents and children associates with child language skills. *Frontiers in Developmental Psychology*. 2024;2.
44. Veskimäe L, Vorobjov S, Parna K. Tranquilisers and sedatives misuse and associated factors among adolescents in Estonia: findings from cross-sectional ESPAD surveys, 2003-2019. *BMJ Open*. 2024;14(5):e077899.
45. Hleyhel M, Geller J, Sadou A, et al. Prevalence of chronic hepatitis C infection in the general population: results from a national survey, Estonia, July to December 2022. *Euro Surveill*. 2024;29(30).
46. Thomadakis C, Gountas I, Duffell E, et al. Prevalence of chronic HCV infection in EU/EEA countries in 2019 using multiparameter evidence synthesis. *Lancet Reg Health Eur*. 2024;36:100792.
47. Burdi S, Brandl M, Marcus U, et al. Viral hepatitis knowledge and vaccination awareness among men who have sex with men (MSM) in 43 countries of the WHO European Region: results from the European MSM Internet Survey, EMIS-2017. *Euro Surveill*. 2024;29(45).
48. Veerus P, Nõmm O, Innos K, et al. SARS-CoV-2 infection during pregnancy and perinatal outcomes in Estonia in 2020 and 2021: A register-based study. *Acta Obstet Gynecol Scand*. 2024;103(2):250-6.
49. Sakala K. Antisocial behaviour and monoamine oxidases: Tallinn University; 2024.
50. Tervise Arengu Instituut. Rahvastiku tervise aastaraamat. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.
51. Zimmermann M-L, Innos K, Härmaorg P, et al. Vähk Eestis: haigestumus 2021, elulemus 2017-2021 ja sõeluuringul avastatud vähijuhud. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.
52. Nørgaard SK, Nielsen J, Nordholm AC, et al. Excess mortality in Europe coincides with peaks of COVID-19, influenza and respiratory syncytial virus (RSV), November 2023 to February 2024. *Euro Surveill*. 2024;29(15).
53. Pallari CT, Achilleos S, Quattrocchi A, et al. Magnitude and determinants of excess total, age-specific and sex-specific all-cause mortality in 24 countries worldwide during 2020 and 2021: results on the impact of the COVID-19 pandemic from the C-MOR project. *BMJ Glob Health*. 2024;9(4).

54. Rahmanian Haghghi MR, Pallari CT, Achilleos S, et al. Excess Mortality and its Determinants During the COVID-19 Pandemic in 21 Countries: An Ecological Study from the C-MOR Project, 2020 and 2021. *J Epidemiol Glob Health.* 2024;14(4):1650-61.
55. Allas J. Emakakaela- ja emakakehavähi suremusandmete võimaliku väärklassifitseerimise hindamine Eestis 2000-2021. 2024.
56. Aren K. Eesnäärmevähi suremuse ebatäpse hindamise analüüs surmateatiste alusel. 2024.
57. Sildver K, Veerus P, Gissler M, et al. Caesarean section and operative vaginal delivery in Estonia and Finland from 1992 to 2016: registry-based study. *Eur J Public Health.* 2024;34(6):1205-9.
58. Rahu K, Rahu M. Tuberkuloosihaigete elulemus ja surmapõhjused Eestis 1997-2021. *Eesti Arst.* 2024;103(1):12-20.
59. Campbell JR, Brode SK, Barry P, et al. Association of indicators of extensive disease and rifampin-resistant tuberculosis treatment outcomes: an individual participant data meta-analysis. *Thorax.* 2024;79(2):169-78.
60. Rakić JG, Hamrik Z, Dzielska A, et al. A focus on adolescent physical activity, eating behaviours, weight status and body image in Europe, central Asia and Canada. *Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey.* Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2024.
61. Abel-Ollo K, Riikoja A, Barndök T, et al. Tallinna ja Tartu reovee 2023. aasta uuring uimastite jääkide suhtes. *Tervise Arengu Instituut;* 2024.
62. Vorobjov S, Kaste A-L. HIV-nakkuse ja teiste vere teel levivate infektsioonide ning nendega seotud riskikäitumise levimus narkootikumide süstivate inimeste seas Narvas 2023. Tallinn: *Tervise Arengu Instituut;* 2024.
63. Rüütel K, Epstein J, Kaur E. HIV-nakkuse ja kaasuvate infektsioonide epidemioloogiline olukord Eestis. Tallinn: *Tervise Arengu Instituut;* 2024.
64. Eesti laste vaimse tervise uuringu konsortsium. Eesti laste vaimse tervise uuring. Tartu, Tallinn: *Tartu Ülikool, Tervise Arengu Instituut;* 2024.
65. Stoppel R, Reile R, Ahven A, et al. Estonian alcohol control legislation in 1990-2020: A narrative review. *Drug Alcohol Rev.* 2024;43(2):475-90.
66. Manthey J, Gobiņa I, Isajeva L, et al. The Impact of Raising Alcohol Taxes on Government Tax Revenue: Insights from Five European Countries. *Appl Health Econ Health Policy.* 2024;22(3):363-74.
67. Tervise Arengu Instituut. Noorukite sõeltestimine, lühisekkumine ja ravile suunamine uimastite tarvitamise korral. *Juhend.* Tallinn: *Tervise Arengu Instituut;* 2023.

Lisa 1. TAI 2024. a publikatsioonid

TAI publikatsioonid ETIS-e klassifikatsiooni järgi

2024. aasta teaduspublikatsioonide nimekiri koos eestikeelsete lühikokkuvõtetega on avaldatud [TAI kodulehel](#).

Teaduspublikatsioonid (1.1.)

1. Ahles A, Muhammad A, Yenerall JN, ...Global Dietary Database (incl. **Nurk E**). How prices and income influence global patterns in saturated fat intake by age, sex and world region: a cross-sectional analysis of 160 countries. *BMJ Open* 2024;14:e074562. DOI: [10.1136/bmjopen-2023-074562](#)
2. **Baburin A, Veerus P**, Lang K, **Innos K**. Incidence-based breast cancer mortality trends in Estonia before and after the introduction of organized mammography screening: A register-based study. *Cancer Control* 2024;31:10732748241266491. DOI: [10.1177/10732748241266491](#)
3. Baum P, Cardoso R, Lenzi J, ... **Innos K, jt.** An international registry study of early-stage NSCLC treatment variations (LUCAEUROPE) in Europe and the USA highlighting variations. *Eur J Cancer* 2024;209:114233. DOI: [10.1016/j.ejca.2024.114233](#)
4. Bouvier A-M, Jooste V, Lillini R, ... **Innos K, jt.** Differences in survival and recurrence of colorectal cancer by stage across population-based European registries. *Int J Cancer* 2024;155(5):807-815. DOI: [10.1002/ijc.34944](#)
5. Burdi S, Brandl M, Marcus U, ... **Rüütel K, jt.** Viral hepatitis knowledge and vaccination awareness among men who have sex with men (MSM) in 43 countries of the WHO European Region: results from the European MSM Internet Survey, EMIS-2017. *Euro Surveill* 2024;29(45):2400099. DOI: [10.2807/1560-7917.ES.2024.29.45.2400099](#)
6. Campbell JR, Brode SK, Barry P, ... **Viiklepp P, jt.** Association of indicators of extensive disease and rifampin-resistant tuberculosis treatment outcomes: and individual participant data meta-analysis. *Thorax* 2024;79(2):169-178. DOI: [10.1136/thorax-2023-220249](#)
7. Christiansen SN, Horskjær Rasmussen S, Pons M, ... **Vorobjov S, jt.** Patient-reported outcomes in axial spondyloarthritis and psoriatic arthritis patients treated with secukinumab for 24 months in daily clinical practice. *Semin Arthritis Rheum* 2024;65:152388. DOI: [10.1016/j.semarthrit.2024.152388](#)
8. De Angelis R, Demuru E, Baili P, ... **Innos K, ... Paapsi K, jt.** Complete cancer prevalence in Europe in 2020 by disease duration and country (EUROCARE-6): a population-based study. *Lancet Oncol* 2024;25(3):293-307. DOI: [10.1016/S1470-2045\(23\)00646-0](#)
9. Devleeschauwer B, Charalampous P, Gorasso V, ... **Idavain J, jt.** Standardised reporting of burden of disease studies: the STROBOD statement. *Popul Health Metr* 2024;22(1):28. DOI: [10.1186/s12963-024-00347-9](#)
10. Do S, Didelez V, Börnhorst C, ... **Veidebaum T, jt.** The role of psychosocial well-being and emotion-driven impulsiveness in food choices of European adolescents. *IJBNPA* 2024;21(1):1-11. DOI [10.1186/s12966-023-01551-w](#)
11. Flieh SM, Heberstreit A, Pohlabein H, ... **Veidebaum T, jt.** Longitudinal associations between psychosomatic and emotional status and selected food portion sizes in European children and adolescents: IDEFICS/I.Family study. *Nutr Res* 2024;127:84-96. DOI: [10.1016/j.nutres.2024.05.004](#)
12. Floegel A, Intemann T, Siani A, ... **Veidebaum T, jt.** Cohort-based reference values for serum ferritin and transferrin and longitudinal determinants of iron status in European children aged 3-15 years. *J Nutr* 2024;154(2):658-669. DOI: [10.1016/j.tjn.2023.12.001](#)

13. Foraita R, Witte J, Börnhorst C, ... **Veidebaum T**, *jt*. A longitudinal causal graph analysis investigating modifiable risk factors and obesity in European cohort of children and adolescents. *Sci Rep* 2024;14(1):6822. DOI: [10.1038/s41598-024-56721-y](https://doi.org/10.1038/s41598-024-56721-y)
14. Garriga C, Valero-Gaspar T, Rodriguez-Blazquez C, ... **Idavain J**, *jt*. Identification of methodological issues regarding direct impact indicators of COVID-19: a rapid scoping review on morbidity, severity and mortality. *Eur J Public Health* 2024;34 (Supplement_1): i3-i10. DOI [10.1093/eurpub/ckae072](https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae072)
15. Goerdten J, Muli S, Rattner J, ... **Veidebaum T**, *jt*. Identification and replication of urine metabolites associated with short-term and habitual intake of sweet and fatty snacks in European Children and Adolescents. *J Nutr* 2024;154(1):3274-3285. DOI: [10.1016/j.tjnut.2024.09.026](https://doi.org/10.1016/j.tjnut.2024.09.026)
16. **Haav A, Oja, L. Piksööt J**. The influence of kindergarten environment on the development of preschool children's physical fitness. *Int J Environ Res Public Health* 2024;21(6):761. DOI: [10.3390/ijerph21060761](https://doi.org/10.3390/ijerph21060761)
17. Haug E, Smith ORF, Ng K, ... **Oja L**, *jt*. Family structure and the association with physical activity – findings from 40 countries participating in the Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study. *PLoS ONE* 2024;19(4): ARTN e0300188. DOI: [10.1371/journal.pone.0300188](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0300188)
18. Hleyhel M, Geller J, Sadou A, ... Kuznetsova T, **Vorobjov S**, ... **Rüütel K**. Prevalence of chronic hepatitis C infection in the general population: results from a national survey, Estonia, July to December 2022. *Eurosurveillance* 2024;29(20). DOI: [10.2807/1560-7917.ES.2024.29.30.2300651](https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2024.29.30.2300651)
19. Intemann T, Bogl LH, Hunsberger M, ... **Veidebaum T**, *jt*. A late meal timing pattern is associated with insulin resistance in European children. *Pediatr Diabetes* 2024; 6623357. DOI: [10.1155/2024/6623357](https://doi.org/10.1155/2024/6623357)
20. Jiang H, Tran A, Gobina I, ... **Reile R**, *jt*. Impact of health spending on hospitalization rates in Baltic countries: a comparative analysis. *BMC Health Serv Res* 2024;24(1). DOI: [10.1186/s12913-024-11119-4](https://doi.org/10.1186/s12913-024-11119-4)
21. Kanarik M, **Sakala K**, Matrov D, ... **Veidebaum T**, *jt*. MAOA methylation is Associated with impulsive and antisocial behaviour: dependence on allelic variation, family environment and diet. *J Neur Transm* 2024; 130(1):59-71. DOI: [10.1007/s00702-023-02675-w](https://doi.org/10.1007/s00702-023-02675-w)
22. Kiive E, Kanarik M, **Veidebaum T**, *jt*. Neuropeptide Y gene variants and agreeableness: interaction effect with the birth cohort and the serotonin transporter promoter polymorphism. *Acta Neuropsychiatr* 2024;36(1):1-8. DOI: [10.1017/neu.2023.23](https://doi.org/10.1017/neu.2023.23)
23. Kiive E, Kurrikoff T, **Veidebaum T**, *jt*. *To each his own fear*: gender-related association of anxiety, substance use and eating disorders in a representative birth cohort sample of young adults with either COMT Val158Met allele. *Neuropsychobiology* 2024;83(1):41-48. DOI: [10.1159/000535912](https://doi.org/10.1159/000535912)
24. Laisaar T, **Innos K**, Jaal J, *jt*. Lung cancer in Estonia. *J Thorac Oncol* 2024;19(8):1138-1145. DOI: [10.1016/j.tho.2024.04.017](https://doi.org/10.1016/j.tho.2024.04.017)
25. Lara-Castor L, Mischa R, Cudhea F, ... Global Dietary Database (incl. **Nurk E**). Intake of sugar sweetened beverages among children and adolescents in 185 countries between 1990 and 2018: population-based study. *BMJ* 2024;386:e079234. DOI: [10.1136/bmj-2024-079234](https://doi.org/10.1136/bmj-2024-079234)
26. Manthey J, Gobina I, Isajeva L, ... **Reile R**, *jt*. The impact of raising alcohol taxes on government tax revenue: insights from five European countries. *Appl Health Econ Health Policy* . DOI: [10.1007/s40258-024-00873-5](https://doi.org/10.1007/s40258-024-00873-5)
27. NCD Risk Factor Collaboration (incl. **Veidebaum T, Loit H-M**). Worldwide trends in diabetes prevalence and treatment from 1990 to 2022: a pooled analysis of 1108 population-representative studies with 141 million participants. *Lancet* 2024; 404(10467):2077-2093. DOI: [10.1016/s0140-673\(24\)02317-1](https://doi.org/10.1016/s0140-673(24)02317-1)
28. NCD Risk Factor Collaboration (incl. NCD Risk Factor Collaboration (incl. **Liivak M, Nurk E, Pajula N, Saamel M**). General and abdominal adiposity and hypertension in eight world regions: a pooled analysis of 837 population-based studies with 7,5 million participants. *Lancet* 2024;404(10455):851-863. DOI: [10.1016/S0140-6736\(24\)01405-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(24)01405-3)

29. NCD Risk Factor Collaboration (incl. **Nurk E, Veidebaum T, Pajula N, Saamel M**). Worldwide trends in underweight and obesity from 1990 to 2022: a pooled analysis of 3663 population-representative studies with 222 million children, adolescents and adults. *Lancet* 2024;403(10431):1027-1050. DOI: [10.1016/S0140-6736\(23\)02750-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(23)02750-2)
30. Norgaard SK, Nielsen J, Nordholm AC, ... **Denissov G, jt.** Excess mortality in Europe coincides with peaks of COVID-19, influenza and respiratory syncytial virus (RSV), November 2023 to February 2024. *Eurosurveillance* 2024;29(15):2400178. DOI: [10.2807/1560-7917.ES.2024.29.15.2400178](https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES.2024.29.15.2400178)
31. Pallari CT, Achilleos S, Quattrocchi A, ... **Denissov G, jt.** Magnitude and determinants of excess total, age-specific and sex-specific all-cause mortality in 24 countries worldwide during 2020 and 2021: results on the impact of the COVID-19 pandemic from the C-MOR project. *BMJ Global Health* 2024;9(4):e013018. DOI: [10.1136/bmjgh-2023-013018](https://doi.org/10.1136/bmjgh-2023-013018)
32. Ploegstra MJ, Swenne A, Buck C, ... **Konstabel K, jt.** Age- and sex-specific reference percentile curves for accelerometry-measured physical activity in healthy European children and adolescents. *Eur J Pediatr* 2024; 184(1):65. DOI [10.1007/s00431-024-05902-y](https://doi.org/10.1007/s00431-024-05902-y)
33. Rahmanian H, Mohammad R, Pallari, ... **Denissov G, jt.** Excess mortality and its determinants during the COVID-19 pandemic in 21 countries: an ecological study from the C-MOR project, 2020 and 2021. *J Epidemiol Glob Health* 2024;14(4):1650-1661. DOI: [10.1007/s44197-024-00320-7](https://doi.org/10.1007/s44197-024-00320-7)
34. **Reile R, Innos K.** Alcohol-related cancer risk awareness and support for cancer warning labelling among adults in Estonia. *Public Health* 2024;236:247-249. DOI: [10.1016/j.puhe.2024.09.004](https://doi.org/10.1016/j.puhe.2024.09.004)
35. **Reile R,** Oja R. Temporal changes and educational disparities in the frequent consumption of sugar-sweetened beverages among Estonian adults during 2006-2022. *Public Health in Practice* 2024;8:100536. DOI: [10.1016/j.puhip.2024.100536](https://doi.org/10.1016/j.puhip.2024.100536)
36. **Reile R,** Rehm J. Does higher alcohol consumption affect attitudes towards alcohol control measures in Estonia? *Public Health in Practice* 2024;7:100455. DOI: [10.1016/j.puhip.2023.100455](https://doi.org/10.1016/j.puhip.2023.100455)
37. **Salekešin M, Vorobjov S,** Des Jarlais D, Uusküla A. Mortality among people who inject drugs – the interwoven roles of fentanyl and HIV: a community-based cohort study. *Eur J Public Health* 2024;34(2):329-334. DOI: [10.1093/eurpub/ckad204](https://doi.org/10.1093/eurpub/ckad204)
38. Sant M, Vener C, Lillini R, ... **Innos K, Paapsi K, jt.** Long-term survival for lymphoid neoplasms and national health expenditure (EUROCARE-6): a retrospective, population-based study. *Lancet Oncol* 2024;25(6):731-743. DOI: [10.1016/S1470-2045\(24\)00141-4](https://doi.org/10.1016/S1470-2045(24)00141-4)
39. Santos JV, Padron-Monedero A, Bikbov B, ... GBD 2019 EU State of Health Collaborators (incl. **Leinsalu M**), *jt.* The state of health in the European Union (EU-27) in 2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease study 2019. *BMC Public Health* 2024;24(1):1374. DOI: [10.1186/s12889-024-18529-3](https://doi.org/10.1186/s12889-024-18529-3)
40. Schreuder A, Boernhorst C, Wolters M, **Veidebaum T, jt.** Population trajectories and age-dependent associations of obesity risk factors with body mass index from childhood to adolescence across European regions: A two-cohort study. *Pediatr Obes* 2024;19(2):e13088. DOI: [10.1111/ijpo.13088](https://doi.org/10.1111/ijpo.13088)
41. **Siilbek E, Streimann K.** Adaption of the communities that care youth survey for use in Estonia: a pilot study. *J Prev* 2024; 1-18. DOI: [10.1007/s10935-024-00777-z](https://doi.org/10.1007/s10935-024-00777-z)
42. Sildver K, **Veerus P,** Gissler M, *jt.* Caesarean section and operative vaginal delivery in Estonia and Finland from 1992 to 2016: registry-based study. *Eur J Public Health* 2024;34(6):1205-1209. DOI: [10.1093/eurpub/ckae162](https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae162)
43. Smorodin Y, Chuzmarov V, **Veidebaum T.** The potential of integrative cancer treatment using melatonin and the challenge of heterogeneity in population-based studies: a case report of colon cancer and a literature review. *Curr Oncol* 2024;31(4):1994-2023. DOI: [10.3390/curroncol31040149](https://doi.org/10.3390/curroncol31040149)
44. Stoppel R, **Reile R,** Ahven A, *jt.* Estonian alcohol control legislation in 1990-2020: a narrative review. *DAR* 2024;475-490. DOI: [10.1111/dar.13779](https://doi.org/10.1111/dar.13779)
45. **Sultson H, Murd C, Havik M, Konstabel K.** Negative affect instability predicts elevated depressive and generalized anxiety disorder symptoms even when negative affect

- intensity is controlled for: an ecological momentary assessment study. *Front Psychol* 2024;15. DOI: [10.3389/fpsyg.2024.1371115](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1371115)
46. Swenne A, **Veidebaum T**, Tornaritis M, *jt*. Reliability of parental recall of birth weight, birth length and gestational age in the multicenter cohort study IDEFICS. *Matern Child Health J* 2024;28(12):2071-2085. DOI: [10.1007/s10995-024-04009-y](https://doi.org/10.1007/s10995-024-04009-y)
47. Talviste G, **Leinsalu M**, Ross P, Viigimaa M. Lipid-lowering treatment gaps in Patients after acute myocardial infarction: using global database TriNetX. *Medicina* 2024;60(9):1433. DOI: [10.3390/medicina60091433](https://doi.org/10.3390/medicina60091433)
48. Thomadakis C, Gountas I, Duffell R, ... **Rüütel K**, *jt*. Prevalence of chronic HCV infection in EU/EEA countries in 2019 using multiparameter evidence synthesis. *Lancet Reg Health Eur* 2024;36:100792. DOI: [10.1016/j.lanepe.2023.100792](https://doi.org/10.1016/j.lanepe.2023.100792)
49. Tokko T, **Eensoo D**, Harro J. From parents to children: associations of traffic risks with impulsivity, family relationships and serotonin transporter genotype. *J Neural Transm* 2024;131(9):1095-1103. DOI: [10.1007/s00702-024-02798-8](https://doi.org/10.1007/s00702-024-02798-8)
50. Trama A, Botta L, Stiller C, ... **Innos K**, *jt*. Survival of European adolescents and young adults diagnosed with cancer in 2010-2014. *Eur J Cancer* 2024;202:113558. DOI: [10.1016/j.ejca.2024.113558](https://doi.org/10.1016/j.ejca.2024.113558)
51. Tulviste T, **Tulviste J**. Weekend screen use of parents and children associates with child language skills. *Front Dev Psychol* 2024;2:1404235. DOI: [10.3389/fdpys.2024.1404235](https://doi.org/10.3389/fdpys.2024.1404235)
52. van der Velde L, Shaaban A, Månsson A, ... **Leinsalu M**, *jt*. Alcohol-attributed disease burden and formal alcohol policies in the Nordic countries (1990-2019): an analysis using the Global Burden of Disease Study 2019. *Eur J Public Health* DOI: [10.1093/eurpub/ckae195](https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae195)
53. **Veerus P**, **Nõmm O**, **Innos K**, **Allvee K**, Karro H. SARS-CoV-2 infection during pregnancy and perinatal outcomes in Estonia in 2020 and 2021: a register-based study. *Acta Obstet Gynecol Scand* 2024;103(2):250-256. DOI: [10.1111/aogs.14721](https://doi.org/10.1111/aogs.14721)
54. **Veskimäe L**, **Vorobjov S**, Pärna K. Tranquilisers and sedatives misuse and associated factors among adolescents in Estonia: findings from cross-sectional ESPAD surveys, 2003-2019. *BMJ Open* 2024;14(5):e077899. DOI: [10.1136/bmjopen-2023-077899](https://doi.org/10.1136/bmjopen-2023-077899)
55. Virgili G, Capocaccia R, Botta L, ... **Innos K**, ..., **Paapsi K** *jt*. Survival and health care burden of children with retinoblastoma in Europe. *JAMA Ophthalmol* 2024;142(11):1062-1070. DOI: [10.1001/jamaophthalmol.2024.4140](https://doi.org/10.1001/jamaophthalmol.2024.4140)
56. Wolters M, Foraita R, Moreno L, ... **Veidebaum T**, *jt*. Longitudinal associations between vitamin D status and biomarkers of inflammation in a pan-European cohort of children and adolescents. *Eur J Nutr* 2024;63 (8): 3047-3060. DOI: [10.1007/s00394-024-03488-7](https://doi.org/10.1007/s00394-024-03488-7)

Teaduspublikatsioonid (1.2.)

57. Rehm J, Gobina I, Janik-Koncewicz K, ... **Reile R**, *jt*. Estimating the impact of availability restrictions and taxation increases on alcohol consumption, 100% alcohol-attributable and all-cause mortality in the Baltic countries and Poland 2001-2020. *J Health Inequal* 2024;10(1):12-16. DOI: [10.5114/jhi.2024.140837](https://doi.org/10.5114/jhi.2024.140837)

Teaduspublikatsioonid (1.3.)

58. Part K, Larm A, **Lõhmus L**. Seksuaalharidus koolis ja selle seosed õpilaste teadmiste ja hoiakutega: noorte seksuaaltervise uuringu tulemused. *Eesti Arst* 2024;103(5):234-246. DOI: [10.1515/ea23951](https://doi.org/10.1515/ea23951)
59. **Rahu K**, Rahu M. [Tuberkuloosihaigete elulemus ja surmapõhjused Eestis 1997-2021](#). *Eesti Arst* 2024;103(1):12-20.

Projektide, tellitud teadustööde või analüüside publitseeritud raportid (2.5.)

1. **Abel-Ollo K**, Riikoja A, Barndöck T, **Kurbatova A**. [Tallinna ja Tartu reovee 2023. aasta uuring uimastite jääkide suhtes](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
2. Eesti laste vaimse tervise uuringu konsortsium (incl. **Konstabel K, Laidra K, Sultson H, Murd C, Eensoo D, Rahno J, Siilbek E, Havik M, Ilves K**). [Eesti laste vaimse tervise uuring](#). Tartu, Tallinn: Tartu Ülikool, Tervise Arengu Instituut, Turu-uuringute AS 2024
3. **Kaal E, Pajula N**. [Elanikkonna hoiakud ja arvamused alkoholi tarvitamisest \(EHAAT\)](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
4. Kuusik T, **Mäll T, Sammel A, Tarlap K, Reile R**. Alkohoolsete jookide kaugmüügi testostelmise meetodika ja tulemused. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024.
5. Rakić JG, Hamrik Z, Dzielsk A, ...**Oja L**, jt. [A focus on adolescent physical activity, eating behaviours, weight status and body image in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey](#). 2024; Vol 4. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe
6. **Reile R, Saavaste J, Baburin A, Leinsalu M**. [Kehalise inaktiivsuse ja liigse kehakaalu kulu Eestis](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
7. **Siilbek E, Lillemaa K, Streimann K, Vilms T**, Kondratjev B. S, Vanari K. [Vaimset tervist väärtustav kool: arenguprogrammi elluviimine ja uurimine 2021/2022 õppeaastal](#). Raport. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2024
8. **Usberg K**, Laido Z, Täht T, Ader M, **Lepnurm M, Idavain J**. [Suitsiidide statistika: epidemioloogiline ülevaade Eestis 2000–2023](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
9. **Zimmermann M-L, Innos K**, Härmaorg P, **Leif E**, Mändla T, **Mägi M**. [Vähk Eestis: haigestumus 2021, elulemus 2017 – 2021 ja sõeluuringul avastatud vähijuhud](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
10. WHO Regional Office for Europe (incl. **Reile R**). [Evaluation of the Estonian green paper on alcohol policy](#). Copenhagen: WHO Regional Office for Europe
11. **Vorobjov S**, Kaste A-L, **Veskimäe L**. [Eesti täiskasvanud rahvastiku uimastite tarvitamise uuring 2023](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
12. **Vorobjov S**, Kaste AL. [HIV-nakkuse ja teiste vere teel levivate infektsioonide ning nendega seotud riskikäitumise levimus narkootikume süstivate inimeste seas Narvas 2023](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024

Muud väljaanded

1. Tervise Arengu Instituut. [Rahvastiku tervise aastaraamat 2024. Eesti rahvastiku tervis ja selle mõjurid](#). Fookusteema: toitumine. Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2024.
2. Tervise Arengu Instituut. [Tervise Arengu Instituudi aastaaruanne 2023](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2024.
3. Tervise Arengu Instituut. [Tervise Arengu Instituudi arengukava 2024–2027](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2024.
4. Tervise Arengu Instituut. [The National Institute for Health Development Development Plan 2024–2027](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2024.
5. Tervise Arengu Instituut. [Narkootikumide tarvitamise olukord Eestis 2023](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
6. Alajõe H, Põlajev A, Taimur T, Lauk J. [Pakendipõhine toidu koostise uuring](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
7. Kookla M, Purru T. [Rahvatervishoid ja turvalisus kohalikes omavalitsustes](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
8. Lõhmus L, Kalda L, Raudne R, Haan E, Veispak A, Uriko K, Toomla A, Pedjasaar M. [Lapseootel ja väikelaste vanematele suunatud ennetustegevuste võrdlev analüüs](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
9. Pajula N, Liivak M. [Terviseandmete kasutajate vajaduste ja rahulolu uuring](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
10. Rummo T-L. [Tervishoiutöötajate palk, märts 2024](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
11. Rüütel K, Epstein J, Kaur E. [HIV-nakkuse ja kaasuvate infektsioonide epidemioloogiline olukord Eestis aastatel 2013–2022](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut, Terviseamet 2024
12. Rüütel K, Epstein J, Kaur E. [HIV-nakkuse ja kaasuvate infektsioonide epidemioloogiline olukord Eestis aastatel 2014–2023](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut, Terviseamet 2024
13. Sokurova D, Ruuge M. [Sissetulekutega seotud ebavõrdsus tervishoiuteenuste kasutamisel ja omaosaluse mõju vaesusriskile](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
14. Talvik A. [Vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ 2023. aasta tulemused](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
15. Tamminen S-R. [VEPA meetoodika tulemused. Õppeaasta 2023/2024 raport](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
16. Tarlap K. [Alkoholi litsentsisüsteemid Euroopas](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024
17. Vaher M, Hiob K. [Programmi SÜTIK klientide rahulolu uuring](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut 2024

Infomaterjalid, sh uuringute kokkuvõtted, juhendid, plakatid jm

1. Dementsusega inimesi toetav õppiv hoolekandeesutus 2024. Ülevaade
2. Eesti kahjude vähendamise teenustes kogutavate süstalde uuring 2023. Lühikokkuvõte
3. EUPC koolituskursuse vahehindamine. Infomaterjal
4. Hoia õhk puhas. Plakat
5. HPV kodutest emakakaelavähi sõeluuringus 2023. Infomaterjal
6. Kuumutatav tubakatoode. Infomaterjal
7. Millistele eetilistele aspektidele mõelda vaimse tervise andmete kogumisel koolides ja töökohtadel? Infomaterjal
8. Noorte uimastitarvitamine. Infomaterjal
9. Rahvatervishoid ja turvalisus kohalikes omavalitsustes. Lühikokkuvõte
10. Study of syringes collected in Estonian harm reduction services for drug residues 2023. Summary
11. Estonian renewed (2024) FBDGs and the possibility to compare one's food intake to the recommendations using the web-based dietary analysis program NutriData. Plakat

Avalikud materjalid on leitavad TAI veebilehe [väljaannete andmebaasist](#). Siit leiab ka viite [terviseinfo uudiskirja arhiivile](#). **Sotsiaaltöö ajakirja** saab lugeda [ajakirja veebilehelt](#).

Videomaterjalid, taskuhäälingud

1. Hoolekandetasutuste dementsuse teemalise arenguprogrammi raames valmis [õppevideo](#) kriisijuhtimise kohta hoolekandetasutuses, koos [töövihikuga](#). Valminud video liidetakse 2025-2026 aastal loodava e-õppe õppematerjalide hulka.
2. Eluohtlik! Uuringud kinnitavad, et napsuklaasist viib otsetee vähiga hauda. Alkohol ja vähk teemal kõnelesid [podcastis „Naistejutud“](#) **Anneli Sammel ja Keiu Paapsi**.
3. Alkoholitarvitamisest ja vähi riskist käisid kõnelemas **Anneli Sammel ja Keiu Paapsi**: [Tervisekassa podcast – Tasku](#)
4. Tegelikkus tossu taga- mida peaksime e-sigarettidest teadma [Tervisekassa podcast – Tasku](#) Kõnelemas käis **Tiina Kuusik**
5. Suitsetamisvastasest võitlusest. **Agne Kivisaar** [KUKU raadio Pärastlõuna saates](#).
6. Miks on vähktõve esinemissagedus noorte seas suur. **Keiu Paapsi** [KUKU raadio Pärastlõuna saates](#)
7. Noored ja e-sigaretid – mida lapsevanem ja kool saavad teha? **Agne Kivisaar** [Veebiseminar](#)
8. Ükski toit pole ebatervislik, kui seda mõistlikult tarvitada. **Janne Lauk** [Raadio2](#)
9. Alkoholimüügi vanusepiirangud mujal maailmas. **Anneli Sammel** [ERR Terevisioon](#)
10. Alkoholitarvitamisega seotud ohud. **Keiu Paapsi** [Kanal2 saade Öhtu](#)
11. Tervislikust toitumisest kallite hindade juures. **Tagli Pitsi** [KUKU raadio Hommikuprogramm](#)
12. Kuidas läheb paikkondlikult tervisedendusel? **Triinu Purru** [Tervisemuuseum podcast Sünaps](#)
13. Lapsed ja e-sigarettide tarvitamine. **Tiina Kuusik** [KUKU raadio saates Sihik](#)
14. Soovitused lapsevanematele kuidas rääkida lapsega e-sigaretist. **Agne Kivisaar** [Star FM Hommikuprogrammis](#) 13.06
15. Tervisedendus – kes teeb ja kelle jaoks? **Maiu Veltbach** [Tervisekassa podcast](#)

Lisa 2. Teadus- ja arendusprojektid

Uuringu/projekti pealkiri	Vastutav täitja	Rahastaja/ Programm	Kestus	Eesmärk
Tervisekäitumine, sh toitumine ja alkoholitarvitamine				
Joint Action PreventNCD – ühistegevus vähi ja muude mittenakkushaiguste ennetamiseks	Mall Leinsalu	Euroopa Komisjon	2024–2027	25 Euroopa riiki kaasav rahvatervishoiu ühisprojekt vähi ja muude mittenakkushaiguste ennetamiseks. Vähk ja muud mittenakkushaigused moodustavad Euroopas olulise osa kogu haiguskoormusest, ent suurt osa sellest on võimalik ära hoida. Ühistegevuse eesmärk on toetada haiguskoormuse vähendamisele suunatud strateegiaid ja poliitikaid, sh parandada liikmesriikide ühist võimekust kavandada ja viia ellu ennetustegevusi nii riiklikul, piirkondlikul kui ka kohalikul tasandil.
Eesti õpilaste kasvu uuring (<i>WHO Childhood Obesity Surveillance Initiative, COSI</i>)	Eha Nurk	TAI	Seire alates 2015/2016. õ.-a.	Saada ülevaade ülekaalulisuse ja rasvumise levimusest ja trendidest, nii Eestis kui ka rahvusvahelises võrdluses, ning uurida seoseid liigse kehakaalu ja erinevate riskitegurite vahel. COSI on sisendiks laste tervishoiupoliitika edendamiseks ülekaalulisuse ja rasvumise vastaste meetmete välja töötamiseks ning RTA moodsiks.
Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring (<i>Health behaviour of schoolage children, HBSC</i>)	Leila Oja	TAI	Seire alates 1993/1994 õ.-a.	11–15. a õpilaste tervisekäitumuslike protsesside ja trendide uurimisega ajas, et saada infot noorukite tervise ja heaolu, terviseriskide, sotsiaalse keskkonna ja tervisekäitumise kohta.
Rahvastiku toitumise pilootuuring	Maarja Kukk	TAI/ReM	2024–2025	Pilootuuringu käigus kogutud info põhjal täiendatakse planeeritava põhiuuringu meetodikaprotokoll ja juhendeid, et tagada uuringu võimalikult efektiivne ning kulutõhus ellu viimine. Rahvastiku toitumise andmed pakuvad tõenduspõhist alust riiklike toidu- ja tervise poliitikate kujundamisel ning teadustöök, samuti on üksikasjalikud, isikupõhised toitumise andmed hädavajalik sisend toiduohutuse riskihinnangute koostamisel.
Eesti taimetoitluse uuring	Eha Nurk	TAI	2019–2025	Iseloomustada Eesti taimetoitlase toitumist ja terviseseisundit ning võrrelda neid segatoiduliste toitumise ja riiklike toitumissoovitustega. Lisaks hinnata toitumismustri seoseid toitumisega seotud väärtushinnangute ja hoiakute, tervisekäitumise ning tajutavate riskidega. Tulemused on aluseks taimetoitlaste, sh veganitele ja vegetaarlastele suunatud toitumisjuhiste väljatöötamisel ning tõhusamate kommunikatsioonistrateegiade kujundamisel, et tagada üldsuse teadlikkus eri toitumisharjumustega kaasnevatest riskidest.

Lisa 2 järg. Teadus- ja arendusprojektid

Uuringu/projekti pealkiri	Vastutav täitja	Rahastaja/ Programm	Kestus	Eesmärk
Tervisekäitumine, sh toitumine ja alkoholitarvitamine				
Koolilõuna, selle söömise ja pakkumise rahulolu ning õpilaste koolipäevade söömisharjumuste ja -võimaluste uuring	Tagli Pitsi	TAI	2024–2025	Analüüsida peamiste koolilõunaga seotud osaliste rahulolu koolides pakutava koolilõunaga ja selle pakkumisega ning õpilaste koolilõuna tarbimisharjumusi. Lisaks analüüsitakse õpilaste söömisharjumusi koolis ning kooli- ja koduteele jäävates toitu pakkuvates kohtades. Uuringu raames küsitletakse samaaegselt õpilasi, koolijuhte ja toitlustajaid.
TAT „Terviseriskide ennetamine ja vähendamine“	Liis Türin	TAI/ESF	2023–2027	Projekti käigus viiakse ellu kahte tegevust: 1) Uimasteid tarvitavate inimeste toetamise mudeli väljatöötamine psühhosotsiaalse toe pakkumiseks; 2) Toitumisharjumuste teenuse ja esmatasandi tervishoiu mudeli väljatöötamine.
Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring (TKU)	Rainer Reile	TAI/SoM	Pidev	TKU on läbilõikeline, iga kahe aasta järel toimuv rahvastikupõhine küsitlusuuring Eesti 16–64-aastaste elanike hulgas. Uuringu eesmärk on koguda andmeid Eesti tööealise rahvastiku muutusi rahvastiku tervisekäitumise ja tervise seisundi kohta. Uuringuandmed on sisendiks rahvatervishoiu indikaatoritele nii Eestis kui rahvusvaheliselt ning leiavad aktiivset kasutust ka teadustöös.
Madala kehalise aktiivsuse ja ülemäärase kehakaalu kulu-uuring	Rainer Reile	SoM/KuM	2023–2024	Projekti eesmärk on hinnata Eesti täiskasvanute kehalise inaktiivsuse ning liigse kehakaalu vahetut majanduslikku mõju Eestis. Haigusliku analüüs tehakse mõlema käitumusliku riskirühma kohta eraldi. Oodatavaks tulemiks on reaalandmetele tuginevad hinnangud madala kehalise aktiivsuse ja liigse kehakaalu kulust Eesti riigile aastases perspektiivis.
Ukraina sõjapõgenike tervis ja heaolu Eestis	Rainer Reile	TAI	2024–2025	Eesmärk on koguda esinduslikud andmed Ukraina sõjapõgenike tervise, tervisekäitumise ja heaolu kohta Eestis.
Rahvatervishoiu valdkonna võimekuse ja kompetentside suurendamine KOV-ides.	Alice Haav Carolina Murd Maiu Veltbach	TAI	2020–2024	Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra toetusest 2014–2021 rahastatud programm Local Development and Poverty Reduction (2020–2024). Projekti tegevuste kohta saab lugeda peatükkidest 3.3 (Seikluste laegas, vastutav täitja Alice Haav) ja 2.10 (mõjuhindamise uuringu vastutav uurija Carolina Murd) ja 3.8.2 (KOV võimendamise, uuringud, analüüsid ja juhendid, vastutav täitja Maiu Veltbach).
Rahvusvaheline koostööprojekt CoDiet (<i>Combatting diet related non-communicable disease through enhanced surveillance</i>)	Marit Priinits	Euroopa Komisjon	2023–2026	Projekti käigus testitakse uudeid toitumise jälgimise tehnoloogiaid (nt personaalsed nutikaamerad) ja võrreldakse saadud andmeid teiste toitumisuuringute meetoditega (toidupäevikud ja toiduintervjuud) saadud andmeid. Tulemused on aluseks tehisintellektil põhinevate tööriistade väljatöötamiseks personaalsete toitumissoovituste andmiseks, et hinnata paremini toitumisest põhjustatud mittenakkuslike haiguste tekkeriski.

Lisa 2 järg. Teadus- ja arendusprojektid

Uuringu/projekti pealkiri	Vastutav täitja	Rahastaja/ Programm	Kestus	Eesmärk
Elukäigupõhised kohortuuringud				
IDEFICS/I.Family uuring	Toomas Veidebaum	TAI	2006– ...	Rahvusvahelises koostöös elluviidava uuringu eesmärk on selgitada pärilikkusest, toitumisest, eluviisist ja tervisekäitumisest tingitud haigestumise võimalikke tekkepõhjuseid ning töötada välja sekkumisvõimalusi ülekaalulisuse ja sellest tulenevate tervisekahjustuste ennetamine.
Eesti laste isiksuse, käitumise ja tervise uuring (ELIKTU)	Toomas Veidebaum	TAI	1998– ...	Koostöös Tartu Ülikooliga elluviidav multidistsiplinaarne prospektiivne longituuduuring, mille eesmärk on selgitada tervist mõjutava käitumise põhjuslikke tegureid ja paremini mõista terviseseisundite kujunemist. Uuringus käsitletakse muuhulgas füüsilise ja vaimse tervise, riskeeriva käitumise, toitumise, kehalise aktiivsuse, psühhosotsiaalse heaolu, isikuomaduste temaatikat.
Vaimne tervis				
Laste vaimse tervise uuring	Kenn Konstabel	SoM	2023–2025	Projekti eesmärk on välja töötada meetodika, piloteerida ja ellu viia küsitlusuuring, mis annab ülevaate 8–17-aastaste laste vaimse tervise ja subjektiivse heaolu seisundist (sh riski- ja kaitseteguritest ning ebavõrdsusest). Uuring loob aluse edaspidisele regulaarsele laste vaimse tervise seirele. Uuringut viiakse ellu koostöös Tartu Ülikooli psühholoogia instituudiga.
Rahvastiku vaimse tervise uuring	Kenn Konstabel	TAI	2020–2030	2021–2022. aastal viidi ellu esimene laiapõhjaline Eesti rahvastiku vaimse tervise seisundit ning kujunemist mõjutavaid tegureid hindav uuring, mis pani aluse edaspidisele rahvastiku vaimse tervise hindamise raamistikule, ning mille andmed võimaldavad uurida ja selgitada vaimse tervise probleemide tekkepõhjuseid.
Tervisekäitumise mõju heaolule ja vaimsele tervisele: põhjuslike mehhanismide selgitamine sekkumiste planeerimiseks	Kenn Konstabel	ETAg PRG1656	2022–2026	Projekti eesmärk on uurida vaimse ja füüsilise tervise vastasmõjusid ning heaolu ja psühhosotsiaalse tausta rolli tervisekäitumises ja tervisetulemites. Projekti tulemused aitavad tõhusamalt planeerida tervisedenduse programme ning tervisekäitumisele suunatud sekkumisi.
Healuteaduste tippkeskus	Karin Streimann	TAI	2024–2028	Healuteaduste tippkeskus toob kokku juhtivad psüühika, keha, sotsiaalse konteksti ja ruumilise konteksti uurijad, et luua distsipliinide ülene arusaam kompleksüsteemidest, mis mõjutavad heaolu: elu kvaliteeti erinevates valdkondades objektiivses ja eriti subjektiivses mõttes.
Enesekohaste vaimse tervise küsimustike valideerimine noorte valimil	Kaia Laidra	TAI	2024–2028	Uuringu eesmärk on valideerida 13–18. a noorte valimil suuremates Eestis elluviidavates noorte küsitlusuuringutes kasutatavad või kasutamispotentsiaaliga enesekohased vaimse tervise küsimustikud ja töötada neile välja äralõikepunktid.

Lisa 2 järg. Teadus- ja arendusprojektid

Uuringu/projekti pealkiri	Vastutav täitja	Rahastaja/ Programm	Kestus	Eesmärk
Riskikäitumine				
TAT „Ennetav ja turvaline elukeskkond”	Johanna Martsoo	SiM/ESF	2023–2027	Ellu viiakse kahte tegevust: 1) KOV-spetsialistide koolitamine ennetusalase kompetentsi arendamiseks ning riskikäitumise ennetamiseks; 2) Alkoholi vastutustundliku serveerimise koolituste loomine ja teenindajate ning järelevalvespetsialistide koolitamine turvalisuse suurendamiseks kohalikul tasandil. 3) sekkumise hindamine ja testostlemiste elluviimine alaealiste ja joobe tunnustega inimeste valitud KOV-ides.
TAT „Terviseriskide ennetamine ja vähendamine“ (TREV)	Liis Türin	SoM/ESF	2023–2027	TAT alategevuse 2.1. raames töötatakse välja mudel uimastitarvitamise vähendamiseks ja tervishoiu ja sotsiaalvaldkonna teenuste paremaks integreerimiseks. Mudelile tuginevalt arendatakse toetavaid meetmeid ja sekkumisi uimasteid tarvitavale inimesele, suurendatakse uimasteid tarvitavate inimestega kokkupuutuvate spetsialistide teadlikkust sõltuvushäiretest (sh erinevate sotsiaalsete rühmade eripäradest), oskust uimastite tarvitamist varakult märgata ning viia ellu tõenduspõhiseid sekkumisi.
Alkoholsete jookide kaugmüügi testostlemise meetodika väljatöötamine ja katsetamine	Anneli Sammel	SoM/TAI	2024	Kaugmüügi testostlemise meetodika kirjeldamine, alaealiste vanuse tuvastamise ja dokumendi küsimise välja selgitamiseks kulleri ja pakiautomaadi tarnemeetodi puhul. Meetodika katsetamine Tallinnas ja Harjumaal.
TAT „Laste ja perede toetamine“	Kadri Sikk	SoM/ESF	2023–2027	Projektis viiakse ellu tegevust: vanemlike oskuste arendamine ja toetamine ning laste riskikäitumise ennetamine.
Täiskasvanute uimastite tarvitamise uuring	Sigrid Vorobjov	TAI/SoM	Seire alates 2018	Uuring annab ülevaate Eesti täiskasvanud elanike hoiakutest uimastite tarvitamise suhtes ja uimastite, sh narkootikumide, alkoholi ja tubakatoodete tarvitamise levikust.
Eesti koolinoorte uimastite tarvitamise uuring (ESPAD)	Sigrid Vorobjov	TAI/SoM	Seire alates 1995	Uuring annab ülevaade Eesti 15–16-aastaste kooliõpilaste tubakatoodete, alkoholi ja narkootiliste ainete tarvitamisest ning kirjeldab noorte hoiakuid uimastitarvitamise suhtes ja suhtumist uimastite tarvitamisse.
Narkootikumide tarvitamise veebiküsitlus Euroopas 2024	Katri Abel-Ollo	EUDA	2024–2025	Uuringu eesmärk on anda ülevaade, milline on narkootikumide tarvitajate sotsiaal-demograafiline taust, mis aineid, mis kogustes ja kuidas tarvitatakse, milline on narkootikumide hind, mil viisil neid hangitakse, millistel põhjustel tarvitatakse ja millised on narkootikumide tarvitamisega seonduvad tervisemõjud.
Tallinna ja Rakvere reovee uuring uimastite jääkide suhtes, 2024	Katri Abel-Ollo	ESF/EUDA	2024	Uuringu eesmärk on hinnata uimastite tarvitamise levikut Tallinnas ja Rakveres. Tegu on keemiliselt objektiivse meetodiga, millega analüüsitakse uimastite ja nende metaboolsete jääkide kontsentratsiooni reovees.
Eesti kahjude vähendamise teenustes kogutavate kasutatud süstalde uuring narkootikumide jääkide suhtes, 2024.	Katri Abel-Ollo	TAI	2024	Süstlajääkide uuring annab vastuse, milliseid psühhoaktiivseid ained Eesti eri piirkondades narkootikumide süstivad inimesed tarvitavad. Tegu on keemiliselt objektiivse teabega, mis aitab saada hea ülevaade piirkondlikust narkoturust ja teenuste planeerimise täpsematest vajadusest.

Lisa 2 järg. Teadus- ja arendusprojektid

Uuringu/projekti pealkiri	Vastutav täitja	Rahastaja/ Programm	Kestus	Eesmärk
Nakkushaigused				
HIV-i levimus ja riskikäitumine narkootikumide süstivate inimeste seas	Sigrid Vorobjov	TAI/SoM	Seire alates 2005	Uuring annab põhjaliku ülevaate narkootikumide süstivate inimeste riskikäitumisest, narkootikumide tarvitamisest, vere teel levivate nakkushaiguste (HIVi, B- ja C-hepatiitide) levimusest ja nende muutusest ajas.
Euroopa meestega seksivate meeste ja trans-inimeste internetiuuring 2023/2024 (EMIS)	Kristi Rüütel	TAI	2023–2025	Uuringusse on kaasatud homo- ja biseksuaalsed mehed ning teised meestega seksivad mehed, sel uuringukorral on lisaks kaasatud ka transnaised ja mittebinaarsed inimesed, kes on huvitatud meestest. Uuringu eesmärk on koguda infot seksuaaltervise kohta, uurida erinevate tervisevaldkondade vajadusi ja mõjureid ning ligipääsu tervishoiuteenustele.
Latent Tuberculosis Inventory (LTBI Inventory)	Piret Viiklepp	Norra tervise- ja hoolekande ministerium/TAI	2024–2025	Projekt toetab latentse tuberkuloosi (LTBI) teadlikkuse suurendamist, diagnostika, ravi, kogemuse ja info jagamist ning LTBI levikust ülevaate saamiseks andmete kogumise väljakutsetega tegelemist.
Tervise ebavõrdsus				
Haigestumuse, elulemuse ja suremuse sotsiaalsed riskitegurid: loenduspõhine kohortuuring	Mall Leinsalu	TAI	2021–2030	Uuringu eesmärgid on: 1) analüüsida sotsiaalsete riskitegurite seoseid valitud vähipaikmete haigestumuse ja elulemusega; 2) hinnata sotsiaalsete riskitegurite seoseid enneaegse suremusega valitud surma põhjuste lõikes; 3) analüüsida haigestumuse, elulemuse ja suremuse ebavõrdsuse ajalisi muutusi.
CHAIN – rahvusvaheline koostööprojekt suremuse ebavõrdsuse vähendamiseks	Mall Leinsalu	TAI	2021–2030	Eesmärk on Euroopa ja teiste riikide koostöös monitoorida, leida põhjuslikke seoseid ja vähendada edukate sekkumistega suremuse ebavõrdsust riikide siseselt ja riikide vahel.
Eesti, Läti, Leedu ja Soome võrdlusuuring põhjusjärgse suremuse sotsiaalmajandusliku ebavõrdsuse hindamiseks	Mall Leinsalu	TAI	2016–2025	Uuringu eesmärk on hinnata suremuse ebavõrdsuse muutusi surmapõhjuste seoses 2000. aastate ulatuslike makromajanduslike muutustega Eestis, Leedus, Lätis ja Soomes.
Elukäigupõhised riskitegurid, terviseseisund ja põhjusjärgne suremus	Mall Leinsalu	TAI	2017–2030	Uuringu eesmärk on selgitada varase elukäiguga seonduvate sotsiaalmajanduslike ja psühhosotsiaalsete riskitegurite seoseid tervisekäitumise, hilisema terviseseisundi ning üld- ja põhjusjärgse suremusega Eestis, samuti selgitada nende seoste põhjuslikke mehhanisme.
Päästeteenistujate haigestumus ja suremus: kohortuuring	Aleksei Baburin	TAI	2016–2030	Uuringu eesmärk on uurida Eesti päästeteenistujate tööga seotud tervisekahjustuste riske, esmajoones vähi- ja surmariski, võimalusel teisi haigusriske. 2023 jätkub kohordi jälgimine.

Lisa 2 järg. Teadus- ja arendusprojektid

Uuringu/projekti pealkiri	Vastutav täitja	Rahastaja/ Programm	Kestus	Eesmärk
Vähitõrje				
Vähiravi ja -tulemite parandamine: reaalandmetele tuginev rahvastikupõhine uuring	Kaire Innos	ETAg PRC722	2020–2024	Projekti eesmärk on luua uusi teadmisi vähi esinemise ja mõjurite kohta, tuginedes reaalandmetele, ja parandada seeläbi vähiravi kvaliteeti ja vähitulemeid.
Vähihaigestumuse, -suremuse, -elulemuse ja -levimuse trendid Eestis	Kaire Innos	TAI	Pidev	Rahvastikupõhise vähiseire eesmärgid on: 1) analüüsida vähihaigestumuse, -suremuse ja -levimuse trende ja nende pikaajalist prognoosi Eestis; 2) hinnata vähielulemustrendide ja analüüsida eri tegurite mõju elulemusele.
Laste ja noorte täiskasvanute vähi epidemioloogia Eestis	Keiu Paapsi	TAI	2016–2025	Uuringu eesmärk on hinnata laste ja noorte täiskasvanute kasvajate teatamise kvaliteeti vähiregistris, pikaajalisi haigestumus- ja elulemustrendide ning koguda prospektiivselt laste kasvajate kliinilisi andmeid Toronto staadiumi kasutuselevõtmiseks Eestis.
Järgnevate vähijuhtude esinemine lapseeas esmast vähki põdenud isikutel Eestis	Keiu Paapsi	TAI	2021–2025	Uuringu eesmärk on hinnata järgnevate esmaste kasvajate riski Eestis isikutel, kes on saanud esimese kasvaja diagnoosi vanuses 0–14 aastat ja sellest tervenendud.
Eesnäärmevähi surmapõhjusena: rahvastikupõhine andmekvaliteedi uuring	Kaire Innos	TAI	2020–2024	Uuringu eesmärk on hinnata eesnäärmevähi suremusstatistika õigsust Eestis.
Rahvusvahelised vähielulemuse koostööprojektid (EUROCARE, CONCORD, VENUSCANCER)	Kaire Innos	TAI	Pidev	Üle-euroopalised ja ülemaailmsed uuringud vähielulemuse mõõtmiseks ja erinevuste põhjuste selgitamiseks.
Rahvusvahelised lastevähi koostööprojektid (BENCHISTA, NOPHOCARE)	Keiu Paapsi	TAI	Pidev	Rahvusvahelised uuringud lastevähi elulemuse ja ravi hindamiseks.
HPV kodutesti juurutamine emakakaelavähi sõeluuringus	Piret Veerus	Tervisekassa	2023–2026	Eesmärk on suurendada sõeluuringu kättesaadavust eri rahvastikurühmades ja seeläbi vähendada emakakaelavähi haigestumust.
HPV kodutesti teostatavus- ja pilootuuring	Piret Veerus	TAI	2020–2030	Eesmärk on hinnata, kas kodutestimise võimalus suurendab naiste osalust emakakaelavähi sõeluuringus, anda sisend kulutõhususe uuringule ja hinnata logistika toimivust.
Eesnäärmevähi riskipõhise sõeluuringu teostatavusuuring	Kaire Innos	Tervisekassa	2024–2026	Eesmärk on hinnata eesnäärmevähi riskipõhise sõeluuringu tehtavust Eestis. Alaeesmärgid: hinnata osalusmäära uuringuetappide kaupa ja eri tegurite lõikes; võrrelda esmastesti osalusmäära eri kutsumisviiside korral (tavakiri, e-kiri, SMS); selgitada välja, kui paljud mehed vastavad edasisuunamise kriteeriumitele; hinnata, kas riskipõhine eesnäärmevähi varajase avastamise EAU algoritm on rakendatav igapäevases kliinilises praktikas; hinnata riskipõhise sõeluuringu aktsepteeritavust ja meeste tagasisidet uuringu korraldusele; saada sisend sõeluuringu kulutõhususe mõõtmiseks.

Lisa 2 järg. Teadus- ja arendusprojektid

Uuringu/projekti pealkiri	Vastutav täitja	Rahastaja/ Programm	Kestus	Eesmärk
Vähitõrje				
Kiiritusravi kasutus ja vajadus Eestis	Keiu Paapsi	SoM (osaliselt)	2023–2030	Projekti eesmärk on anda hinnang kiiritusravi tegelikule kasutusele Eestis eri vähipaikmete ravis ja võrrelda seda rahvusvaheliste hinnangute kiiritusravi vajaduse kohta.
Partnerlus HPV seljatamiseks (Joint Action PERCH)	Jaak Jänes	Euroopa Komisjon	2022–2025	Projekti eesmärk on toetada EL-i liikmesriikide jõupingutusi poiste ja tüdrukute HPV vastasel vaksineerimisel.
Joint Action EUCanScreen	Kaire Innos	Euroopa Komisjon	2024–2028	Projekti eesmärk on vähendada vähikoormust läbi sõeluuringute, kooskõlas Euroopa Komisjoni soovustega. Alaeesmärgid: parandada varast avastamist ja vähendada ebavõrdsust, tagada sõeluuringuprogrammide täiemahuline elluviimine kogu Euroopa Liidus, tagada EL kodanike võrdväärne ligipääs sõeluuringutele, parandada sõeluuringute tulemuste monitoorimist üle Euroopa.
Joint Action EUNetCCC	Keiu Paapsi	Euroopa Komisjon	2024–2028	Projekti eesmärk on luua üleeuroopaline kõikehõlmavate vähikeskuste integreeritud konsortsium, mis tagab kõigi leEuroopa vähipatsientidele ligipääsu kõrge kvaliteediga vähidiagnostikale ja -ravile.
Nordscreen	Piret Veerus	TAI	Pidev	Jooksvalt toimuv sõeluuringute andmete publitseerimine nordscreen.org platvormil.
CanScreen-ECIS	Piret Veerus	TAI	2023–2024	IARC/WHO projekt EL-i riikide sõeluuringute indikaatorite kogumiseks.
Naiste tervis				
Operatiivsete sünnituste ajatrendid Eestis ja Soomes 1992–2016	Piret Veerus	TAI	Pidev	Uuringu eesmärk on võrrelda operatiivsete sünnituste ajatrende Eestis ja Soomes.
Hormoonasendusravi postmenopausis – hüved ja ohud	Piret Veerus	Soome Akadeemia; Tervise ja Heaolu Instituut (THL)	1998–2025	Uuringu eesmärk on välja selgitada hormoonasendusravi (HAR) efekt tervisele, elukvaliteedile ja kuludele tervishoiusüsteemis. Uuringu käigu metodoloogiline analüüs annab kogemusi epidemioloogiliste uuringute korraldamiseks tulevikus. 2022 toimub uuringus osalenute andmete linkimine vähiregistri ja surma põhjuste registri andmetega.
Keskkonnatervis				
BEST-COST	Jane Idavain	Euroopa Komisjon	2023–2026	Keskkonnastressorite sotsiaalmajandusliku kulu hindamine tervisekaotuse meetoditega. Hinnatakse õhusaaste ja mürareostuse mõjusid inimeste tervisele (sh sotsiaalmajanduslikud näitajad) ning tekkinud terviseprobleemide majanduslikku mõju riikidele. Projektis osalevate riikidega koostöös töötatakse välja ühtne meetodika, mida rakendatakse välja valitud riikide hulgas (Belgia, Eesti, Norra, Portugal, Prantsusmaa).

Lisa 2 järg. Teadus- ja arendusprojektid

Uuringu/projekti pealkiri	Vastutav täitja	Rahastaja/ Programm	Kestus	Eesmärk
Rahvastikunäitajad				
Global Burden of Disease (GBD)	Kaire Innos	TAI	Pidev	Projekti eesmärk on globaalsel tasandil süstemaatiliselt hinnata haigustest, vigastustest ja riskiteguritest tingitud tervisekadu.
COST Action Burden of Disease (European Burden of Disease Network)	Jane Idavain	Euroopa Komisjon	2019–2024	GBD Study metoodikal põhinevate riikide tervisekaotuse teadusuuringute metoodikate ühtlustamine. Luuakse tervise riskitegurite hindamiskriteeriumid, materjalid ja ühtlustatakse riskihindamise kriteeriumid.
EuroMOMO – European mortality monitoring	Gleb Denissov	Euroopa Komisjon	Pidev	Koordineeritud suremusseire Euroopa riikides, mille eesmärk on mõõta hooajaliste nakkushaiguste, pandeemiate, kuumalainete jt riskidega seotud suremust. Liigsurmade seire andmed avaldatakse riikide ja vanusrühmade kaupa igal nädalal uuringu kodulehel http://www.euromomo.eu
Tervisesüsteem ja terviseandmete taristu				
HEROES	Tiiu-Liisa Rummo	Euroopa Komisjon	2023–2025	Teaduspõhise tervishoiuvaldkonna tööjõu prognoosimise süsteemi loomine. Rahvusvaheline koostööprojekt, mille Eesti koordinaatoriks on SoM.

Lisa 3. Esinemised konverentsidel

TAI eksperdid ja teadlased esinevad nii riigisestel kui ka rahvusvahelistel (teadus)konverentsidel ja muudel sündmustel. Loetelus anname ülevaate kaalukamatest esinemistest.

TAI töötajate esinemised riigisestel sündmustel

Esineja(d)	Ettekande pealkiri	Konverents	Kuupäev
TAI töötajate esinemised riigisestel sündmustel			
Kenn Konstabel	Laste heaolu koolis	HTM, PISA 2022 tänuüritus	12.01.2024
Karin Streimann	Ennetuse teadusnõukogu tervitus	SA Kiusamisvaba Kool küberkiusamise konverents „Küberkiusamise peatamine on meie kõigi asi“	07.03.2024
Rainer Reile	Lessons learned from alcohol control in Estonia. How did alcohol taxation impact alcohol consumption and burden of disease?	Webinar „Alcohol consumption and alcohol attributable burden of disease in Ukraine: A decade of changes“	20.03.2024
Aave Hannus	Liikumisharjumuse kujundamise võimalikkusest tomatiefekti ja paigalpüsimise kiusatuse kiuste	Eesti Psühholoogide Liidu konverents „Liikuv hing ei roosteta“	12.04.2024
Theodorus Noordover	Liikumine ja vaimne tervis	Eesti Psühholoogide Liidu konverents „Liikuv hing ei roosteta“	12.04.2024
Eha Nurk	Eesti õpilaste kasvamine ja liikumisharjumused	TAI teadusseminar	16.04.2024
Rainer Reile	Eesti täiskasvanute kehalise inaktiivsuse maksumus riigile: haiguskulu analüüsi meetoodika ja valik tulemusi	TAI teadusseminar	16.04.2024
Johann Saavaste	Täiskasvanute ülekaalu ja rasvumise haiguskulu Eestis	TAI teadusseminar	16.04.2024
Hedvig Sultson	Häirunud söömiskäitumine Eesti täiskasvanud elanikkonna seas	TAI teadusseminar	16.04.2024
Aave Hannus	Laste liikumisrõõm peegeldab liigutuslikku osavust	TAI teadusseminar	16.04.2024
Carolina Murd	Haav A, Murd C. Ennetuslik sekkumine „Seikluste Laegas“ – sõpradega liikumise ja maitsete maailmas	TAI teadusseminar	16.04.2024
Marge Saamel	Tervisekäitumise ja tervise seosed toitumisega	TAI teadusseminar	16.04.2024
Aave Hannus	Lapse saavutusmotivatsiooni kujundamine	Eesti Kognitiivse ja Käitumisteraapia Assotsiatsiooni kevadkonverents 2024	19.04.2024
Aave Hannus	Töötuba „Liikumisharjumuse kujundamise A ja O“	Eesti Kognitiivse ja Käitumisteraapia Assotsiatsiooni kevadkonverents 2024	19.04.2024
Kaire Innos	Eesti rahvastiku tervisest	Ida-Tallinna Keskaigla konverents	26.04.2024

Lisa 3 järg. Esinemised konverentsidel.

Esineja(d)	Ettekande pealkiri	Konverents	Kuupäev
TAI töötajate esinemised riigisestel sündmustel			
Aave Hannus	Väärkohtlemise vähendamise võimalikkusest „spordi eetika“ valguses	SOM seminar „Laste väärkohtlemise ennetamine spordis ja huvihariduses“	02.05.2024
Eike Siilbek	Süsteemivaade sekkumiste arendamisel laste ja noorte vaimse tervise valdkonna näitel	VIII üle-eestiline sotsiaalpedagoogide teaduskonverents „Sotsiaalpedagoogiline sekkumine - teooria ja praktika“	02.05.2024
Annika Veimer	Kust tuleb tervis ja kuhu kaob raha?	Eesti Õdede Liidu konverents	10.05.2024
Kaire Innos	Eesti vähiravi tulemuste võrdlus Põhjamaadega	Onkoloogiakonverents „Paradigma muutused“	16.05.2024
Tagli Pitsi	Eesti toitumis- ja toidusoovitused: koostamise meetoodika ja peamised seisukohad	Toiduliidu infoseminar	16.05.2024
Kerli Ilves	How to apply social sciences to policy making?	TÜ isiksuse ja heaolu labori seminar	22.05.2024
Kerli Ilves	Food and mental health	Tartu Kultuurikompass „How to navigate food culture“	24.05.2024
Annika Veimer	Eluviisi valikud, mis loevad	Ülemiste City tervisekonverents 2024	5.06.2024
Piret Veerus	HPV poolt põhjustatud haiguskoormus Eestis, söeluuringute roll ja probleemid	HPV ümarlaud-arutelu (Eesti vähikeskus ja tervisekassa)	04.09.2024
Annika Veimer	Millist tuge vajab inimene, et terve olla?	Eesti Proviisorapteekrite Liidu sügiskonverents „Säilenõtke apteek“	10.09.2024
Mikk Oja	Väärkasutamise potentsiaaliga ainete levik, tarvitamise trendid	Eesti Psühhiaatrite Seltsi noorpsühhiaatrite sektsiooni sõltuvushäirete teemaline seminar „Ainult üks kord veel“	12.09.2024
Leila Oja	Eestimaalaste liikumisaktiivsuse ja tervise hetkeseis: rahvastikupõhiste uuringute ülevaade	Teadusasutuste koostööpäev „Tervist edendava liikumisaktiivsuse tõstmine“	18.09.2024
Tagli Pitsi	Koolipuhvetitest	Koolitoidu infopäev Toidumessil	26.09.2024
Keiu Paapsi	Jämesoolevähk Eestis – kas söeluuringu sihtrühma laiendamine parandaks tulemusi?	Eesti Gastroenteroloogide Seltsi ja AbbVie ühiskonverents	27.09.2024
Eva Anderson	Ülevaade imikute rinnapiimaga toitmisest statistikast Eestis	Eesti Ämmaemandate Ühingu koolitus „Imiku toitmisest edasijõudnutele“	29.09.2024
Kärt Allvee	Meditsiiniline sünniregister	Eesti Ämmaemandate Ühingu koolitus „Imiku toitmisest edasijõudnutele“	29.09.2024

Lisa 3 järg. Esinemised konverentsidel.

Esineja(d)	Ettekande pealkiri	Konverents	Kuupäev
TAI töötajate esinemised riigisestel sündmustel			
Keiu Paapsi	Jämesoolevähk Eestis – kas söeluuringu sihtrühma laiendamine parandaks tulemusi?	Eesti Gastroenteroloogide Seltsi ja AbbVie ühiskonverents	27.09.2024
Eva Anderson	Ülevaade imikute rinnapiimaga toitumise statistikast Eestis	Eesti Ämmaemandate Ühingu koolitus „Imiku toitmise edasijõudnutele“	29.09.2024
Kärt Allvee	Meditsiiniline sünniregister	Eesti Ämmaemandate Ühingu koolitus „Imiku toitmise edasijõudnutele“	29.09.2024
Annika Veimer	Eesti rahva vaimne tervis – kuidas riik ja teadus sellesse panustavad?	Vaimse tervise aastakonverents 2024	3.10.2024
Liina Veskimäe (poster)	Ravimite mittemeditsiiniline tarvitamine Eesti 16–64-aastaste elanike hulgas aastal 2023	TÜ arstiteaduskonna konverents	10.10.2024
Valdo Jahilo	Arutelupaneel „Kuidas turundada tervist?“	Liikumiskonverents „Terve Eesti eest!“	10.10.2024
Diva Eensoo	Impulsiivsel riskikäitumisel on perekondlik ja bioloogiline eelsoodumus	TÜ arstiteaduskonna konverents	10.10.2024
Katrin Kärner-Rebane	Milleks on vaja Tervist edendavate töökohtade võrgustikku?	Töotervishoiu aastakonverents „Parem töökeskkond ja heaolu 2024“	23.10.2024
Rainer Reile	Mental health of Ukrainian war refugees in Estonia	Veebiseminar: „Mental health at the time of war in Ukraine: challenges and initiatives“	08.11.2024
Annika Veimer	Avakõne	Eesti tervisedenduse konverents „Ebavõrdsus tervises – kas paratamatus“	14.11.2024
Kenn Konstabel	Koolielu ja laste heaolu	Eesti tervisedenduse konverents „Ebavõrdsus tervises – kas paratamatus“	14.11.2024
Mall Leinsalu	Leinsalu M, Reile R. Rahvastiku tervis muutuste ja kriiside kontekstis	Eesti tervisedenduse konverents „Ebavõrdsus tervises – kas paratamatus“	14.11.2024
Karin Streimann	Kuidas head kavatsused võivad ebavõrdsust põhjustada?	Eesti tervisedenduse konverents „Ebavõrdsus tervises – kas paratamatus“	14.11.2024
Aave Hannus	Kas laps peaks tahtma liikuda?	Lääne-Virumaa spordiseminar „Noorte liikumine ja tervis“	25.11.2024
Tuuli Taimur	Kaasaegsed dieetid ja müüdid Toidulisandid – kas, kellele ja milleks?	Konverents „Ravimid, toitumine ja ülekaal“, Eesti Apteekrite Liit	26.11.2024
Mari-Eva Ahja	Nutridata toitumisprogrammi võimalused ja eelised	Konverents „Ravimid, toitumine ja ülekaal“, Eesti Apteekrite Liit	26.11.2024
Tagli Pitsi	Eesti riiklikud toitumis- ja toidusoovitused	Konverents „Ravimid, toitumine ja ülekaal“, Eesti Apteekrite Liit	26.11.2024

Lisa 3 järg. Esinemised konverentsidel.

Esineja(d)	Ettekande pealkiri	Konverents	Kuupäev
TAI töötajate esinemised riigisestel sündmustel			
Karin Streimann	Haavatavatele sihtrühmadele suunatud sekkumised Eestis – mida teame tegevuste tõendus põhisusest?	Tervise seisundi põhised sekkumised kui osa rehabilitatsioonist	28.11.2024
Leila Oja	Noorte tervisekäitumisest ja selle riskitegurid	Eesti Kehalise Kasvatuse Liidu aastakonverents „Liikumisõpetus tuleviku tervise kujundajana: võimalused ja väljakutsed“	29.11.2024
Keiu Paapsi	Vähk - riskid, söeluuringud, ennetamine	Tallinna Ülikooli Vähi teaduspäev	29.11.2024
Aave Hannus	Laste liikumisostuste arengus peegelduvad hoiakud kehalise aktiivsuse suhtes	Eesti Kehalise Kasvatuse Liidu aastakonverents „Liikumisõpetus tuleviku tervise kujundajana: võimalused ja väljakutsed“	30.11.2024
Maiu Veltbach	Paneelarutelu „Vaimse tervise valdkonna ennetusrevolutsioon, aga kuidas?“	Eesti Koostöö Kogu, sotsiaalministeeriumi ja Tallinna Ülikooli ühine veebiseminar „Vaimne tervis algab siit!“	10.12.2024
Ruth Erm	Mõiste ja termini eristamise tähtsus. Saatekiri suunamise ja kutsumise kontekstis	Tervishoiu oskuskeele päev „Aja ja arengute keerises“	11.12.2024

Lisa 3 järg. Esinemised konverentsidel.

TAI töötajate esinemised rahvusvahelistel konverentsidel.

Esineja	Autorid	Ettekanne	Konverents	Kuupäev
TAI töötajate esinemised rahvusvahelistel konverentsidel				
Reeli Hallik	Hallik R.	HPV self-sampling implementation	EUROGIN – International Multidisciplinary HPV Congress, Stockholm, Rootsi	13.03.2024
Karin Streimann	Streimann K.	How to link policy, evidence and intervention development?	European Crime Prevention Conference 2024, Tallinn, Eesti	17.–18.04.2024
Triin Vilms	Vilms T., Leps A, Streimann K.	Development of the prevention system in Estonia: from concept to an infrastructure.	European Crime Prevention Conference 2024, Tallinn, Eesti	17.–18.04.2024
Aave Hannus	Hannus A.	Children's joy of movement is reflected in motor proficiency	European Network of Young Specialists in Sports Psychology, Tallinn, Eesti	24.–25.05.2024
Aave Hannus	Hannus A	Töötuba „Levelling up the promotion of a safe sport culture. A social-cognitive perspective“	European Network of Young Specialists in Sports Psychology, Tallinn, Eesti	24.–25.05.2024
Ruth Erm	Erm R	Estonian experience in translating ICD-11 and thoughts on the implementation of the updated classification	Patient Classification Systems International Conference, Bled, Slovenia	28.–31.05.2024
Tagli Pitsi	Pitsi T.	Dietary Intake in Nordic and Baltic countries	Bergeni ülikooli doktoriseminar	15.06.2024
Aave Hannus	Hannus A, Konstabel K.	Preschoolers' physical activity attitudes reveal motor proficiency	FEPSAC – Congress 2024: European Congress of Sport and Exercise Psychology, Innsbruck, Austria	16.06.2024
(poster)	Pitsi T, Lauk J.	Estonian renewed (2024) food-based dietary guidelines and the possibility to compare one's food intake to the recommendations using the web-based dietary analysis program NutriData	Nordic Nutrition Conference, Bergen, Norra	17.–19.06.2024
Carolina Murd	Konstabel K, Murd C, Sultson H, Havik M.	Subjective reports of sleep-time: validation against accelerometry-based estimates	Ambulatory Monitoring of Physical Activity and Movement, Rennes, Prantsusmaa	18.–21.06.2024
Kerli Ilves	Ilves K.	A New Big Five GWAS	European Conference on Personality, Berliin, Saksamaa	09.08.2024
Diva Eensoo	Eensoo D, Tokko T, Harro J.	Impulsive risk-taking behaviour has a family and biological predisposition	15th European Society for Prevention Research (EUSPR) Conference: Prevention in and with Communities, Cremona, Itaalia	11.–13.09.2024
Eike Siilbek	Siilbek E, Streimann K, Uusberg A.	Methods for Mapping the Mental Health Problem Prevention System	15th European Society for Prevention Research (EUSPR) Conference: Prevention in and with Communities, Cremona, Itaalia	11.–13.09.2024
Karin Streimann	Streimann K, Vilms T.	What are the prerequisites for preventive interventions to progress in the levels of evidence?	15th European Society for Prevention Research (EUSPR) Conference: Prevention in and with Communities, Cremona, Itaalia	11.–13.09.2024

Lisa 3 järg. Esinemised konverentsidel.

Esineja	Autorid	Ettekanne	Konverents	Kuupäev
TAI töötajate esinemised rahvusvahelistel konverentsidel				
Karin Streimann	Schultz A, Konov V, Koks K-L, Arrak K, Viks-Binsol P, Streimann K.	Practicality and social validity of European Prevention Curriculum trainings in Estonia: a qualitative study with participants from years 2018 – 2024	15th European Society for Prevention Research (EUSPR) Conference: Prevention in and with Communities, Cremona, Itaalia	11.–13.09.2024
Karin Streimann	Burkhart G, Sanchez Z, Hill K, Axford N, GroegerRoth F, Hoffmann V, Streimann K.	Campfire: Evidence Registries: „Just for Nerds“, or a Tool to Shape Prevention Policies?	15th European Society for Prevention Research (EUSPR) Conference: Prevention in and with Communities, Cremona, Itaalia	11.–13.09.2024
Triin Vilms	Vilms T. , Burkhart G, Heidemann H, Streimann K. , von Heyden, M.	Pre-conference workshop. Sustainable future of EUPC trainings in Europe	15th European Society for Prevention Research (EUSPR) Conference: Prevention in and with Communities, Cremona, Itaalia	11.–13.09.2024
Triin Vilms	Vilms T.	Adapting and implementing parenting interventions in Estonia: Incredible Years and Triple P Baby	Reitox national academy on Evidence-based prevention, Zagreb, Horvaatia	16.09.2024
Tiia Pertel	Pertel T.	Preventive program „THE PAX Good behaviour game“ – experience from Estonia	Reitox national academy on Evidence-based prevention, Zagreb, Horvaatia	16.09.2024
Diva Eensoo (poster)	Harro J, Tokko T, Eensoo D.	Plasticity or alternative vulnerability? The serotonin transporter promoter polymorphism, family environment, and traffic behaviour	37th ECNP (European College of Neuropsychopharmacology) Congress, Milano, Itaalia	21.–24.09.2024
Diva Eensoo (poster)	Kurrikoff T, Eensoo D. , Harro J.	Obesity-related RNA m6A demethylase gene FTO rs1421085 is associated with neuroticism and impulsivity.	37th ECNP Congress, Milano, Itaalia	21.–24.09.2024
Kerli Ilves (poster)	Ilves K.	Causal mechanisms of health behaviour and personality	Gene Forum, Tartu, Eesti	24.09.2024
Kerli Ilves	Ilves K.	Causal mechanisms of health behaviour and personality – research design	Sociogenomics seminar, Tartu, Eesti	26.09.2024
Keiu Paapsi (poster)	Paapsi K, Innos K.	Adolescent and young adult cancer incidence before and during the COVID-19 pandemic: A population-based cohort study in Estonia	56th congress of the international society of paediatric oncology, Honolulu, Hawaii	17.10.2024
Katri Abel-Ollo	Abel-Ollo K.	Arutelupaneel „Why we are not doing better at reducing drug-related deaths?“	The European conference for Addictive Behaviours and Dependencies, Lisbon addiction 2024, Lissabon, Portugal.	23.–25.10.2024

Lisa 3 järg. Esinemised konverentsidel.

Esineja	Autorid	Ettekanne	Konverents	Kuupäev
TAI töötajate esinemised rahvusvahelistel konverentsidel				
Katri Abel-Ollo	Abel-Ollo K.	The use of synthetic opioids In Estonia and responses to it	The European conference for Addictive Behaviours and Dependencies, Lisbon addiction 2024, Lissabon Portugal	23.–25.10.2024
Kaire Innos	Innos K.	Health inequities as a public health challenge	Empowerment of public health care and well-being – education, research and practice, Tallinn, Eesti	06.11.2024
Piret Veerus (poster)	Veerus P, Nõmm O, Laidra K, Filippova I, Aren K, Jänes J.	Knowledge and attitudes regarding HPV vaccination in Estonia: mixed methods study in 2023	36th International Papillomavirus Conference, Edinburgh, Ühendkuningriigid	12.11.2024
Galina Opikova	Opikova, G.	Multiple behavioural risk factors and mental health complaints among adults in Estonia	17th European Public Health Conference, Lissabon, Portugal	13.–15.11.2024
Oskar Nõmm (poster)	Nõmm O, Innos K, Leinsalu M.	Educational inequalities in cervical cancer mortality in the Baltic Sea Region in 2008–2015	17th European Public Health Conference, Lissabon, Portugal	13.–15.11.2024
Liina Veskimäe (poster)	Veskimäe L.	Non-medical use of tranquilizers and sedatives by 15–16-year-old adolescents in Estonia, 2003–2019	17th European Public Health Conference, Lissabon, Portugal	13.–15.11.2024
Maria Lepnurm	Lepnurm M, Idavain J.	Addressing regional health disparities: Estonia's approach to burden of disease studies	17th European Public Health Conference, Lissabon, Portugal	13.–15.11.2024
	Gorasso V, Mogin G, Idavain J , Priem F, Assunção R, Delaunay-Havard S, Castro A, Charalampous P, Baravelli C	Gorasso V, Mogin J Integrating social inequalities in the burden of environmental stressors	17th European Public Health Conference, Lissabon, Portugal	13.–15.11.2024
(poster)	Mogin G, Gorasso V, Baravelli CM, Idavain J, Lepnurm M , Delaunay-Havard S, Luyten A, Corda M.	BEST-COST project: a scoping review on the use of multiple deprivation indices in Europe	17th European Public Health Conference, Lissabon, Portugal	13.–15.11.2024
(poster)	Luyten A, Breitner S, Barbosa A, Kocbach Bølling A, Lepnurm M , Pauwels A, Rueda-López MJ, Castro A.	Novel R package to quantify and monetize burden of disease attributable to air pollution and noise	17th European Public Health Conference, Lissabon, Portugal	13.–15.11.2024
Kerli Ilves	Ilves K.	Brief psychological interventions and digital tools in mental health aid	MESUR veebiüritus „Mental health support for displaced people, migrants and refugees“	15.11.2024

Lisa 4. Osalemine tööühmades

Riiklikud strateegiad, seadusloome, nõukogud ja tööühmad

Olime mitmete riiklike strateegiate, arengukavade ja muude oluliste dokumentide koostamisel eestvedajaks või osalesime tööühmades:

1. Eesti rahvastiku vaimse tervise uuringu konsortsium – eestvedamine
2. Eesti laste vaimse tervise uuringu konsortsium
3. Valdkonnaülese ennetuse tööühm – eestvedamine
4. Ennetusnõukogu
5. Ennetuse teadusnõukogu – eestvedamine
6. Riikliku statistika seaduse muutmise väljatöötamiskavatsuse koostamise tööühm
7. TAI inimuuringute eetikakomitee – eestvedamine
8. TÜ inimuuringute eetika komitee
9. Eesti Bioetika ja Inimuuringute nõukogu
10. Eesti toitumis- ja liikumissoovituste tööühm – eestvedamine
11. Ravimiuuringute eetikakomitee
12. Eetikakomiteede tööühm
13. Teaduseetika tööühm
14. Tervisetehnoloogiate tööühm
15. Statistikanõukogu
16. Andmepõhise aruandluse juhtrühm, tööühm
17. Klassifikaatorite ja koodiloendite tööühm
18. Tervisesüsteemi toimivuse hindamise tööühm – eestvedamine
19. Narkopoliitika ekspertnõukogu
20. Lapseootel ja väikelaste vanematele suunatud sobiva ennetustegevuse väljavalimise ja Eesti oludele kohandamise tööühm
21. Ravijuhendite Nõukoda
22. Ravijuhendi „Ülekaalulisuse või rasvunud patsiendi käsitus esmatasandil“ tööühm
23. Riiklik söeluuringute juhtrühm
24. Riiklik vähitõrje juhtrühm
25. Emakakaelavähi söeluuringu tööühm
26. Rinnavähi söeluuringu tööühm
27. Jämesoolevähi söeluuringu tööühm
28. Kopsuvähi söeluuringu tööühm
29. Eesnäärmevähi söeluuringu tööühm
30. Ravijuhendi „Kopsu- ja kopsuvälise tuberkuloosi käsitus“ tööühm
31. Antimikroobse resistentsuse (AMR) juhtrühm
32. Juhtrühm kohalike omavalitsuste teenistujate arendamise koordineerimiseks ja tegevuskava elluviimise seireks (KOV IVA)
33. Alkoholipoliitika rohelise raamatu uuendamise juhtrühm
34. Valdkonnaülese Liikumisaktiivsuse tegevuskava juhtrühm
35. Toitumisenõustaja ja toitumisterapeudi kutsekomisjon
36. Koduohutuse tegevuskava 2025–2028 juhtrühm
37. Vanemluse toetamise tegevuskava koostamise tööühm

38. Riigikantselei koosloome kiirendi „Narkopoliitika aastani 2030“ täiendavate rakendustegevuste väljatöötamine
39. Minuomavalitsuse noorsootöö töörühm
40. Noortegarantii juhtgrupp
41. Laste heaolu näidikulaua väljatöötamise rakendatavuse hindamise töörühm
42. HTM-i kiusuennetuse ja vaimset tervist toetavate organisatsioonide võrgustik
43. Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli tervisedenduse õppekava nõukogu

Osalemine rahvusvahelistes töörühmades

Meie töötajad esindavad Eestit ja TAI-d paljudes rahvusvahelistes töörühmades, sh:

1. COVID-Minds (Global mental health in the COVID-19 pandemic) Network
2. EFSA artikkel 36 koostöövõrgustik
3. European Consortium on Cancer Prevention
4. EUROCARE (European Study of Cancer Patients Survival and Care) Steering Committee
5. EUROCARE Working Group
6. EUROCARE High Resolution Study Steering Committee
7. EuroFIR AISBL (European Food Information Network)
8. European Food Safety Authority's Scientific Network on Food Consumption Data
9. European Society for Prevention Research
10. The European Universal Prevention Curriculum trainer's network
11. Eurostat Health and Health Information Survey
12. Eurostat IDB (European Injury Data Base)
13. Eurostat ESS Long-Term Care Task Force
14. Eurostat Technical Group on Health Care Expenditure
15. Eurostat Technical Group on Health Care Non-Expenditure
16. Eurostat Working Group on Public Health
17. EU/EEA and WHO European Region Surveillance Network for Tuberculosis
18. GLobal Dietary Database
19. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) Network
20. IDEFICS/I.Family Follow-up Study Consortsium
21. NCD Risk Factor Collaboration
22. Nordic Nutrition Recommendations 2023 Committee, Observer
23. Northern Dimension Partnership in Public Health and Social Well-being
24. OECD Network on Health Expenditure
25. OECD Working Party on Health Statistics
26. OECD Working Party on Health Care Quality and Outcomes
27. RARECAREnet (Surveillance of rare cancers in Europe) Working Group
28. WHO European Childhood Obesity Surveillance Initiative Network
29. Country consultation UNICEF-WHO-World Bank Joint Child Malnutrition Estimates
30. European Union Drug Agency (EUDA)
31. ECDC Tuberculosis monitoring Advisory Group, TB-MAG

Lisa 5. Sündmused ja koolitused

TAI korraldatud konverentsid, seminarid ja koolitused

Konverentsid	Lisainfo
Tervisedenduse konverents 2024: ebavõrdsus tervises – kas paratamatus? (Tallinn ja veeb, 14.11.2024)	Hübriidkonverents. Osalejate arv: 210 kohapeal (Tallinn) ja veebis 1133
Teadusseminar „Tasakaalus toidulaud ja piisav liikumine – sõnadest tegudeni“ (16.04.2024)	Hübriidseminar. Osalejate arv: 51 kohapeal ja veebis 749
Seminarid/ infopäevad/suvekoolid	Lisainfo
Hoolekandeaastuste dementsuse teemalise arenguprogrammi raames suvekool „Õppiv organisatsioon“ (28.08.2024)	Kontaktne. Tallinn. Osalejate arv: 58
Norra projekti kokkuvõttev seminar KOV tegevuste suunal „Rahvatervise meeskondade seminar – Kujundades homseid väljakutseid“ (24.01.2024)	Kontaktne. Järvamaa. Osalejate arv: 25
Töötuba Lapse Heaoluarenduskeskusele (3 akad t), „Miks me räägime ennetusest kui on vaja hoopis tulekahjusid kustutada?“	Hübriid. Osalejate arv: u 30
Seminar: „Koolitused ja sekkumised transpordiameti haldusalas“ (11.10.2024)	Veebiseminar. Osalejate arv: 7
Töökoha tervisedenduse kovisioonigruppide kohtumised kolmes piirkonnas, jaan – november 2024 (grupil keskmiselt 6 kohtumist a 2 t)	Kontaktne. 5 gruppi, osalejate arv: kokku 40
Kahjude vähendamise baaskoolituse uuendamise fookusgrupid (5 akad t) (10.10.2024; 16.10.2024; 25.10.2024)	Kontaktne. 3 gruppi – Tallinn x2 ja Kohtla-Järve, osalejate arv: 32
Tuberkuloosipäev (2 akad t) (26.03.2024)	Kontaktne, hübriid, sh Tallinnas. Osalejate arv: veebis 80, kohapeal 25
Simulatsioon: „Reaalsed juhtumid ööelus“ (25.05.2024)	Kontaktne. Tallinn. Osalejate arv: 15
Seminar VEPA-mentoritele ja -koolitajatele „VEPA-õppeaasta lõpetamine“	Kontaktne. Osalejate arv: 23.
Maakondade tervisenõukogude suvekool, töötuba tervisenõukogu rollist ja töövormist	Kontaktne. Osalejate arv: 100+, maakondade töөрühmad
Koolitused / supervisioonid	Lisainfo
Hoolekandeaastuste dementsuse teemalise arenguprogrammi raames võrgustikukohtumine teemal „Kriisijuhtimine“ (9. ja 11.12.2024)	Kontaktne. Värsk ja Iru. Osalejate arv: 34
Hoolekandeaastuste sisekoolitajate koolitus dementsuse teemal Tervise Arengu Instituut (12 moodulit ja neli kovisiooni, kokku 192 akad t, sh 112 akad t kontaktõpet ja 80 akad t iseseisvat tööd). Koolitusega kaasnes Dementsuse Kompetentsikeskuse mentorlusprogramm. (20.05–16.10.2024)	Kontaktne. Tallinn ja Tartu. 2 gruppi, osalejate arv: 28, asutusi 16
Koolieelses eas laste seksuaalkasvatust: keha-, tunde- ja turvalisusekasvatust (20 akad t)	Kontaktne. Tallinn 26.09 ja 05.11.2024. 1 grupp, osalejate arv: 22, asutusi 18
Laste toiduteadlikkuse ning söömis- ja liikumisharjumuste kujundamine (26 akad t)	Kontaktne. Tartu 21.02–09.04.2024, Tallinn 13.03–30.03.2024, Tartu 25.09–13.11.2024, Paide 09.10–27.11.2024. 4 gruppi, osalejate arv: 84, asutusi 54

Lisa 5 järg. Sündmused ja koolitused. TAI korraldatud konverentsid, seminarid ja koolitused

Koolitused / supervisioonid	Lisainfo
Seikluste Laeka sekkumisprogramm lasteaedadele 2023–2024 õppeaastal	Kontaktne. Rakvere 24.08.2023–17.04.2024. Projekti meediaüritus seotud teadusseminariga Tallinnas 17.04.2024. 1 grupp, osalejate arv: 62, asutusi 11
Toitumise ja liikumise temaatika käsitlemine koolides (82 akad t)	Kontaktne. Tallinn 02.10–27.11.2024. 1 grupp, osalejate arv: 19, asutusi 16
Tõhus koostöö lastevanematega (62 akad t)	Kontaktne. Viimsi Kool 24.08.2023–24.03.2024. 1 grupp, osalejate arv: 26, asutusi 4.
VEPA meetodika õpetajate väljaõpe 2023-2024 õppeaasta (48 akad t)	Kontaktne. 5 gruppi Tallinnas, 2 gruppi Tartus, 2 gruppi veebis, 2023–2024 õppeaasta. 10 gruppi, osalejate arv: 192, asutusi 80.
VEPA meetodika tugipersonali või muu õpilastega töötava personali lühikoolitus (16 akad t)	Kontaktne. Tallinnas (05.11 ja 26.11; 12.11 ja 03.12.24), 1 grupp Tartus (08.11 ja 06.12.24). 3 gruppi, osalejate arv: 55. Gruppe 2
VEPA meetodika lühikoolitus koolijuhtkonna esindajatele (6 akad t)	Veebiseminar. 07.11 ja 28.11.2024. 1 grupp. Osalejate arv: 12
„RFK praktiline kasutamine rehabilitatsioonis ja taastusravis“ (78 akad t) (19.03.–05.12.2024)	Kontaktne. Tallinn ja Tartu 10 gruppi. Osalejate arv: 139
„Üledoosidest tingitud surmade ennetamine – naloksooni kasutamine“ (3 akad t) (01.02.–27.05.2024)	Kontaktne. Üle Eesti. 17 gruppi. Osalejate arv: 569
„Vastustundlik alkoholi müük ja teenindus“ (10 akad t)	E-kursus koos veebiseminariga perioodil 22.11.–02.12.2024. 1 grupp, osalejate arv: 7.
„Tulemuslik ennetus“ (40 akad t)	Kontaktne. Tallinn 29.01.–05.03.2024; 20.02.–19.03.2024; 20.03.–18.04. Tartu 27.02.–25.03.2024. Viljandi 24.09.–29.10.2024. Saarde 23.20.–12.11.2024. Saaremaa 06.11.–03.12.2024. 7 gruppi, osalejate arv: 156
„Tulemuslik ennetus“ (24 akad t)	Kontaktne. 14.–15.10.2024. 1 grupp, osalejate arv: 21.
„Tulemuslik ennetus“ (16 akad t)	Kontaktne. Kohtla-Järve 14.–15.05.2024, Narva 04.–05.06.2024, Elva 15.–16.10.2024. 3 gruppi. Osalejate arv: 66 osalejat..
E-kursus „Turvalisem ööelu“ (14 akad t)	Iseseisev õpe. 7 läbinut.
Uimastite ja HIV-valdkonna töötajate grupisupervisioonid (4 akad t) (26.04.–04.12.2024)	Kontaktne. Tallinn, Jõhvi, Narva ja Kohtla-Järve. 13 gruppi
Muudatuste juhtimine (14 akad t)	Kontaktne. Tartu (05.01 ja 19.01). 1 grupp, osalejate arv: 17
Huvikaitse (14 akad t)	Kontaktne. Tartu (06.02 ja 13.02) ja Rakvere (20.02 ja 06.03). 2 gruppi, osalejate arv: 30
Kaasamine (14 akad t)	Kontaktne. Tartu (05.03 ja 12.03), Tallinn (13.03 ja 21.03), Pärnu (20.03 ja 27.03). 3 gruppi, osalejate arv: 68
„INSTI HIV enesetesti kasutamise koolitus“ (2 akad t) (22.03. ja 03.05.2024)	Kontaktne. Kohtla-Järve ja Tallinn. 2 gruppi, osalejate arv: 31
„Tervist edendav töökoht“ märgise taotlemisprotsessi raames töökoha tervisedenduse korraldust ja töökoha tervisedenduse tegevuskava koostamist toetavad koolitused spetsialistidele (tervisetiimidele) (ühe koolituse maht 4 akad t, viis eri sisuga koolitust 12.01, 17.01, 23.01, 26.01, 30.01, 01.02, 06.02, 13.02, 15.11, 19.11, 04.12)	Veebikoolitused. 11 koolitust. Osalejate arv: 246, asutusi 54

Lisa 5 järg. Sündmused ja koolitused. TAI korraldatud konverentsid, seminarid ja koolitused

Koolitused / supervisioonid	Lisainfo
Täienduskoolitus ööhaldjatele „Esmaabi ööelus“ (4 akad t) (08.05 ja 14.05.2024)	Kontaktne. Tallinn. 2 gruppi, osalejate arv: 13
Täienduskoolitus ööhaldjatele „Narkootilised ained“ (6 akad t) (18.05.2024)	Kontaktne. Tallinn Osalejate arv: 10
Täienduskoolitus ööhaldjatele „Seksuaalsest ahistamisest vaba ööelu“ (3 akad t) (23.05.2024)	Kontaktne. Tallinn Osalejate arv: 8
Uimastitarvitamise häire (UTH) (33 akad t) ja varajase avastamise koolitus (UVAL) (45 akad t) (03.04.–15.11.2024)	Põimõpe: e-kursus ja kontaktõpe. Tallinn ja Tartu. Kokku 12 gruppi. Osalejate arv: 184
Kovisioonijuhtide meetodikakoolitus (8 akad t)	Kontaktne. Osalejate arv: 22
Rahvatervise akadeemia (4 akad t, organismi energiavahetus, toitumis- ja toidusoovitused)	Jaanuaris veebis, augustis kontaktne. Osalejate arv: 25
Tervise ja heaoluprofiilide tegevuskava töötoad kohalikes omavalitsustes	Kontaktne. Kolmes omavalitsuses. Osalejate arv: 15–25
Tervise ja heaoluprofiilide koostamise töötuba kohalikele omavalitsustele	Veebis. Osalejate arv: u 20
Heaoluprofiilide kogemusseminar Harjumaa KOV-idele	Kontaktne. Harjumaa Omavalitsuste Liit, Osalejate arv: u 15
Tervise ja heaolu infotunnid veebis (6 x 1,5 tundi)	Veebis. Osalejate arv: erinevalt u 50–90

Lisa 6. Teadustöö juhendamine ja õppetöö

TAI töötajate kaitstud lõputööd 2024. a.

Ees- ja perekonnanimi	Pealkiri	Ülikool	Juhendajad	Kraadiõppe aeg
Dokoritööd				
Aleksei Baburin	<i>Breast cancer incidence, mortality and survival in Estonia in the context of health care system changes and screening</i> (Rinnavähihaigestumus, -suremus ja -elulemus Eestis tervishoiusüsteemi muutuste ja söeluuringute kontekstis)	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Kaire Innos, Katrin Lang	2020–2024
Katre Sakala	<i>Antisocial behaviour and monoamine oxidases</i> (Antisotsiaalne käitumine ja monoamiinide oksüdaasid)	Tallinna Ülikool, loodus- ja terviseteaduste instituut	Jaanus Harro	2019–2024
Magistritööd				
Elisabeth Luisk	Huvitegevuses osalemise seosed teismeliste baasvajaduste ja psühholoogilise kohanemisega	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Anni Tamm	2021–2024

Lisa 6 järg. Teadustöö juhendamine ja õppetöö.

Teadustöö juhendamine ja kaasjuhendamine 2024. a.

Juhendaja ees- ja perekonnanimi	Juhendatava ees- ja perekonnanimi	Ülikooli nimi	Väitekirja teema	Kraadiõppe aeg
Doktoriõpe				
Kaire Innos, PhD Katrín Lang, PhD	Aleksei Baburin	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	<i>Breast cancer incidence, mortality and survival in Estonia in the context of health care system changes and screening</i> (Rinnavähahaigestumus, -suremus ja-elulemus Eestis tervishoiusüsteemi muutuste ja söeluuringute kontekstis)	Kaitstud 2024
Diva Eensoo, PhD Anu Aluoja, PhD	Merle Purre	Tartu Ülikool, ühiskonnateaduste instituut	Vaimse tervise probleemid ja stigma: abi otsimine, seostuvad tegurid ja hoiakud Eestis	2016–2025
Kaire Innos, PhD Katrín Lang, PhD	Keiu Paapsi	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	<i>The epidemiology of cancer in children and young adults in Estonia: data quality, incidence and survival</i> (Laste ja noorte täis-kasvanute vähi epidemioloogia Eestis: andme-kvaliteet, haigestumus ja elulemus)	2016–2025
Piret Veerus, PhD Katrín Lang, PhD Mika Gissler, PhD	Kaire Sildver	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	<i>Trends in operative delivery rates in Estonia and Finland 1992-2016</i> (Operatiivsete sünnituste ajatrendid Eestis ja Soomes 1992-2016)	2018–2025
Terje Elias, PhD Eha Nurk, PhD	Sirje Jalakas	Eesti Maaülikool	<i>Food processing related chemical hazards - nitrite, polycyclic aromatic hydrocarbons, acrylamides and furane and related health</i> (Toidu töötlemisega seonduvad keemilised ohud – nitritid, polütsükliilised aromaatsed süsivesinikud, akrüülamiidid ja furaan ning seonduvad terviseriskid)	2019 – (akadeemilisel puhkusel)
Kenn Konstabel, PhD Aave Hannus, PhD	Theodorus Noordover	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Enda väärtushinnangutel põhineva füüsiliselt aktiivsema elustiili poole: füüsiliselt passiivsete õpilaste randomiseeritud kontrollitud uuringu tulemused	2020–2025
Jana Jaal, PhD Kaire Innos, PhD	Aleksandra Šavrova	Tartu Ülikool, kliinilise meditsiini instituut	<i>The opportunities to increase the survival of cervical cancer: social, clinical factors and expression of tumor markers</i> (Võimalused emakakaelavähi elulemuse parandamiseks: sotsiaalsed, kliinilised ja kasvaja markerite ekspresiooniga seotud tegurid)	2020–2026
Kaire Innos, PhD Jaan Soplepmann, PhD	Gerli Kuusk	Tartu Ülikool, kliinilise meditsiini instituut	Seedetrakti pahaloomuliste kasvaja diagnostika ja ravi kvaliteet Eestis ja seos elulemusega	2020– (akadeemilisel puhkusel)

Lisa 6 järg. Teadustöö juhendamine ja õppetöö. Teadustöö juhendamine ja kaasjuhendamine 2024. a.

Juhendaja ees- ja perekonnanimi	Juhendatava ees- ja perekonnanimi	Ülikooli nimi	Väitekirja teema	Kraadiõppe aeg
Doktoriõpe				
Jana Jaal, PhD Kaire Innos, PhD	Sandra Kase	Tartu Ülikool, kliinilise meditsiini instituut	<i>Incidence and survival of head- and neck cancer patients in Estonia in relation to sociodemographic and clinical factors and p16 overexpression</i> (Pea- ja kaelakasvajate haigestumus ja elulemus Eestis seoses sotsiaaldemograafiliste- ja kliiniliste teguritega ning p16 üleekspressiooniga)	2021–2026
Kenn Konstabel, PhD Aleksander Pulver, PhD	Karyna Larshina	Tallinna Ülikool, loodus- ja terviseteaduste instituut	Socioeconomic factors of general well-being and psychiatric symptoms among Ukrainian refugees (Heaolu sotsiaalmajanduslikud tegurid ja psühhiaatrilised sümptomid Ukraina põgenike seas)	2022–2026
Piret Veerus, PhD Kaire Innos, PhD Helle Karro, PhD	Reeli Hallik	Tartu Ülikool, kliinilise meditsiini instituut	HPV self-sampling in cervical cancer screening programme in Estonia: Impact on participation rate and effectiveness (HPV kodutestimine emakakaelavähi riiklikus sõeluuringuprogrammis Eestis: mõju osalusmäärale ja tulemuslikkusele)	2023–2027
Mall Leinsalu, PhD Kaire Innos, PhD Kersti Pärna, PhD	Oskar Nõmm	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Inequalities in cancer survival and mortality in association with social and clinical factors and comorbidities (Ebavõrdsus vähielulemuses ja –suremuses seoses sotsiaalsete ja kliiniliste tegurite ning kaasuvate haigustega)	2023–2027
Urmas Lepner, PhD Jaan Soplepmann, PhD Heigo Reima, PhD Kaire Innos, PhD	Indrek Seire	Tartu Ülikool, kliinilise meditsiini instituut	Evaluation of the results of surgical treatment of colorectal cancer in Estonia using a population-based colorectal cancer registry	2023–2029
Sigrid Vorobjov, PhD Kersti Pärna, PhD	Liina Veskimäe	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Use and misuse of psychotropic prescription drugs and mental health among Estonian adolescents 2003 – 2024: analysis of primary and secondary data (Eesti noorte psühhotropsete retseptiravimite tarvitamine, väärtarvitamine ning vaimne tervis 2003 – 2024: primaarsete ja sekundaarsete andmete analüüs)	2023–2027
Andero Uusberg, PhD Karin Streimann, PhD	Eike Siilbek	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Mapping the Cross-Sectoral Prevention System and Testing Intervention Strategies (Valdkonnaülese ennetussüsteemi kaardistamine ja sekkumisstrateegiate testimine)	2023–2027
Rainer Reile, PhD Kenn Konstabel, PhD Kristjan Kask, PhD	Galina Opikova	Tallinna Ülikool, loodus- ja terviseteaduste instituut	The health-risk behaviour profiles and the impact of mental health problems in Estonia (Tervisekäitumise riskiprofiilid ja vaimse tervise probleemide tervisemõju Eestis)	2023–2027

Lisa 6 järg. Teadustöö juhendamine ja õppetöö. Teadustöö juhendamine ja kaasjuhendamine 2024. a.

Juhendaja ees- ja perekonnanimi	Juhendatava ees- ja perekonnanimi	Ülikooli nimi	Väitekirja teema	Kraadiõppe aeg
Doktoriõpe				
Margus Viigimaa, PhD Mall Leinsalu, PhD Peeter Ross, PhD	Grete Talviste	Tallinna Tehnikaülikool, Infotehnoloogia teaduskond, Tervisetehnoloogia instituut	Treatment compliance and lipid control of patients with dyslipidaemia in North Estonia Medical Centre and Patient Digital Support (Ravisoostumus ja lipiidide ohjamine düslipideemia patsientidel Põhja-Eesti regionaalhaiglas ning patsiendi digitaalne otsustugi)	2024–2027
Katri Abel-Ollo, MSc Anneli Uusküla, PhD Kairi Kõlves, PhD	Mikk Oja	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Drug-induced deaths in Estonia: an overview and supplementary data collection (Narkootiliste ainete kasutamisest otseselt tingitud surmad Eestis: ülevaade ja täiendavate andmete kogumine)	2024–2028
Jaanus Kahu, PhD Kaire Innos, PhD	Priit Veskimäe	Tartu Ülikool, kliinilise meditsiini instituut	Prostate cancer risk-adapted screening in Estonia – prospective multi-centre feasibility study (Riskipõhine eesnäärmevähi sõeluuring Eestis – prospektiivne mitme keskusega teostatavusuuring)	2024–2028
Magistriõpe				
Kaire Innos, PhD Piret Veerus, PhD	Julia Allas	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Emakakaela- ja emakakehavähi suremusandmete võimaliku väärklassifitseerimise hindamine Eestis 2000-2021	Kaitstud 2024
Kaire Innos, PhD Katrín Lang, PhD	Keiti Aren	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Eesnäärmevähi suremuse ebatäpse hindamise analüüs surmateatise alusel	Kaitstud 2024
Sigrid Vorobjov, PhD	Aana-Liisa Kaste	Uppsala Ülikool, naiste ja laste tervise instituut	Characteristics associated with positive hepatitis C-RNA antibody count among people who inject drugs in Estonia	Kaitstud 2024
Reeli Hallik, MSc Piret Veerus, PhD Kaire Innos, PhD	Kairi Põldmaa	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	HPV kodutesti kasutajakogemus ja naiste hoiakud kodustamise suhtes pilootuuringus 2021	Kaitstud 2024
Kenn, Konstabel, PhD Hedvig Sultson, PhD	Helis Ojala	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Cross-sectional and longitudinal associations between objectively measured sedentary behaviour, light and moderate to vigorous physical activity, and depressive and anxiety symptoms: A population-based multiwave cohort study	Kaitstud 2024
Sigrid Vorobjov, PhD Kersti Pärna, PhD	Silver Tabo	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Hasartmängurlus ja sellega seotud tegurid 15-16-aastaste kooliõpilaste hulgas aastatel 2015 – 2019: Eesti võrdlus naaberriikidega	Kaitstud 2024
Sigrid Vorobjov, PhD Kristi Rüütel, PhD	Gertrud Pleksner	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	HIV-i kokkupuutejuhtumieelse profülaktilise ravi kasutamine Eestis aastatel 2018–2022	Kaitstud 2024
Kersti Pärna, PhD Karin Streimann, PhD	Kaidy Aljama	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Noorte vaimse tervise probleemid ja nendega seotud tegurid: Hooliva Kogukonna noorteuuringu testimine	Kaitstud 2024
Madleen Orumaa, PhD Piret Veerus, PhD	Eva Viia	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Emakakaelavähi staadiumi seos Pap-testi teostamise aja, tulemuse ja naise sotsiaaldemograafilise taustaga	2021–2025

Lisa 6 järg. Teadustöö juhendamine ja õppetöö. Teadustöö juhendamine ja kaasjuhendamine 2024. a.

Juhendaja ees- ja perekonnanimi	Juhendatava ees- ja perekonnanimi	Ülikooli nimi	Väitekirja teema	Kraadiõppe aeg
Magistriõpe				
Piret Veerus, PhD Katrín Lang, PhD	Helen Jakoby	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Lisauuringutel osalemine positiivse HPV kodutesti vastuse saanud naistel aastal 2020 toimunud kodutestimise teostatavusuuringus	Kaitstud 2024
Kaire Innos, PhD Reeli Hallik, MSc	Mari-Liis Väli	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Eesnäärmevähi riskipõhise söeluuringu teostatavusuuring	2023–2025
Rainer Reile, PhD Raivo Kolde, PhD	Johann Saavaste	Tartu Ülikool, arvutiteaduste instituut	Varasema tervishoiuteenuste kasutamise mõju enesehinnangulisele tervisele Eestis	2023–2025
Eha Nurk, PhD Inga Villa, PhD	Mari-Ann Bugri	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Liigse kehakaalu levimus ning selle seos liikumisharjumuste ja sotsiaalmajanduslike teguritega	2023–2025
Kristiina Treial, MSc Eike Siilbek, MSc	Nänsi Männik	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Koolipidajate rolli tajumine koolides kiusamise ennetamisel ning kogemus sellesse panustamisel ja parimate praktikate rakendamisel	2024–2025
Muu õppevorm				
Tagli Pitsi, Liana Varava	Mari Leito	Tallinna Tehnikaülikool	Töövahendi ettevalmistamine kooliõdedele õpilaste toitumise hindamiseks	Kaitstud 2024
Tagli Pitsi	Saara Suurkivi	Tallinna Tehnikaülikool	Kolmanda kooliastme menüüde määrusega "Nõuded toitlustamisele lasteasutuses" vastavusse viimine ning hinnaanaluus	Kaitstud 2024
Tagli Pitsi	Anne-Maria Jazõkov	Tallinna Tehnikaülikool	Histamiini ning histamiini talumatuse olemus ning mõju organismile	Kaitstud 2024
Tagli Pitsi	Airi Annuka	Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž	Magusate näkside ja jookide pakkumise harjumused ning nendega seotud kokkulepped lasteaedades	Kaitstud 2024
Tagli Pitsi	Helen Värno	Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž	Balletispetsiifikale vastava koolimenüü ja toitumissoovituste koostamine Tallinna Muusika- ja balletikooli klassikalise tantsu õppesuuna õpilastele	Kaitstud 2024
Tagli Pitsi	Kaie Karu	Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž	Toidust saadud D-vitamiini mõju eesti kaitseväge ajateenijate vere D-vitamiini sisaldusele	Kaitstud 2024
Tagli Pitsi	Merilin Perli	Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž	Kofeiini sisaldavate toodete tarvitamine sooritusvõime tõstmiseks eesti suusaspordi näitel	Kaitstud 2024
Tagli Pitsi	Anette Kallasmaa	Tallinna Tehnikaülikool	Eestis müüdavate vegantoodete kaardistamine	Kaitstud 2024
Tagli Pitsi	Kirke Laanemaa	Tallinna Tehnikaülikool	Toitlustusteenuse riigihangete tervise- ning keskkonnaaspektide ülevaade Eesti koolides ajavahemikul 01.03.2022 kuni 01.03.2024	Kaitstud 2024
Kerli Ilves	Sandra Vilumaa	Tartu Ülikool	Suure viisiku isiksusjoonte ja tervisekäitumiste vahelised põhjuslikud seosed	Kaitstud 2024
Iiris Tuvi, Kaia Laidra, Carolina Murd	Mirelle Uibokand	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Tähelepanuprobleemide esinemine Eesti koolilastel	2024–2025
Iiris Tuvi, Kaia Laidra, Hedvig Sultson	Heidy Jänes	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Vaimse tervisega seotud hoiakud Eesti lastel	2024–2025

Lisa 6 järg. Teadustöö juhendamine ja õppetöö. Teadustöö juhendamine ja kaasjuhendamine 2024. a.

Juhendaja ees- ja perekonnanimi	Juhendatava ees- ja perekonnanimi	Ülikooli nimi	Väitekirja teema	Kraadiõppe aeg
Muu õppevorm				
Kaia Laidra , Kirsti Akkermann	Carita Lass	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Posttraumaatilise stressihäire sümptomite levimus Eesti rahvastiku vaimse tervise uuringu andmetel	2024–2025
Kenn Konstabel, Kaia Laidra	Monica Tammeorg	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Depressiooni sümptomitega seotud tegurid Eesti laste vaimse tervise uuringus	2024–2025
Marika Laidvere, Leila Oja , Toomas Kibur	Grete-Kai Saar	Tartu Tervishoiu Kõrgkool	Tervisekäitumise uuring Kaitseliidu (KL) Põhja Maakaitseringkonna tegevliikmete seas	Kaitstud 2024
Jane Idavain	Laureen Kalvet	Tallinna Saksa Gümnaasium (gümnaasiumi uurimistöö)	Elektriliste tõukeratastega juhtunud õnnetustega kaasnevad kehavigastused Pärnu maakonna näitel	Kaitstud 2024
Kaire Innos	Mari Rumm	Tallinna Reaalkool (gümnaasiumi uurimistöö)	Rinnavähi riskitegurite ja varase avastamise teadlikkus Eesti nelja kooli naistömbasistide seas	2024–2025

Lisa 6 järg. Teadustöö juhendamine ja õppetöö.

Õppetöö diplomieelses- ja kraadiõppes 2024. a.

Ees- ja perekonnanimi	Ülikool	Kursuse pealkiri	Õppetöö vorm
Eestis			
Kaire Innos	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Epidemioloogia doktorantidele (ARTH03.014)	Loengud, seminarid
Sigrid Vorobjov	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Epidemioloogia doktorantidele (ARTH03.014)	Seminar
Sigrid Vorobjov	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Kvantitatiivsete andmete kogumine ja analüüs (MVPT.02.008)	Loengud, seminarid
Diva Eensoo	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Eetilised aspektid terviseteadustes (ARTH.02.067)	Magistriõpe, loeng-seminar
Diva Eensoo	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Meditsiiniteooria ja -eetika (ARTH.02.055)	Seminarid
Reeli Hallik Oskar Nõmm	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Tervise edendamine (ARTH.04.045)	Seminarid
Aleksei Baburin	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Epidemioloogia ja biostatistika (ARTH.03.006)	Praktikumi juhendamine
Aleksei Baburin, Keiu Paapsi	Tallinna Tehnikaülikool, infotehnoloogia teaduskond	Epidemioloogia (IHT 1080)	Loengud
Keiu Paapsi	Tallinna Tehnikaülikool, infotehnoloogia teaduskond	Uurimismeetodid ja andmekogumine (KOR6137.FK)	e-toega kursus ja seminarid bakalaureuseõppes
Keiu Paapsi	Tallinna Tehnikaülikool, infotehnoloogia teaduskond	Uurimismetoodikad (BFM7382.FK)	e-toega kursus ja seminarid magistriõppes
Keiu Paapsi	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Uuringute kavandamine terviseteadustes (ARTH.03.046)	Loengud
Tagli Pitsi	Tallinna Tehnikaülikool, loodusteaduste instituut	Toitumisõpetus (KTO0310)	Loengud, seminarid, praktikum
Tagli Pitsi	Tallinna Tehnikaülikool, loodusteaduste instituut	Toitumisõpetus II (LKT0230)	Loengud, seminarid
Tagli Pitsi	Tallinna Tehnikaülikool, loodusteaduste instituut	Anatoomia ja füsioloogia (YTM0021)	2 loengut
Tagli Pitsi	Tallinna Tehnikaülikool, loodusteaduste instituut	Teaduspõhise tervisekäitumise alused (YTD0017)	2 loengut
Tagli Pitsi	Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž	Toitumisõpetus (HKT5053.HK)	Loengud, seminarid, praktikum
Tagli Pitsi	Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž	Toitumise ealised eripärad (HKT5049.HK)	Loengud, seminarid

Lisa 6 järg. Teadustöö juhendamine ja õppetöö. Õppetöö diplomieelses- ja kraadiõppes 2024. a.

Ees- ja perekonnanimi	Ülikool	Kursuse pealkiri	Õppetöö vorm
Eestis			
Tagli Pitsi	Tallinna Ülikooli Haapsalu kolledž	Toitumise ealised eripärad (HKT5089.HK)	Loengud, seminarid
Kersti Peterson	Tallinna Tehnikaülikool, Ragnar Nurkse innovatsiooni ja valitsemise instituut	Avaliku sektori juhtimine ja innovatsioon (HAAM02)	Magistriõpe
Alice Haav, Tiia Pertel	TLÜ Haridusteaduste instituut	Lapse arengu ja tervise edendamine (KAA6140.HR)	Loengud, grupid
Tiia Pertel	TLÜ Loodus- ja terviseteaduste instituut	Tervisekäitumine (PSP6034.LT)	Loengud, seminarid
Kenn Konstabel	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Isikus ja individuaalsed erinevused (SVPH.00.043)	Loengud, seminarid
Kenn Konstabel	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Tervisekäitumine (SVPH.00.002)	4 loengut
Eike Siilbek	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Eksperimentaalpsühholoogia (SVPH.00.045)	Rühmatöö projekti juhendamine
Eike Siilbek	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Otsuste mõistmine ja mõjutamine (SVPH.00.015)	Rühmatööd, e-õpe
Kerli Ilves	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Käitumise füsioloogia (SOPH.00.527)	Loeng
Kerli Ilves	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Sissevaade psühholoogiasse (SVPH.TK.078)	Vastutav õppejõud
Karin Streimann	Tallinna Ülikool, Ühiskonnateaduste Instituut	Tervise ja heaolu edendamine ning ennetus (STS6629.YK)	Lähiõpe
Piret Veerus	Tartu Ülikool meditsiinivaldkond	Farmakoepidemioloogia (ARFA.01.059)	Loengud, seminarid

Lisa 6 järg. Teadustöö juhendamine ja õppetöö.

TAI töötajatest teaduskraadide taotlejad 2024. a.

Ees- ja perekonnanimi, senine kraad	Teema/pealkiri	Ülikool	Juhendajad	Kraadiõppe aeg
Doktorantuur				
Merle Havik, MA	Impulsiivsuse uurimiseks kasutatavate erinevate mõõtvahendite omavahelised seosed, nende seosed Suure Viisikuga ning impulsiivset käitumist vahendavate tegurite selgitamine	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Kairi Kreegipuu, Jüri Allik	2012–2025
Jane Idavain, MSc	Pölevkivisektori mõju elanike tervisele	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Hans Orru, Kaja Julge, Aavo Lang	2015–2025
Keiu Paapsi, MSc	The epidemiology of cancer in children and young adults in Estonia: data quality, incidence and survival	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Kaire Innos, Katrin Lang	2016–2025
Maris Allmere, MSc	Morbidity and mortality among people who inject drugs in Estonia	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Anneli Uusküla	2019–2025
Theodorus Noordover, MA	Enda väärtushinnangutel põhineva füüsiliselt aktiivsema elustiili poole: füüsiliselt passiivsete õpilaste randomiseeritud kontrollitud uuringu tulemused.	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Kenn Konstabel, Aave Hannus	2020–2025
Kerli Ilves, MSc	Exploiting genomic lottery to understand causality between personality traits, cognition, and health	Tartu Ülikool, genoomika instituut	Uku Vainik, Tõnu Esko	2022–2028
Liina Veskimäe, MA	Use and misuse of psychotropic prescription drugs and mental health among Estonian adolescents 2003–2023: analysis of primary and secondary data	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Sigrid Vorobjov, Kersti Pärna	2023–2027
Eike Siibek, MSc	Mapping the cross-sectoral prevention system and testing intervention strategies	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Andero Uusberg, Karin Streimann	2023–2027
Oskar Nõmm, MSc	Inequalities in cancer survival and mortality in association with social and clinical factors and comorbidities	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Mall Leinsalu, Kaire Innos, Kersti Pärna	2023–2027
Reeli Hallik, MSc	HPV self-sampling in cervical cancer screening programme in Estonia: Impact on participation rate and effectiveness	Tartu Ülikool, kliinilise meditsiini instituut	Piret Veerus, Kaire Innos, Helle Karro	2023–2027
Galina Opikova	The health-risk behaviour profiles and the impact of mental health problems in Estonia	Tallinna Ülikool, loodus- ja terviseteaduste instituut	Rainer Reile, Kenn Konstabel, Kristjan Kask	2023–2027
Mikk Oja, MA	Drug-induced deaths in Estonia: an overview and supplementary data collection	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Katri Abel-Ollo, Anneli Uusküla, Kairi Kõlves	2024–2028

Lisa 6 järg. Teadustöö juhendamine ja õppetöö. TAI töötajatest teaduskraadide taotlejad 2024. a.

Ees- ja perekonnanimi, senine kraad	Teema/pealkiri	Ülikool	Juhendajad	Kraadiõppe aeg
Magistrantuur				
Mari-Liis Väli	Eesnäärmevähi riskipõhise sõeluuringu teostatavusuuring	Tartu Ülikool, peremeditsiini ja rahvatervishoiu instituut	Kaire Innos, Reeli Hallik	2023–2025
Johann Saavaste	Varasema tervishoiuteenuste kasutamise mõju enesehinnangulisele tervisele Eestis	Tartu Ülikool, arvutiteaduste instituut	Rainer Reile, Raivo Kolde	2023–2025
Maria Lepnurm	Kinnitamata	Tallinna Tehnikaülikool, infotehnoloogia teaduskond	Kinnitamata	2024–2025
Eda Pärn	Kinnitamata	Tartu Ülikool, psühholoogia instituut	Kinnitamata	2024–2026

Lisa 7. Üldandmed ja eelarve

Üldandmed 2021–2024

	2021	2022	2023	2024
Töötajad				
Töötajate arv (n)	185	180	161	153
sh doktorikraadiga (%) ¹	14	15	13	16
sh magistrikraadiga (%)	59	59	57	56
Töötajate arv täiskoormuse arvestuses (n) ²	174	164	152	146
Akadeemiliste töötajate arv (n)	34	33	30	30
sh doktorikraadiga (n)	22	23	21	23
Struktuur				
Üksuste arv (n)	26	26	22	21
Rahastamine				
Kulude maht kokku (mln €)	21,5	24,0 ³	22,2	21,9 ⁴
sh riigieelarve piirmääruga vahendid (liik 20)	16,1	19,3 ³	17,7	17,9 ⁴
sh tuludest sõltuvad vahendid (liigid 40, 43, 44)	5,4	4,7	4,5	4,0 ⁴
Teadustöö publitseerimine				
1.1. publikatsioonide ⁵ arv	67	53	66	56
Meediakajastused				
TAI-le viitamine meedias (kordade arv)	2152 ⁶	2313	2971	2753

¹ Kõik doktorikraadiga töötajad, mitte üksnes akadeemilised töötajad

² Täistööajale taandatud töötajate arv, v.a pikaajalised puudujad (nt vanemapuhkusel viibijad)

³ Piirmääruga vahendite järsk kasv on tingitud alkoholiennetuse Euroopa Sotsiaalfondi toetuse lõppemisest ning nimetatud tegevuste rahastamisest piirmääruga vahenditest (2,9 miljonit)

⁴ Eelarve esialgne täitmine

⁵ Eesti Teadusinfosüsteemi publikatsiooni klassifikatsiooni järgi

⁶ Erinevus võrreldes TAI 2020. ja 2021. a aastaaruannetega tuleneb TAI märksõnade süsteemi tihendamisest

TAI tegevuspõhised kulud aastatel 2023–2024

Tulemusvaldkond	Programm	Programmi tegevus	Teenuse nimetus	2023	2024*	Muutus, %
Heaolu	Hoolekande-programm	Sotsiaalhoolekandeteenused	Sotsiaalvaldkonna spetsialistide pädevuse toetamine hoolekandeteenuste osutamiseks	233 563	381 044	63,1
	Laste ja perede programm	Vanemlike oskuste arendamine	Vanemlike oskuste arendamine	913 434	1 175 729	28,7
Tervis Investeeringud	Tervist toetavate valikute programm	Nakkushaiguste leviku tõkestamine (HIV, TB ja hepatiidid)	Inimese immuunpuudulikkuse viiruse (HIV) leviku ennetamine, ravi ja mõjude vähendamine	6 247 542	6 866 382	9,9
			Tuberkuloosi (TB) ennetamine ja ravi	152 223	95 834	-37,0
		Tasakaalustatud toitumise ja füüsilise aktiivsuse edendamine	Toitumise parendamine, uurimistöö ja andmekogu	491 855	603 398	22,7
		Terviseriskide ennetamise ja tervise edendamise korraldamine	Laste ja noorte tervise ja heaolu edendamine	961 324	939 733	-2,2
			Personaalmehitsiini arendamine	701 890	0	-100,0
			Teadustöö tervishoiupoliitika kujundamiseks	2 610 719	2 199 210	-15,7
			Tervisestatistika kogumine ja registrite pidamine	1 862 039	2 252 102	20,9
			Tervisesuutlikkuse suurendamine	1 138 400	769 959	-32,4
			Töenduspõhiste ennetustegevuste korraldamine ja arendamine	392 726	278 817	-29,0
			Vähktõve ennetus ja söeluuringud	400 861	377 375	-5,9
		Uimastite tarvitamise ennetamine ja vähendamine	Alkoholitavitamise ennetamine, vähendamine ja ravi	665 789	446 376	-32,9
			Narkomaania ennetamine, ravi, kahjude vähendamine	5 230 488	4 899 588	-6,3
			Tubakatarvitamise ennetamine, vähendamine, ravi	134 705	235 807	75,1
Vaimse tervise edendamine	Vaimse tervise uurimistöö ja sekkumiste arendamine	26 934	218 291	+710		
Investeeringud			0	0	0	
Käibemaks kuluna			616 688	646 218	4,8	
KOKKU KULUD			22 781 180	22 385 863	-1,7	

Lisa 8. TAI struktuur 2024. aastal

